

KAPITAŁ LUDZKI
CZŁOWIEK – NAJLEPSZA INWESTYCJA!

Doskonalimy z pasją!

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

SZKOLENIE

NOWOCZESNE TECHNOLOGIE W NAUCZANIU WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

Materiały dla uczestnika

Małgorzata Wojnarowska

Jacek Kulasa

1

SPIS TREŚCI

Powitanie

Zakres szkolenia

Nowa podstawa programowa z wiedzy o społeczeństwie

Struktura nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie

Analiza nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie (praca w grupach)

Komentarze autorów nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie jako pomoc w planowaniu pracy dydaktycznej.

Uczniowski projekt edukacyjny jako metoda kształcenia umiejętności obywatelskich

Rola projektu w nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie. Przykłady dobrej praktyki.

Moje doświadczenia w pracy metodą projektu.

Planowanie projektów edukacyjnych w oparciu o nową podstawę programową (praca w grupach – podział wg etapów edukacyjnych)

Edukacyjne wykorzystanie zasobów internetowych na lekcjach wiedzy o społeczeństwie

Krótką historia Internetu (praca w grupach).

Wykorzystanie zasobów Internetu w pracy nauczyciela wiedzy o społeczeństwie – wymiana doświadczeń.

Projektowanie zadań dla uczniów z wykorzystaniem zasobów internetowych (praca w grupach).

Projekt „Wykorzystanie nowoczesnych mediów internetowych w edukacji o prawach człowieka” – studium przypadku.

Nowe narzędzia komunikacji i ich walory edukacyjne

Projekty uczniowskie realizowane z wykorzystaniem portali społecznościowych i dziennikarstwa obywatelskiego (praca w grupach)

Realizacja projektu grupowego - *Jak politycy wykorzystują Internet w kampaniach wyborczych?*

Zakładanie i prowadzenie forum dyskusyjnego

Zakładanie bloga

Tworzenie m-booków

Tworzenie prezentacji z wykorzystaniem zasobów multimedialnych

Tworzenie prezentacji za pomocą gotowego szablonu w programie PowerPoint.

Wstawianie dźwięków i filmów do prezentacji.

Zapisywanie prezentacji.

Graficzna prezentacja danych

Funkcje podstawowe, wykres kolumnowy

Funkcje podstawowe, wykres bąbelkowy

Funkcje podstawowe, wykres słupkowy

Funkcja warunkowa, wykres liniowy.

Funkcja warunkowa, wykres kołowy

Funkcja warunkowa cz 2.

Adresowanie bezwzględne

Adresowanie bezwzględne cz.2

Funkcje daty i czasu

Funkcje daty i czasu cz.2

Wykorzystanie elementów e-learningu wspomagających nauczanie wiedzy o społeczeństwie

Tworzenie nowego kursu na platformie Moodle.

Tworzenie nowego testu.

Tworzenie nowej lekcji.

Test końcowy

Aneks

Nowa podstawa programowa z wiedzy o społeczeństwie

Komentarz do podstawy programowej

WITAMY NA SZKOLENIU

Program szkoleń „Nowoczesne technologie w nauczaniu wiedzy o społeczeństwie”, realizowany w ramach projektu „Podkarpackie szkolenia informatyczno-metodyczne” jest przeznaczony dla nauczycieli gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych Województwa Podkarpackiego i ma na celu:

- 1) podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności nauczycieli w zakresie stosowania nowoczesnych technologii w swojej pracy,
- 2) podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności metodycznych, związanych z dydaktycznym wykorzystaniem tych technologii w pracy z uczniami.

Kompetencje informatyczne zostały uznane przez Parlament Europejski za jedną z 8 kompetencji kluczowych, więc takich, których wszyscy potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia. W Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r., określono, że *kompetencje informatyczne obejmują umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie TIK: wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu.*¹

Opracowanie programu wynika z pilnej potrzeby szerszego wykorzystania nowoczesnych technologii w dydaktyce, aby młodzi ludzie w pełni korzystali z ich możliwości i dostosowywali się do szybko zmieniającego się świata. Wielu nauczycieli ciągle z nieufnością podchodzi do komputera jako narzędzia pracy z uczniami, a Internet często jest przez nich postrzegany jako wielki śmietnik informacyjny. Jego walory dydaktyczne są niedoceniane. Efekt jest taki, że uczniowie doskonale funkcjonują w świecie multimedii i Internetu, ale poza szkołą. Ten stan rzeczy powoduje rozdzwiek między dwoma światami: uczniów i szkoły, która – wobec błyskawicznych zmian technologicznych - staje się coraz bardziej anachroniczna. Tymczasem wiedza o społeczeństwie jest specyficzną dziedziną, w której szczególnie liczy się szybki dostęp do najświeższych informacji i mediów internetowych.

Wychodząc naprzeciw tym potrzebom proponujemy bardzo nowoczesne podejście do dydaktyki wiedzy o społeczeństwie, uwzględniając przede wszystkim pracę metodą projektu z wykorzystaniem rzadko jeszcze stosowanych w edukacji narzędzi typu: portale społecznościowe, blogi, dziennikarstwo obywatelskie, WebQest, e-learning. Nie chodzi bowiem tylko o tradycyjnie pojęte korzystanie z nowoczesnych technologii, ale o aktywne działanie w środowisku WEB 2.0, które jest miejscem otwartej debaty, podejmowania inicjatyw i działań obywatelskich, interakcji społecznych. Uczeń nie jest tylko biernym odbiorcą, ale także twórcą, świadomie i mądrze korzystającym z dobrodziejstw nowoczesnych technologii.

Kolejnym założeniem programu jest potrzeba szerszego zastosowania metody projektu na lekcjach wiedzy o społeczeństwie. Metoda ta kształci wiele cennych umiejętności obywatelskich oraz pozwala uczniom na dużą samodzielność w planowaniu i realizacji podjętych działań. Uczy także współdziałania w grupie. Wszystkie te umiejętności są niezwykle przydatne dorosłym obywatelom, ułatwiają aktywne i odpowiedzialne uczestnictwo w życiu publicznym i są cenne dla budowania społeczeństwa obywatelskiego.

W programie zostały uwzględnione założenia nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie, które przewidują szerokie zastosowanie metody projektu w realizacji treści tego przedmiotu w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej. Program wychodzi też naprzeciw postulatam autorów nowej podstawy, którzy w swoich komentarzach do tego dokumentu podkreślają konieczność wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych.

¹ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z dn. 31.12.2006 r., L 394/15

ZAKRES SZKOLENIA

Ramowy program szkolenia NOWOCZESNE TECHNOLOGIE W NAUCZANIU WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE:

Moduł	Temat	Zagadnienia	Liczba godz.
1.	Nowa podstawa programowa z wiedzy o społeczeństwie	<ul style="list-style-type: none"> • Podstawa prawna zmian programowych. • Struktura nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie. • Wymagania ogólne i szczegółowe dla III i IV etapu edukacyjnego. • Zalecane warunki i sposób realizacji. • Komentarze do podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie. 	6
2.	Uczniowski projekt edukacyjny jako metoda kształcenia umiejętności obywatelskich	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsce projektu w nowej podstawie programowej. • Istota metody, rodzaje projektów. • Umiejętności społeczne i obywatelskie w metodzie projektu. • Przykłady dobrej praktyki - wymiana doświadczeń w pracy metodą projektu. • Planowanie projektów w oparciu o zagadnienia nowej podstawy z zastosowaniem nowoczesnych technologii. 	10
3.	Edukacyjne wykorzystanie zasobów internetowych na lekcjach wiedzy o społeczeństwie	<ul style="list-style-type: none"> • Przegląd zasobów internetowych przydatnych w pracy ucznia i nauczyciela wiedzy o społeczeństwie: <ul style="list-style-type: none"> a. portale edukacyjne, b. strony instytucji państwowych i organizacji pozarządowych, c. internetowe wydania prasy ogólnopolskiej i lokalnej, d. strony wydawnictw edukacyjnych itp. • Etyczne i prawne aspekty korzystania z Internetu. 	8
4.	Nowe narzędzia komunikacji i ich walory edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Dydaktyczne wykorzystanie środowiska Web 2.0 - niekonwencjonalne zastosowania komputera i Internetu w uczniowskich projektach obywatelskich <ul style="list-style-type: none"> a. portale społecznościowe, b. blogi, c. fora dyskusyjne, d. dziennikarstwo obywatelskie itp. • Inne narzędzia nowoczesnej komunikacji. <ul style="list-style-type: none"> a. komunikatory, b. m-booki. 	16
5.	Tworzenie prezentacji multimedialnych z wykorzystaniem zasobów multimedialnych	<ul style="list-style-type: none"> • Zasady pracy w Power Poincie: <ul style="list-style-type: none"> a. tworzenie i prezentowanie efektownych pokazów z wykorzystaniem: wzorców, układów i schematów, grafiki i animacji, plików filmowych, audio, narracji, b. wstawianie i konwertowanie filmów z witryny You Tube, c. przygotowanie pokazu, d. publikowanie pokazu w sieci. • Wykorzystanie tablicy interaktywnej w trakcie prezentacji. 	8
6.	Graficzna prezentacja	<ul style="list-style-type: none"> • Przedstawianie danych w postaci tabeli. 	8

	danych	<ul style="list-style-type: none"> • Sporządzanie różnego typu wykresów. • Odczytywanie danych z wykresu. • Interpretowanie prostych danych statystycznych, porównywanie wielkości. 	
7.	Wykorzystanie elementów e-learningu wspomagających nauczanie wiedzy o społeczeństwie	<ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie nauczycieli w zakresie opracowania elementów kursów e-learningowych • Wykorzystanie różnorodnych narzędzi pracy na platformie. • Sposoby tworzenia systemów oceniania zadań. • Umiejętność doboru i zastosowania e-narzędzi w pracy dydaktycznej i wychowawczej. 	8
Razem:			64

Nowa podstawa programowa z wiedzy o społeczeństwie

Czas realizacji: 6 godz.

Celem modułu jest zapoznanie uczestników z podstawą prawną zmian programowych, strukturą nowej podstawy, wymaganiami ogólnymi i szczegółowymi dla III i IV etapu edukacyjnego, zalecanymi warunkami i sposobami realizacji, komentarzami autorów do podstawy.

Po zapoznaniu się z tym modułem uczestnik będzie:

- potrafił wyszukać w Internecie teksty starej i nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie,
- rozumiał, na czym polegają różnice między starą i nową podstawą,
- rozumiał zależność między wymaganiami ogólnymi i szczegółowymi,
- potrafił wykorzystać komentarze autorów podstawy do planowania swojej pracy z uczniami.

WPROWADZENIE

Nowa podstawa programowa została wprowadzona na mocy **Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół**². Najwcześniej rozpoczną jej wdrażanie nauczyciele uczący w gimnazjach – zmiana wchodzi tam od 1 września 2009 roku. Za 3 lata zacznie ona obowiązywać w czwartych klasach szkół podstawowych i pierwszych klasach szkół ponadgimnazjalnych. Pozostałe klasy (poza pierwszymi gimnazjalnymi) będą w nowym roku szkolnym 2009/2010 realizować starą podstawę programową, zawartą w **Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół**.³ Będzie ono obowiązywało do czasu zakończenia pełnych cykli kształcenia.

Struktura nowej podstawy programowej znacząco różni się od wersji poprzedniej. Obrazuje to tabela:

„Stara” podstawa	„Nowa” podstawa
Cele edukacyjne.	Cele kształcenia – wymagania ogólne.
Zadania szkoły.	Treści kształcenia – wymagania szczegółowe.
Treści kształcenia.	Zalecane warunki i sposób realizacji.
Osiągnięcia uczniów.	

Bardzo istotna zmiana polega na tym, że nastąpi połączenie programowe III i IV etapu edukacyjnego. Określono to w tekście nowej podstawy w sposób następujący: „*Kształcenie ogólne na III i IV etapie edukacyjnym, choć realizowane w dwóch różnych szkołach, tworzy programowo spójną całość i stanowi fundament wykształcenia, umożliwiając zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich późniejsze doskonalenie lub modyfikowanie, otwierając proces kształcenia się przez całe życie.*”⁴

Nowa podstawa programowa ma zastąpić standardy wymagań edukacyjnych. Opisuje ona efekty kształcenia na każdym etapie edukacji. Są one sformułowane w postaci wymagań ogólnych i szczegółowych.

Cele kształcenia - wymagania ogólne to umiejętności podstawowe dla danego przedmiotu, wspólne dla wszystkich etapów kształcenia, jednak stale doskonalone i rozwijane. Dla przedmiotu wiedza o społeczeństwie są to:

1. *Wykorzystanie i tworzenie informacji*
2. *Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.*
3. *Współdziałanie w sprawach publicznych.*
4. *Znajomość zasad i procedur demokracji.*
5. *Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.*

Choć sformułowane identycznie dla III i IV etapu kształcenia, to rozumiane są one i opisane w sposób dostosowany do wieku ucznia, jego możliwości uczenia się i coraz dojrzałego postrzegania życia w społeczeństwie. Dojrzałość ta wynika nie tylko z ogólnego rozwoju ucznia, ale też ze stopniowego wchodzenia w zinstytucjonalizowany świat społeczny.

Oprócz tych pięciu fundamentalnych dla przedmiotu wymagań ogólnych, określono dodatkowo po jednej, specyficznej dla etapu i zakresu kształcenia umiejętności. I tak:

dla III etapu edukacyjnego (gimnazjum) – *Rozumienie zasad gospodarki rynkowej,*

dla IV etapu edukacyjnego (zakres podstawowy) – *Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony,*

² Dziennik Ustaw z 2009 r. Nr 4, poz. 17.

³ Dziennik Ustaw z 2002 r. Nr 51 poz. 458 z późniejszymi zmianami.

⁴ Załącznik nr 4 do **Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.**

dla IV etapu edukacyjnego (zakres rozszerzony) – *Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.*

Treści kształcenia - wymagania szczegółowe określają umiejętności dla poszczególnych zagadnień programowych zawartych w podstawie. Dla przykładu: wymaganie ogólne (III etap edukacyjny) *uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia szuka ich rozwiązań* jest przy konkretnym zagadnieniu programowym sformułowane szczegółowo w sposób następujący: *uczeń przedstawia wybrany problem społeczny ważny dla młodych mieszkańców swojej miejscowości i rozważa możliwe jego rozwiązania.* Łatwiej będzie nauczycielom na bazie tak określonych wymagań sformułować cele operacyjne do poszczególnych lekcji. Przyjęta w zapisach podstawy kolejność zagadnień programowych nie jest konieczna – nauczyciel może sobie inaczej zorganizować porządek omawianych tematów. Warto pamiętać jednak, aby ta jego autorska koncepcja była logiczna, spójna, dostosowana do możliwości zespołu klasowego i warunków bazowych szkoły oraz żeby żadne z celów i treści podstawy nie zostały pominięte.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że edukacja społeczna pojawia się już od I etapu edukacyjnego. Jest tam określona jako *wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi.* Sprecyzowane zostały szczegółowe treści nauczania i wymagania dla uczniów kończących klasę I i III.

Na II etapie edukacyjnym (kl. IV-VI szkoły podstawowej), w ramach przedmiotu *historia i społeczeństwo* przewidziano zagadnienia społeczne. Stanowią one 28% treści podstawy programowej tego przedmiotu. Wymagania ogólne związane z tematyką społeczną sformułowano dla tego etapu następująco:

1. *Zainteresowanie problematyką społeczną.*
2. *Współdziałanie w sprawach publicznych.*

W podstawie programowej dla szkoły podstawowej (zalecane warunki i sposób realizacji) zapisano:

Zadaniem szkoły jest kształtowanie u uczniów następujących postaw:

- 1) *zaangażowania w działania obywatelskie: uczeń angażuje się w działania społeczne;*
- 2) *wrażliwości społecznej: uczeń dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie;*
- 3) *odpowiedzialności: uczeń podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności, konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych;*
- 4) *poczucia więzi: uczeń odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną;*
- 5) *tolerancji: uczeń szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeżeli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi; przeciw stawia się przejawom dyskryminacji.*

Szkoła powinna zapewnić takie warunki, by uczniowie:

- 1) *mieli dostęp do różnych źródeł informacji i różnych punktów widzenia;*
- 2) *brali udział w dyskusjach na forum klasy i szkoły;*
- 3) *mieli realny wpływ na wybrane obszary życia szkoły, m.in. w ramach samorządu uczniowskiego;*
- 4) *budowali swoje poczucie wartości i sprawstwa w życiu społecznym oraz zaufanie do innych.*⁵

Koniecznym jest, aby nauczyciele gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych zapoznali się z zapisami postawy programowej wcześniejszych etapów edukacyjnych, aby mieć rozeznanie, jakie wymagania powinni stawiać uczniom rozpoczynającym naukę w ich szkole. I odwrotnie – nauczyciele wcześniejszych etapów edukacyjnych winni przeczytać całą podstawę programową przedmiotu, gdyż stanowi ona integralną całość. Jest to też istotne ze względu na przygotowanie uczniów do egzaminów zewnętrznych. Egzamin gimnazjalny odwołuje się bowiem do wymagań z etapu III, zaś maturalny obejmuje wymagania z etapu III oraz IV, zarówno z zakresu podstawowego, jak i rozszerzonego. Dużym udogodnieniem dla nauczycieli jest umieszczenie tych treści w jednym

⁵ Załącznik nr 2 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

z 8 tomów, które trafiły do wszystkich szkół. Nie ma więc potrzeby sięgania do kilku różnych dokumentów – wszystko mieści się w tomie 4 (zarówno zapisy podstawy dla wszystkich etapów edukacyjnych, jak i bardzo cenne komentarze autorów tego dokumentu).⁶

Treści kształcenia wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum zapisano w postaci 31 haseł programowych. Nie ma tam już podziału na moduły, jak to było w poprzedniej wersji podstawy, a wychowanie do życia w rodzinie zostało wyłączone z zakresu przedmiotu wiedza o społeczeństwie (będzie nauczane jako osobny przedmiot). Celem III etapu jest dostarczenie uczniom wiedzy o podstawowych prawidłowościach, regułach i instytucjach życia publicznego oraz wykształcenie w nich umiejętności obywatelskich i postaw, niezbędnych do poruszania się w przestrzeni publicznej, właściwej dla ich wieku. Na tym etapie istotne jest przede wszystkim, by uczeń zainteresował się życiem publicznym, poznał język, który pomoże mu go rozumieć i był w stanie na bieżąco szukać informacji na ten temat. Istotne jest również stawianie przed uczniem takich zadań, by uczył się współpracy z innymi w rzeczywistym działaniu społecznym oraz sprawnego funkcjonowania w sytuacjach publicznych (np. umiejętność prowadzenia dyskusji, zebrania, zorganizowania klasowego głosowania czy szkolnych wyborów). Dlatego na tym etapie szczególnie rekomendowana jest metoda zespołowego projektu uczniowskiego – około 20% treści i umiejętności uczniowie powinni przyswajać tą właśnie drogą.

Szczegółowe wymagania na III etapie nauczania dzielą się na cztery bloki: człowiek w społeczeństwie, instytucje państwowe i samorządowe, Polska w Europie i świecie, podstawy gospodarki i przedsiębiorczości (na IV etapie nauczania jest to odrębny przedmiot). Specyficznym dla tego etapu nauczania wymaganiem ogólnym jest przygotowanie ucznia do korzystania z możliwości, jakie stwarza gospodarka rynkowa, w tym do planowania własnej kariery zawodowej.

Na IV etapie edukacyjnym podstawa zacznie być wdrażana za 3 lata. W zakresie podstawowym (czyli w I roku nauki) uczniowie mają kontynuować cykl rozpoczęty w gimnazjum. Treści ujęto tu w 6 dużych zagadnieniach, dotyczących przede wszystkim edukacji prawnej. Uczniowie mają nauczyć się obcować z prawem, dowiedzieć, jak mogą z niego korzystać w różnych sytuacjach życiowych, oswoić się z językiem urzędowym, aby rozumieć dotyczące ich dokumenty i umieć sporządzać pisma urzędowe. Przystawianie funkcjonalnej wiedzy o instytucjach publicznych powinno pozwolić uczniom na skuteczne poruszanie się w nich oraz przygotować do kontaktów z urzędami, sądami, policją, pracodawcami i innymi instytucjami życia publicznego. Wiele miejsca poświęcono prawom człowieka. W ten sposób zostanie zamknięty pełen cykl kształcenia wiedzy o społeczeństwie, rozpoczęty w I klasie gimnazjum. Większość uczniów właśnie na tym poziomie zakończy wyodrębnioną w przedmiot, usystematyzowaną edukację obywatelską (później pewne jej istotne elementy znajdą się jeszcze w przedmiocie *historia i społeczeństwo*). Z tego względu znalazły się tu treści i umiejętności najbardziej przydatne w codziennym życiu.

Szczegółowe wymagania dla zakresu podstawowego IV etapu nauczania dotyczą funkcjonowania instytucji publicznych, systemu prawa i sądownictwa, bezpieczeństwa oraz edukacji i pracy, a także praw człowieka, rozpoznawania przypadków ich naruszania oraz sposobów ich ochrony.

Uczniów, którzy po I klasie szkoły ponadgimnazjalnej wybiorą nauczanie wiedzy o społeczeństwie na poziomie rozszerzonym, czeka systematyczny, intensywny kurs nauczania tego przedmiotu. Jest on rozwinięciem wymagań z III etapu edukacyjnego i zakresu podstawowego IV etapu edukacyjnego. Wszystkie zagadnienia omawiane są więc w sposób pogłębiony, a wymagania szczegółowe mają wyższy niż dotąd stopień złożoności. Ma to służyć przygotowaniu ucznia do egzaminu maturalnego na takim poziomie, by sprostał wymaganiom dla kandydata na studia z zakresu nauk społecznych, politycznych, prawnych itp. W stosunku do poprzedniej podstawy programowej znacznie rozbudowany został blok zagadnień z socjologii oraz stosunków międzynarodowych. W znacznie większym stopniu niż na poprzednich etapach kształcenia uczniowie powinni wykazać się samodzielnością w docieraniu do informacji, ich ocenie i wykorzystaniu oraz umiejętnością współpracy z innymi w sprawach publicznych, wykraczającą poza mury szkoły. Założono, że co najmniej 10% treści i umiejętności powinno być nauczanych w formie projektu uczniowskiego.

⁶ Podstawa programowa z komentarzami Tom 4. Edukacja historyczna i obywatelska w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, historia i społeczeństwo, historia, wiedza o społeczeństwie, podstawy przedsiębiorczości, ekonomia w praktyce, wychowanie do życia w rodzinie, etyka, filozofia. Warszawa 2009.

Rozszerzony zakres IV etapu edukacyjnego obejmuje podobne bloki treściowe jak etap III i IV (zakres podstawowy) łącznie. Nie ma podstaw przedsiębiorczości i gospodarki, które nauczane są w ramach przedmiotu obowiązkowego „podstawy przedsiębiorczości” i przedmiotu uzupełniającego „ekonomia w praktyce”. Treści ujęto w 45 zagadnień programowych, a związane z nimi umiejętności opisano większą liczbą pogłębionych wymagań szczegółowych. Wśród nich znalazły się także zagadnienia zupełnie nowe, jak np. współczesne spory światopoglądowe, modele ustrojowe państw demokratycznych, systemy globalnego bezpieczeństwa i współpracy.

Uczniom zainteresowanym naukami matematycznymi lub przyrodniczymi, którzy nie wybrali wiedzy o społeczeństwie w wersji rozszerzonej, proponuje się po I klasie tzw. przedmiot uzupełniający *historia i społeczeństwo*. Ma on podtytuł *Dziedzictwo epok*, a jego celem jest poszerzenie wiedzy z zakresu historii z elementami wiedzy o społeczeństwie i wiedzy o kulturze. Składa się nań 9 tematów:

1. Europa i świat.
2. Język, komunikacja i media.
3. Kobieta i mężczyzna, rodzina.
4. Nauka.
5. Swojskość i obcość.
6. Gospodarka.
7. Rządzący i rządzeni.
8. Wojna i wojskowość.
9. Ojczysty Panteon i ojczyste spory.

Tematy te umiejscowiono w 5 epokach: starożytność, średniowiecze, nowożytność, XIX wiek, XX wiek. Autorzy podstawy dopuszczają realizację wątku tematycznego (1 temat, wszystkie epoki) lub epokowego (1 epoka, wszystkie tematy). Nauczyciel może też sam zaproponować jakiś tematyczny wątek. Zajęcia przedmiotu uzupełniającego *historia i społeczeństwo* muszą w sumie obejmować co najmniej cztery wątki. W wyjaśnieniach zaznaczono, że przedmiot ten może być realizowany przez jednego lub kilku nauczycieli. Zarówno zakres tematyczny jak i sposoby realizacji tego przedmiotu dają dużą dowolność i budzą spore kontrowersje.

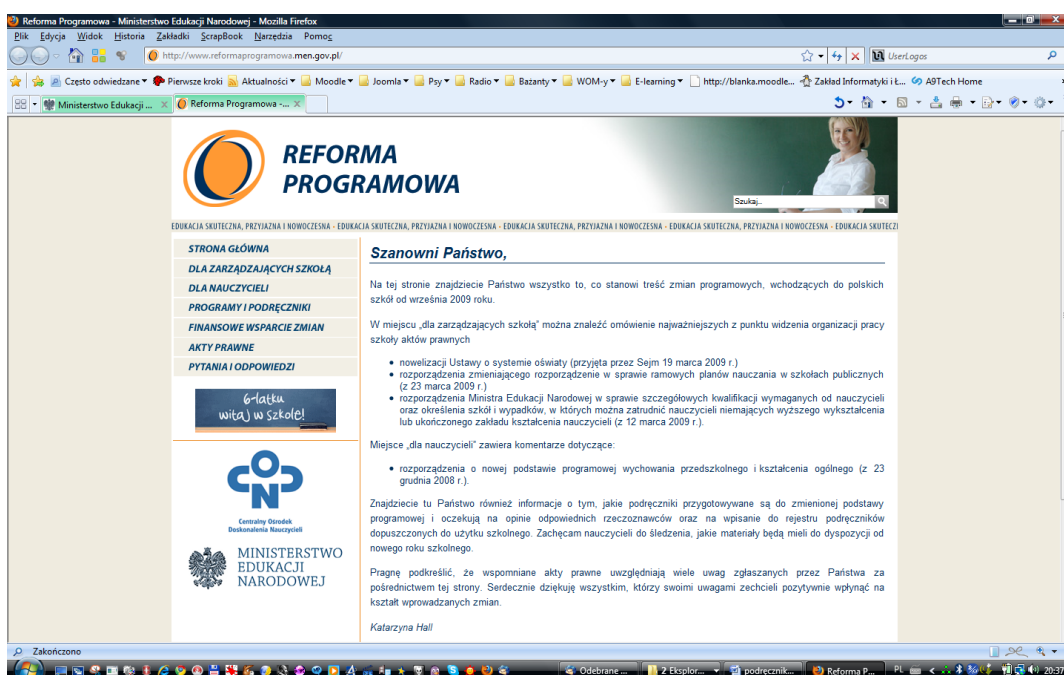
Autorzy podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie podkreślają w swoich komentarzach, że przedmiot ten winien łączyć przekazywanie wiedzy z kształtowaniem umiejętności i postaw obywatelskich. Ma to umożliwić uczniom odpowiedzialne i skuteczne uczestnictwo w życiu publicznym, zainteresowanie sprawami lokalnego środowiska, kraju i świata, udział w dyskusjach i debatach, aktywność i zaangażowanie w konkretne działania, podejmowanie wspólnych zadań, realizację projektów itp. Takie cele wymagają od nauczyciela stosowania odpowiednich metod i form pracy. Nie da się bowiem tradycyjną metodą wykładu kształtować umiejętności i postaw obywatelskich. Konieczne jest zaangażowanie uczniów i ich wszechstronna aktywność. Stąd postulat stosowania metod aktywizujących, realizacji projektów uczniowskich, samodzielnego zdobywania informacji z różnych źródeł, odnoszenia się do realnych problemów życia publicznego, organizowania debat i dyskusji na tematy kontrowersyjne, podejmowania rzeczywistych działań w środowisku, stwarzania warunków do współpracy młodych ludzi. Ważne jest też, aby w procesie dydaktycznym wykorzystywać maksymalnie często technologie informacyjno-komunikacyjne. Nie chodzi tylko o Internet jako źródło informacji i materiałów przydatnych na lekcjach wiedzy o społeczeństwie, ale także jako środowisko, w którym można podejmować różne rodzaje społecznej aktywności – dyskutować, zamieszczać swoje opinie i materiały, organizować się, podejmować wspólne akcje. Ma to tym większe znaczenie, że Internet jest dla uczniów naturalnym środowiskiem, warto więc wykorzystać jego atrakcyjność dla zwiększenia zaangażowania młodych ludzi oraz kształtowania ich postaw i umiejętności obywatelskich.

LITERATURA

1. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, Dziennik Ustaw z 2009 r. Nr 4, poz. 17
2. *Podstawa programowa z komentarzami. Tom 4. Edukacja historyczna i obywatelska*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2009
3. www.reformaprogramowa.men.gov.pl

ZADANIE 1.

Struktura nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie

1. Wyszukaj na stronie MEN teksty starej i nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie i zapisz w folderze „Podstawa”. Przeanalizuj oba dokumenty, uwzględniając następujące pytania:
 - a. Jakie są różnice w strukturze starej i nowej podstawy programowej?
 - b. Na czym polega spójność między III i IV etapem kształcenia?
 - c. Jaka jest zależność między wymaganiami ogólnymi i szczegółowymi?
2. Weź udział w dyskusji podsumowującej to ćwiczenie na forum całej grupy na temat zmian w podstawie programowej z wiedzy o społeczeństwie.

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 2

Analiza nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie (praca w grupach)

1. Przeprowadźcie w grupie analizę nowej podstawy programowej metodą SWOT (mocne strony, słabe strony, szanse, zagrożenia) i sporządźcie plakat.
2. Przedstawcie wyniki pracy grupy na forum całego zespołu i podyskutujcie z innymi grupami.

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 3

Komentarze autorów nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie jako pomoc w planowaniu pracy dydaktycznej.

1. Wyszukaj na stronie MEN komentarze autorów nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie, zapisz w folderze „Podstawa” i przeanalizuj je.
2. Sporządź w punktach listę zaleceń dla nauczycieli, wynikających z komentarzy do podstawy, które należy uwzględnić przy planowaniu pracy nauczyciela wiedzy o społeczeństwie.
3. Wypisz narzędzia nowoczesnej komunikacji, których wykorzystanie w nauczaniu wiedzy o społeczeństwie jest pożądane w świetle zaleceń zawartych w tych komentarzach.
4. Porównaj efekty swojej pracy z innym uczestnikiem zajęć.

.....

.....

.....

.....

.....

Uczniowski projekt edukacyjny jako metoda kształcenia umiejętności obywatelskich

Czas realizacji: 10 godz.

Celem modułu jest zapoznanie uczestników z istotą projektu, jego wadami i zaletami, przykładami dobrej praktyki oraz zaplanowanie projektów do wiedzy o społeczeństwie zgodnie z wymaganiami nowej podstawy programowej

Po zapoznaniu się z tym modułem uczestnik będzie:

- rozumiał istotę metody projektu i jej znaczenie w realizacji nowej podstawy programowej,
- potrafił wyszukać w Internecie przykłady projektów edukacyjnych z zakresu edukacji obywatelskiej,
- potrafił zaplanować różnego typu projekty do wybranych zagadnień z nowej podstawy programowej.

WPROWADZENIE

W realizacji nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie szczególną rolę przypisano metodzie projektu. W *Zaleconych warunkach i sposobach realizacji* jest to zapisane w sposób następujący:

„Ze względu na cele przedmiotu *wiedza i społeczeństwo*, na III etapie edukacyjnym około 20% treści nauczania określonych w podstawie programowej tego przedmiotu powinno być realizowanych w formie uczniowskiego projektu edukacyjnego, a na IV etapie edukacyjnym – nie mniej niż 10%. Uczniowski projekt edukacyjny powinien mieć charakter zespołowy; poszczególne zadania mogą być wykonywane indywidualnie. Wskazane jest, by każdy uczeń uczestniczył w co najmniej jednym projekcie w każdym roku nauczania przedmiotu.

Realizując projekt, uczeń:

- 1) zdobywa wiedzę i umiejętności związane z przedmiotem projektu;
- 2) wybiera zagadnienie: problem lub działanie, zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i założonymi celami projektu;
- 3) poszukuje sposobów zbadania i rozwiązania problemu oraz skutecznego przeprowadzenia założonego w projekcie działania;
- 4) organizuje własną pracę i współpracuje z innymi realizatorami projektu;
- 5) wytrwale i w przemyślany sposób dąży do realizacji zamierzonego celu;
- 6) przygotowuje i przeprowadza publiczną prezentację efektów projektu (np. na forum klasy, szkoły, gminy).

Etapy realizacji uczniowskiego projektu edukacyjnego oraz zadania nauczyciela:

- 1) wprowadzenie: nauczyciel przekazuje podstawy wiedzy na temat wybranego zagadnienia i pomaga uczniom zdobyć umiejętności umożliwiające prze prowadzenie projektu;
- 2) wybór problemu i formy działania: nauczyciel przedstawia możliwe tematy projektów lub pomaga uczniom w zaproponowaniu własnego tematu;
- 3) zaplanowanie pracy nad projektem i prezentacji końcowej: nauczyciel pomaga w stworzeniu planu działań i podziału zadań, w wyborze formy prezentacji końcowej, podaje kryteria oceniania;
- 4) realizacja zaplanowanych działań: nauczyciel konsultuje i akceptuje realizację kolejnych etapów zadania;
- 5) publiczna prezentacja efektów: nauczyciel stwarza możliwość publicznej prezentacji efektów projektu oraz go ocenia.”⁷

Metoda projektu jest znana i stosowana od 1917 roku w Stanach Zjednoczonych. Wykorzystywano ją najpierw w nauczaniu prac ręcznych, później w kształceniu rolniczym. Od samego początku pod pojęciem projektu rozumiano wszelką działalność uczniowską natury praktycznej, nastawioną na wykonanie konkretnego produktu. Później pojecie to nabrało innego, szerszego wymiaru i stało się alternatywą dla tradycyjnego modelu nauczania, nastawionego wyłącznie na podawanie usystematyzowanej wiedzy w ramach poszczególnych przedmiotów. Istotą zmiany było nawiązywanie do osobistych doświadczeń dziecka, do przemian zachodzących w środowisku, do najnowszych osiągnięć nauki i techniki. Nastawiano się na rozwijanie zainteresowań ucznia, kształtowanie aktywnej postawy wobec rzeczywistości, uczenie samodzielności myślenia i rozwiązywaniu problemów.

W Polsce próby wykorzystania projektu w dydaktyce miały miejsce podejmowano w latach 30-tych XX wieku, ale nie było to praktykowane na szeroką skalę. Dopiero przemiany demokratyczne po 1989 roku przyczyniły się do upowszechnienia tego pojęcia. Szereg organizacji pozarządowych, firm

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dziennik Ustaw z 2009 r. Nr 4, poz. 17.

i instytucji zaczęło stosować tę metodę pracy, realizując w ten sposób swoje statutowe cele i zadania. Tak rozumiane pojęcie projektu zostało przeniesione do edukacji i przyjęło się jako określenie jednej z metod nauczania. Do jej popularyzacji przyczyniły się w największym stopniu: Centrum Edukacji Obywatelskiej oraz Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

W literaturze jest wiele definicji projektu, ale najprościej można go określić jako **duże, terminowe zadanie, wymagające podejmowania różnorodnych aktywności, realizowane samodzielnie przez uczniów, według przygotowanego wcześniej planu**. Istotą tej metody nauczania jest realizacja zadania znacznie obszerniejszego niż tradycyjne i w dłuższym czasie (kilka tygodni, semestr), przy dużej samodzielności uczniów. Nauczyciel pełni rolę inspiratora, koordynatora i konsultanta. Zadanie takie można nazwać projektem, gdy:

- uczniowie znają jego cele, metody i formy pracy,
- określone są terminy realizacji całości zadania i poszczególnych jego etapów,
- uczniowie znają kryteria i formy oceniania,
- uczniowie znają zasady prezentacji wyników swojej pracy.

Istnieją dwa podstawowe rodzaje projektów-metod nauczania:

- **projekt badawczy**, polegający na zebraniu i usystematyzowaniu informacji na dany temat. Jego rezultaty mają charakter różnego rodzaju opracowań (esejów, wywiadów, rysunków, albumów, prezentacji, gier itp.), które uczniowie przygotowują, by zaprezentować je na szerszym forum, np. w klasie czy szkole.
- **projekt działania lokalnego**, polegający na podjęciu jakiegoś działania w środowisku lokalnym (także w samej szkole). Efekty takich działań nie zawsze dadzą się bezpośrednio zaprezentować w szkole, ale zmiany, jakie zaszły w wyniku takiego projektu można pokazać w sposób pośredni, np. za pomocą fotografii, filmu czy prezentacji.

Projekt można realizować w dwóch formach: **indywidualnej** (kiedy uczeń podejmuje i realizuje projekt samodzielnie, ponosząc całą odpowiedzialność za rezultat przedsięwzięcia) oraz **grupowej** (kiedy realizuje go zespół uczniów). Ze względu na cele edukacji obywatelskiej, ta druga forma jest bardziej pożądana, gdyż pracując w grupie uczniowie rozwijają cenne umiejętności społeczne:

- podejmowanie decyzji grupowych,
- rozwiązywanie konfliktów,
- wyrażanie własnych opinii i słuchanie opinii innych osób,
- poszukiwanie kompromisu,
- dyskusowanie,
- dzielenie się rolami i zadaniami w grupie,
- dokonywanie oceny pracy grupy.

Jeżeli grupa realizuje projekt działania lokalnego, uczniowie mają możliwość rozwijać jeszcze dodatkowe umiejętności:

- opracowywanie harmonogramów działań,
- planowanie i rozliczanie budżetu,
- poszukiwanie sojuszników do realizacji projektu,
- przewidywanie trudności w realizacji projektu i ich pokonywanie.

Jedną z cech projektu jest **długi czas trwania** (kilka tygodni, miesiące czy nawet cały semestr), warto zaplanować go odpowiednio wcześniej, tym bardziej, że wobec formalnego wymogu stosowania tej metody, zawartego w podstawie programowej, musimy zdecydować, jakie treści uczniowie będą w ten sposób realizować. Powinniśmy to zaznaczyć w swoim planie realizacji zajęć na dany rok szkolny. Podejmując tę decyzję musimy więc najpierw przeanalizować podstawę programową i wybrany lub opracowany program nauczania, a potem się zastanowić jakie tematy projektów byłyby

najbardziej odpowiednie dla określonej grupy uczniów w środowisku, w którym pracujemy. A więc należy zadać sobie kilka podstawowych pytań:

- Jakie są potrzeby, możliwości i zainteresowania moich uczniów?
- Z jakich zasobów szkoły można korzystać?
- Jakie są zasoby lokalnego środowiska?
- Jakie są indywidualne zasoby członków zespołu?

W jaki sposób powinno się wybierać **temat** projektu? Ważne jest, aby nauczyciel podzielił się z uczniami odpowiedzialnością za ostateczne sformułowanie tematu projektu. Kiedy uczestniczą w tym ważnym procesie, bardziej się utożsamiają z realizowanym przedsięwzięciem. Praktykowanych jest wiele sposobów. Najbardziej typowe to:

- Nauczyciel określa w sposób ogólny merytoryczne ramy projektu (np. podając jakiś obszar tematyczny — może to być dział programowy lub cel planowego przedsięwzięcia), a uczniowie sami w obrębie tych ram wybierają szczegółowe tematy — problemy do rozwiązania. Aby wybór ten był bardziej świadomy, nauczyciel może przeprowadzić zajęcia wprowadzające i rozdać uczniom materiały dostarczające ogólnej wiedzy o danym obszarze tematycznym.
- Nauczyciel sam określa pewną pulę tematów, natomiast uczniowie podzieleni na grupy wybierają sobie jeden spośród nich. Zaletą tego szczegółowego określania tematów przez nauczyciela jest to, iż zachowuje on ściślejszą kontrolę nad ich związkiem z programem, który realizuje. Wadą jest to, że swoboda działania uczniów jest na tym etapie znacznie ograniczona.

Tematy projektów poszczególnych grup mogą być różne i składać się na większą tematyczną całość, a wtedy uzupełniają się wzajemnie i skłania to poszczególne zespoły do wzajemnej współpracy. Natomiast gdy wszystkie grupy realizują ten sam temat określony przez nauczyciela, pojawia się element rywalizacji. Można wtedy nakłaniać zespoły, aby poszukiwały własnych, oryginalnych rozwiązań w realizacji projektu.

Bardzo ważne jest sformułowanie **celów** projektu. Określając cel, trzeba się zastanowić, czego rzeczywiście uczniowie mają się nauczyć i mieć jasną wizję tego, co będą wiedzieli i potrafili, gdy projekt się zakończy. Cele powinny być sformułowane w sposób jasny i zrozumiały dla uczniów. Przy ich formułowaniu należy sobie zadać pytania:

- Czy cel jest możliwy do osiągnięcia?
- Kto nam pomoże jego realizacji?
- Jakie mogą być najpoważniejsze trudności?
- Jakimi sposobami będziemy te trudności pokonywać?

Jest wiele sposobów zapisywania celów, często stosuje się np. podział na cele ogólne i operacyjne, ale wybór i decyzję w tej sprawie należy pozostawić nauczycielowi.

Instrukcję do projektu przygotowuje nauczyciel. Zawiera tam wszystkie informacje ważne dla treści i formy realizowanego projektu. Jest to też zobowiązanie grupy uczniów do wykonania projektu zgodnie z opisem i w określonym terminie. Nauczyciela obowiązuje zaś do konsultacji i oceny zgodnie z zawartymi w instrukcji kryteriami oceny. Przygotowanie tego dokumentu jest bardzo ważnym zadaniem nauczyciela. Instrukcję można zapisać na wiele sposobów, ale najważniejsze jest, aby uczniowie wiedzieli na tej podstawie, co dokładnie mają zrobić, aby efekty były jak najlepsze i zostały jak najwyżej ocenione. Powinny się tam więc znaleźć następujące elementy:

- temat projektu i jego cele,
- zadania dla uczniów,
- harmonogram działań,
- źródła, które powinni wykorzystać,
- termin prezentacji oraz terminy konsultacji z nauczycielem,

- możliwe sposoby prezentacji projektu i jej czas,
- kryteria oceny projektu.

Rola nauczyciela w projekcie sprowadza się do wspierania uczniów i konsultacji. W kolejnych fazach projektu udział nauczyciela przedstawia poniższa tabela:

Faza realizacji projektu	Rola nauczyciela
wybór tematu projektu	wskazuje uczniom zakres zagadnień, spośród których wybierają oni szczegółowy temat, doprecyzowując go
przygotowanie instrukcji	przygotowuje instrukcję
zbieranie i opracowanie materiałów, realizacja projektu	nie ingeruje w pracę uczniów, służy im raczej jako konsultant, odpowiadając na ewentualne pytania i prośby; konsultacje mogą odbywać się regularnie, a ich czas i miejsce powinny być określone w instrukcji
prezentacja	podaje czasu i formę prezentacji, wspiera organizacyjnie
ocena	ocenia samodzielnie lub włącza do tej czynności uczniów

Praca metodą projektu wymaga od nauczyciela koordynującego dużych umiejętności organizacyjnych i komunikacyjnych, zdolności do motywowania uczniów i nauczycieli współpracujących oraz umiejętności w pozyskiwaniu do współuczestnictwa jak największej liczby osób (np. sponsorów, rodziców, przedstawicieli środowiska lokalnego). Ważne jest także twórcze, odważne podejście nauczyciela do problemów, jakie mogą pojawić się w trakcie pracy uczniów. Projekt, nawet jeśli realizujemy go według czyjegoś sprawdzonego pomysłu, nosi w sobie zawsze cechy działania nowatorskiego, jest przedsięwzięciem, które nie powtarza się w identycznej formie. Trudno jest określić z góry rezultaty niektórych kroków podjętych w czasie realizowania projektu. Zdarza się, że projekt w trakcie jego realizacji „dojrzewa”, pojawiają się nowe pomysły, nowe sytuacje, wymagające wprowadzenia zmian.

Grupowa praca nad projektem przynosi bardzo wiele korzyści, pozwala kształcić cenne umiejętności, przez co jest wartością samą w sobie. Jednak rodzi też pewne problemy, które należy na bieżąco rozwiązywać. Ich nasilenie zależy od tego, czy uczniowie mają już doświadczenie w pracy zespołowej. Pierwszym trudnym momentem może się okazać podział na grupy. Nie ma tutaj żelaznych reguł postępowania. Uczniowie na ogół chcą współpracować z gronem najbliższych kolegów. Tymczasem warto im uświadomić, że praca z nowymi osobami może być okazją do nowych doświadczeń i ciekawych przeżyć. Można wtedy użyć podziału losowego, jednak zdawanie się na przypadek nie jest to dobrym sposobem w sytuacji, gdy chcemy stworzyć grupy o zróżnicowanym poziomie umiejętności. Warto pamiętać, aby każdy uczeń w takiej grupie miał przydzielone zadanie i był za coś odpowiedzialny. Nie będzie wtedy sytuacji, że niektórzy wykonają pracę za innych. Grupy powinny liczyć od 4 do 7 osób, ale w sytuacji projektu działania lokalnego ta liczba może być większa. Warto zasugerować uczniom, aby wypracowali sobie pewne normy, które będą regulować zasady ich wspólnej pracy. Ważne są też role grupowe. Można je uczniom wyznaczyć, ale lepiej pozwolić na podział ról przez samych uczniów. Dobrze byłoby, aby mogli się zmieniać i doświadczyć pełnienia różnych funkcji w zespole. Istotne jest uświadomienie uczniom, że niezwykle ważna jest atmosfera wspólnej pracy i dobra komunikacja w grupie, aby efektywnie współpracować, a nie rywalizować ze sobą.

Prezentacja jest bardzo ważnym etapem realizacji projektu. Wielotygodniowy trud całej grupy ma być zaprezentowany w ciągu krótkiego, czasem zaledwie kilkunastominutowego wystąpienia. Należy ściśle określić czas prezentacji – jednakowy dla każdego zespołu. Zmobilizuje to uczniów do dokonania selekcji materiału, syntezy zebranych informacji oraz pomoże w wybraniu optymalnego sposobu prezentacji swoich osiągnięć. Mogą być różne formy prezentacji, np.:

- wystawa prac wykonanych przez uczniów wraz z krótkim komentarzem (mapy, albumy, postery, rysunki),
- wykład,
- inscenizacja,

- gry dydaktyczne,
- pokaz filmu, prezentacji multimedialnej,
- foldery, np. gminy, miasta, regionu,
- twórczość literacka, np. poezja, eseje,
- prezentacja wykonanego modelu lub planu itp.

W prezentacji powinni brać udział wszyscy uczestnicy zespołu. Ważne jest, aby była ona dobrze przemyślana. Rolą nauczyciela jest zadbanie o miłą i życzliwą atmosferę podczas uczniowskich wystąpień. Miejsce prezentacji zależy od rodzaju projektu. W prezentacji projektów badawczych uczestniczą uczniowie klasy, uczniowie danego etapu edukacyjnego oraz nauczyciele, dyrekcja, rodzice, sponsorzy. Jeśli projekt dotyczy środowiska lokalnego, warto miejscem prezentacji uczynić np. salę w ratuszu. Należy zaprosić wówczas przedstawicieli samorządu, uczniów z innych szkół, lokalne media. W przypadku projektu działania lokalnego, przedmiotem prezentacji należy może być finał jakiejś społecznej akcji czy sprawozdanie uczniów z realizacji projektu poparte reportażem, opiniami innych, filmem czy prezentacją multimedialną.

Ocenianie projektu nie jest łatwym zadaniem i budzi wiele wątpliwości. Trudności powoduje choćby fakt, że w tej metodzie najczęściej trzeba oceniać pracę grupową, a więc pojawia się problem, jak ocena całego zespołu ma się do oceny wkładu pracy poszczególnych uczniów. Kontrowersje dotyczą też tego, jak oceniać umiejętności, a unikać oceniania postaw i poglądów (choć przecież nie każda postawa i każdy pogląd może być akceptowany). Ocena powinna stymulować do współdziałania, wzmocniać współpracę – uczniowie powinni rozumieć zależność pomiędzy sukcesem indywidualnym a grupowym. Powinna zachęcać nie tylko do rywalizacji, ale także (a może przede wszystkim) do poprawiania wyników. Większość dylematów dotyczących oceniania nauczyciel musi rozstrzygnąć sam, dostosowując przyjęte rozwiązania do konkretnej sytuacji szkolnej. Jednak powinien pamiętać o kilku ważnych zasadach:

- 1) **Powinno być oceniane to, co ważne, a nie tylko to, co łatwo ocenić.** Nie tylko efekt końcowy się liczy – nauczyciel powinien monitorować pracę uczniów podczas wszystkich etapów realizacji projektu, notować swoje obserwacje w odpowiednio przygotowanym arkuszu, gromadzić wszelkie potrzebne dane, dotyczące przebiegu pracy grupowej.
- 2) **Kryteria oceny powinny być znane uczniom od początku pracy nad projektem.** Należy je bardzo precyzyjnie sformułować w instrukcji i nie zmieniać w trakcie realizacji projektu.
- 3) **Celem oceniania powinno być wskazanie tego, co uczniowie powinni poprawić** Ocenianie powinno pomóc w formułowaniu wniosków na przyszłość i pomagać im w rozwoju.
- 4) **Uczniowie powinni uczestniczyć w ocenianiu.** Warto uczniów włączyć w ten proces poprzez samoocenę i ocenę projektów prezentowanych przez innych.

Nauczyciele pracujący metodą projektów podkreślają, że wyzwala ona w uczniach dużą aktywność, samodzielność, przedsiębiorczość i kreatywność – młodzi ludzie sami szukają odpowiedzi na nurtujące ich pytania, dokonują wyborów, podejmują decyzje. Realizacja projektu uczy też, jak bardzo ważna i efektywna jest współpraca przy wykonywaniu różnych zadań. Uczy również odpowiedzialności. W pracy tą metodą ważna jest postawa nauczyciela, który decyduje się podjąć opieki nad realizacją projektu. Musi zdawać sobie sprawę, że w metodzie tej nie można wszystkiego określić do końca i rezultat całego przedsięwzięcia właściwie nie jest przewidywalny.

Najważniejszym atutem projektu jest samodzielna praca uczniów (najczęściej w grupach), dzięki której zdobywają nową wiedzę i mają możliwość praktykowania całego szeregu umiejętności podstawowych dla edukacji obywatelskiej. Czas spędzony przez uczniów na samodzielnym wyszukiwaniu informacji, planowaniu pracy, poszukiwaniu wsparcia, realizacji poszczególnych zadań we współpracy z innymi spowoduje, że wiedza i doświadczenia w ten sposób zdobyte będą dobrze zapamiętane. Samodzielność pociąga za sobą większe zainteresowanie uczniów realizowanym przedsięwzięciem i prowadzi do większego ich zaangażowania i aktywności. Sprzyja także kształtowaniu poczucia odpowiedzialności za rezultaty swoich działań. Doświadczenia zdobyte przez uczniów w realizacji projektów będą nieocenione na dalszych etapach kształcenia i zaowocują w dorosłym życiu, przyczyniając się do budowania społeczeństwa obywatelskiego.

LITERATURA

1. *Podstawa programowa z komentarzami. Tom 4. Edukacja historyczna i obywatelska*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2009
2. Królikowski J., *Projekt edukacyjny. Materiały dla zespołów międzyprzedmiotowych*, Wydawnictwa CODN 2001.
3. *Pakiet edukacyjny „Europa na co dzień”*, Wydawnictwa CODN 1997
4. *Materiały do warsztatu „Edukacja obywatelska – metody nauczania”*, CODN 1996
5. Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2000.

ZADANIE 1

Rola projektu w nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie. Przykłady dobrej praktyki.

1. Zapoznaj się z opisem metody projektu na stronie CEO.
2. Wyszukaj w dokumencie nowej podstawy programowej z wiedzy o społeczeństwie fragment pt. *Zalecane warunki i sposoby realizacji* i przeczytaj zapis o roli projektu w nauczaniu tego przedmiotu. Ile czasu przeznaczono na pracę tą metodą na Twoim etapie edukacyjnym?
3. Wyszukaj w Internecie przykłady dobrej praktyki – projekty z zakresu wiedzy o społeczeństwie.
4. Podyskutujcie na forum zespołu o wyszukanych przykładach – jakiej tematyki najczęściej dotyczą, czy mają charakter badawczy czy działania lokalnego itp.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 2

Moje doświadczenia w pracy metodą projektu.

1. Na forum całego zespołu podziel się swoimi doświadczeniami w pracy metodą projektu i refleksjami, jakie wynikają z tych doświadczeń.
2. Podyskutujcie o barierach, jakie napotyka nauczyciel pracujący tą metodą z uczniami oraz poszukajcie wspólnie sposobów ich przezwyciężania.

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 3

Planowanie projektów edukacyjnych w oparciu o nową podstawę programową (praca w grupach – podział wg etapów edukacyjnych)

1. Wybierzcie z nowej podstawy programowej zagadnienia do realizacji metodą projektu i zaproponujcie do każdego z nich temat projektu. Umieście to na plakacie w formie tabeli: hasło programowe – temat projektu – rodzaj projektu. Pamiętajcie o uwzględnieniu różnych rodzajów projektu i zastosowaniu nowoczesnych technologii przy realizacji każdego z nich. Wszystkie powinny mieć charakter grupowy.
2. Przygotujcie na osobnych plakatach zarys instrukcji do jednego z projektów oraz przykładowe narzędzia do jego oceny.
3. Przedstawcie wyniki pracy grupy na forum całego zespołu i podyskutujcie z innymi uczestnikami zajęć.

.....

.....

.....

.....

.....

Edukacyjne wykorzystanie zasobów internetowych na lekcjach wiedzy o społeczeństwie

czas realizacji: 8 godz.

Celem modułu jest zapoznanie uczestników z zasobami internetowymi, przydatnymi w pracy uczniów i nauczycieli wiedzy o społeczeństwie.

Po zapoznaniu się z modułem uczestnik będzie:

- uświadamiał sobie ogromny postęp, jaki nastąpił w dziedzinie Internetu i jego zastosowań,
- potrafił uporządkować chronologicznie ważne wydarzenia - kamienie milowe w rozwoju Internetu,
- rozumiał ewolucję, jaką przeszedł internauta – od biernego użytkownika zasobów, po ich współtwórcę,
- rozumiał konieczność korzystania z Internetu w nauczaniu wiedzy o społeczeństwie,
- znał zasoby najpopularniejszych polskich portali internetowych w zakresie tematyki związanej z wiedzą o społeczeństwie,
- potrafił wyszukać różnego rodzaju przydatne materiały z dowolnego działu wiedzy o społeczeństwie (źródła drukowane i multimedialne, scenariusze zajęć, projekty, testy itp.),
- tworzył na bazie materiałów znalezionych w Internecie zadania i projekty dla uczniów.

WPROWADZENIE

Początki ery Internetu sięgają w Polsce 1991 roku. Pierwszy polski portal internetowy, Wirtualna Polska, powstał 4 lata później, a w następnym roku – Onet. W 1999 roku wystartował Google, a Wikipedia i Skype - w roku 2001. YouTube istnieje zaledwie od 2005 roku⁸. Choć to tylko kilka lat, ma się wrażenie, że od tych początków dzielą nas lata świetlne. Postęp w tej dziedzinie jest ogromny. Obecnie liczba Polaków korzystających z Internetu przekroczyła 50%, przy czym ten odsetek wśród młodych ludzi jest znacząco wyższy.

W tej sytuacji Internet musi mieć swoje znaczące miejsce jako narzędzie edukacyjne. Uczenie się z jego wykorzystaniem nie jest już jedną z opcji rozwojowych, którą wybierzemy lub nie. To po prostu konieczność dla uczniów. Muszą oni mieć szanse ukończyć szkołę z takimi umiejętnościami, aby swobodnie konkurować na rynku pracy - nie tylko lokalnym, ale i globalnym.

Panuje powszechna opinia, że uczniowie bardzo dobrze sobie radzą z Internetem, potrafią świetnie się w nim poruszać, nawiązują znajomości, komunikują się, znajdują informacje. Niestety, większość nie potrafi efektywnie wykorzystać Internetu i znajdujących się w nim aplikacji jako narzędzia służącego nie tylko do rozrywki, ale i do własnej edukacji oraz (przede wszystkim) do pracy zawodowej. Szkoły często są bogate technologicznie w urządzenia i zarazem słabe w rozwijaniu umiejętności informatycznych. Uczniowie mają niskie kwalifikacje do wyszukiwania i przetwarzania informacji potrzebnych do realizacji złożonych zadań. Nawet jeśli zdobywają wiedzę o nowych urządzeniach i programach – jest to wiedza podstawowa, której nie potrafią potem rozwinąć do „wyższych” celów. Szkoła powinna starać się nadążyć za rozwojem technologicznym i cyfrową rzeczywistością, bo ta ucieka do przodu w błyskawicznym tempie. Powoduje to coraz wyraźniejsze „rozwieranie się nożyc” między szkołą, a światem, w którym funkcjonują nasi uczniowie.

W nauczaniu wiedzy o społeczeństwie Internet nie jest wykorzystywany na szeroką skalę, choć ma do spełnienia rolę szczególną. Korzystanie z niego umożliwia uczniom i nauczycielom przede wszystkim szybki dostęp do nieograniczonej ilości informacji. Można tam błyskawicznie znaleźć wiadomości na każdy temat, które są na bieżąco aktualizowane (ma to szczególne znaczenie ze względu na specyfikę przedmiotu – treści z wiedzy o społeczeństwie szybko się dezaktualizują). Wyspecjalizowane witryny poświęcone konkretnej dziedzinie nauki czy też określonym tematom dostarczają uczniowi to, co może być przydatne w edukacji obywatelskiej: informacje o życiu publicznym, uregulowaniach prawnych, wzory druków i pism urzędowych, materiały źródłowe, wiadomości o aktualnych wydarzeniach w Polsce i na świecie, a także prace publicystyczne i naukowe poszerzające jego wiedzę. Dzięki internetowym wydaniom książek i czasopism możliwe jest przygotowanie relacji z różnych pism o tych samych wydarzeniach, a następnie porównanie i ocenę rozbieżności, wynikających z odmiennych punktów widzenia. Pliki tekstowe, dźwiękowe, filmowe dostępne w sieci urozmaicają zajęcia i pozwalają pracować na materiałach źródłowych. Błyskawicznie aktualizowane serwisy informacyjne dają możliwość bycia na bieżąco z wszelkimi wydarzeniami w Polsce i na świecie. To tylko kilka przykładów typowego wykorzystania Internetu w dydaktyce wiedzy o społeczeństwie. O innych, bardziej niekonwencjonalnych jego zastosowaniach, będzie mowa w następnym rozdziale.

Na bazie tych zasobów uczniowie mogą wykazywać różne aktywności – poszukiwać i selekcjonować informacje, tworzyć na ich bazie własne materiały multimedialne, realizować projekty badawcze, ale też aktywnie uczestniczyć w komentowaniu wydarzeń, dyskusjach, głosowaniach itp. Ważne jest jednak, aby zostali odpowiednio przygotowani do krytycznej oceny wartości stron i wiarygodności dostępnych źródeł oraz byli świadomi zasad prawnych i etycznych związanych z korzystaniem z Internetu.

Jeśli chodzi o wsparcie dydaktyczne dla nauczycieli i uczniów, na pierwszym miejscu należy wskazać Centrum Edukacji Obywatelskiej, najbardziej zasłużoną dla budowania społeczeństwa obywatelskiego organizację pozarządową w Polsce. CEO opracowuje szkolne programy i podręczniki z zakresu edukacji obywatelskiej i ekonomicznej, scenariusze lekcji i propozycje zajęć pozalekcyjnych, angażuje się w prowadzenie licznych akcji edukacyjnych promujących poprawę systemu edukacji oraz propagujących wartości demokratyczne. Popularne w całej Polsce są np. akcje „Młodzi głosują”, „Młodzi przeciw korupcji” „Młodzi obywatele działają” czy programy „Szkoła z klasą”, „Szkoła ucząca się” itp. Na stronie www.ceo.org.pl można znaleźć ogromne zasoby przydatne uczniom i nauczycielom

⁸ http://pl.wikipedia.org/wiki/Historia_Internetu

wiedzy o społeczeństwie: lekcje online, konkursy, programy, plany wynikowe, scenariusze zajęć, materiały pomocnicze, teksty źródłowe, mnóstwo pomysłów na projekty edukacyjne, przydatne linki itp. Ten adres jest wart polecenia nie tylko uczącym wiedzy o społeczeństwie, ale także innym nauczycielom, wychowawcom - wszystkim, którzy pracują z młodzieżą.

Warto przejrzeć i wykorzystać zasoby Edunews – portalu o nowoczesnej edukacji www.edunews.pl Jego celem jest promocja idei edukacji przez całe życie oraz nowoczesnych programów, metod i technologii na miarę XXI wieku. Publikowane tam teksty i materiały skłaniają do refleksji, inspirują do działania i wprowadzania innowacji w dydaktyce.

Wiele inspiracji i ciekawych inicjatyw edukacyjnych można znaleźć na stronach portalu edukacyjnego NBP www.nbportal.pl Nie są to treści i materiały dotyczące jedynie wąsko pojętej edukacji ekonomicznej, ale też społecznej i obywatelskiej. Znaleźć tam można ciekawe projekty, konkursy, scenariusze, gry dydaktyczne, lekcje online itp.

Dużą pomocą są różnorodne materiały edukacyjne, które można znaleźć w zasobach portalu Scholaris www.scholaris.pl (choć jego aktualizacja pozostawia wiele do życzenia). Również wydawnictwa edukacyjne starają się wspierać nauczycieli korzystających z ich podręczników, coraz bardziej rozbudowując swoje serwisy. Ciekawe propozycje dla nauczycieli mają też niektóre gazety, np. „Polityka” czy „Newsweek” proponując konkretne scenariusze zajęć w oparciu o swoje teksty lub materiały.

W poszukiwaniu pomocy do poszczególnych lekcji warto sięgać po informacje zawarte na stronach instytucji państwowych, samorządów lokalnych, partii politycznych, organizacji pozarządowych, internetowych wydań prasy ogólnopolskiej i lokalnej itp. Nie sposób wymienić tutaj wszystkie przydatne adresy internetowe, które mogą być pomocne uczniom i nauczycielom wiedzy o społeczeństwie. Nie ma zresztą takiej konieczności, bo przy powszechnej umiejętności korzystania z wyszukiwarki internetowej, znalezienie potrzebnych treści nie stanowi problemu. A możliwości są wręcz nieograniczone...

LITERATURA

1. Bendyk E., *Sieciaki*, Polityka nr 2/2009 z dn. 10 stycznia 2009 r.
2. Bendyk E., *Większa połowa*, Polityka nr 13/2009 z dn. 28 marca 2009 r.
3. Krejtz K., *Diagnoza Internetu*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne 2009.
4. Bendyk E., *Zamurowani*, Polityka nr 37 z dn. 12 września 2009.
5. Szmigielska B. (red.) *Całe życie w sieci*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
6. Radochoński M. Przywara B. (red.), *Jednostka - grupa - cybersieć*.
7. *Psychologiczne, społeczno-kulturowe i edukacyjne aspekty społeczeństwa informacyjnego*, Wydawnictwo Wyższej szkoły Informatyki i Zarządzania, Rzeszów 2004.
8. Żakowski J., *Chamstwo hula w Internecie*, Gazeta Wyborcza z dn. 10.08.2009

ZADANIE 1

Krótką historią Internetu (praca w grupach).

1. Wyszukajcie w Internecie informacje o jego powstaniu.
2. Wykonajcie na plakatach linię czasu, zaznaczając najważniejsze wydarzenia w historii Internetu. Zaprezentujcie to innym grupom, obejrzyjcie ich prace i porównajcie. Zakończcie wnioskami, w jaki sposób zmieniła się rola użytkownika Internetu pod względem jego aktywności w sieci.
3. Podyskutujcie na forum całego zespołu, jak Internet wpłynął na Wasze życie – prywatne i zawodowe.

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 2

Wykorzystanie zasobów Internetu w pracy nauczyciela wiedzy o społeczeństwie – wymiana doświadczeń.

1. Zapoznajcie się z tekstem źródłowym „Diagnoza społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków”. Podyskutujcie o wpływie Internetu na postawę życiową i aktywność Polaków.
2. Wypiszcie na małych kartkach adresy często wykorzystywanych przez Was stron internetowych, na których można znaleźć materiały pomocne w zajęciach wiedzy o społeczeństwie i które polecilibyście kolegom (1 kartka – 1 propozycja). Umieście je na wspólnym plakacie. Na kartce powinna się znaleźć nazwa, adres i krótka informacja, co tam można znaleźć (np. lekcje online, scenariusze, teksty źródłowe itp.).
3. Podyskutujcie na forum całego zespołu, które powtarzają się najczęściej i mają najbardziej bogate zasoby.

4. Przejrzyjcie zasoby tych portali, zaproponowanych przez kolegów, z których wcześniej nie korzystaliście.

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 3

Projektowanie zadań dla uczniów z wykorzystaniem zasobów internetowych (praca w grupach).

1. Zaproponujcie przykłady 5 tematów projektów uczniowskich z wykorzystaniem omawianych w poprzednim ćwiczeniu zasobów internetowych.
2. Wymyślcie hasło reklamowe zachęcające do wykorzystania Internetu w edukacji.
3. Efekty pracy przedstawcie na plakacie.

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 4

Projekt „Wykorzystanie nowoczesnych mediów internetowych w edukacji o prawach człowieka” – studium przypadku.

1. Obejrzyjcie prezentację projektu.
2. Przeanalizujcie projekt i wymieńcie uwagi na temat jego realizacji.

.....

.....

.....

.....

.....

Nowe narzędzia komunikacji i ich walory edukacyjne

czas realizacji: 16 godz.

Celem modułu jest poznanie niekonwencjonalnych zastosowań nowoczesnych technologii komunikacyjnych w dydaktyce, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska Web 2.0.

Po zapoznaniu się z tym modułem uczestnik będzie:

- rozumiał znaczenie środowiska Web 2.0 dla kształcenia umiejętności obywatelskich,
- potrafił inicjować projekty uczniowskie z wykorzystaniem portali społecznościowych,
- wykorzystywał dziennikarstwo obywatelskie w swojej pracy dydaktycznej,
- potrafił zaplanować i zorganizować w grupie pracę nad projektem oraz zaprezentować efekty wspólnej pracy,
- potrafił zakładać i prowadzić forum dyskusyjne i blog,
- potrafił korzystać z komunikatorów internetowych,
- potrafił korzystać z elementów m-learningu.

WPROWADZENIE

Uczniowie używają nowych technologii w sposób odmienny od tego, w jaki czynią to dorośli – są bardziej elastyczni i otwarci na korzystanie z wszelkich nowinek. Jeszcze nie tak dawno temu młodzież uczyła się z profesjonalnie przygotowanych, „oficjalnych” materiałów edukacyjnych. Nagrania, filmy czy publikacje były wymyślane, recenzowane, zatwierdzane przez specjalistów, a potem dopiero produkowane i przekazywane do szkół. Ale czasy się zmieniły. Dzisiaj to młodzi ludzie sami tworzą swoje własne media: filmy wideo, blogi albo włączają się we wspólne, twórcze działania w grupie rówieśników. Szansą dla polskiej edukacji jest otwarcie się na nowe narzędzia dostępne w Internecie, z których powszechnie korzysta młodzież w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Wielu nauczycieli walczy z tą aktywnością, zamiast ją wspierać i ukierunkowywać. Być może jednym z problemów jest to, że trudno dotrzymać kroku młodym - nowoczesne narzędzia internetowe burzą pewien tradycyjny porządek, wymagają innej roli i innych aktywności od nauczycieli. Jednak nie powinniśmy dłużej ignorować istnienia społecznościowego Internetu, ale należy zastanowić się, w jaki sposób włączyć go do zajęć. W przeciwnym razie coraz trudniej będzie nam, nauczycielom, znaleźć wspólny język z uczniami, a proponowane przez nas zajęcia będą coraz bardziej anachroniczne.

Ogromne możliwości edukacyjne stwarza praca w **środowisku Web 2.0**. Ten nowy trend internetowy pozwala użytkownikom generować treści serwisów, dostarczać zdjęcia, pliki wideo, linki do ciekawych stron internetowych itp. W ten sposób tworzą oni społeczność, która zaczyna ze sobą współpracować i żyć "własnym życiem". Jej cechą charakterystyczną jest duża interakcja pomiędzy użytkownikami, dlatego **serwisy społecznościowe** umownie nazywa się „dynamicznymi” – dla odróżnienia od „statycznych” serwisów tradycyjnych, które tego nie umożliwiają. Interakcja przejawia się m.in. w możliwości budowania sieci kontaktów, zapraszania znajomych, wysyłania prywatnych wiadomości między użytkownikami, a także w sprawniejszym przepływie informacji, który odbywa się najczęściej bezpośrednio, za pomocą forów i grup dyskusyjnych. Ogromne tempo ich rozwoju dowodzi, że mamy do czynienia z następną generacją witryn internetowych i kolejnym etapem w historii globalnej sieci.

Do naszego kraju ten trend dotarł w 2004 roku wraz z pojawieniem się pierwszego polskiego portalu społecznościowego - Grona, ale prawdziwym fenomenem okazała się Nasza Klasa, która ma obecnie ok. 11 mln użytkowników. Daleko w tyle pozostają zagraniczne serwisy (Facebook, MySpace), które nie zdobyły takiej popularności i z trudem się przebijają wśród polskich użytkowników.⁹

Społeczności internetowe zaspakają naturalne potrzeby kontaktów z innymi ludźmi, współpracy, wymiany doświadczeń, informacji czy zainteresowań. Skoro tak, to stanowią także znakomite miejsce do działań edukacyjnych i wychowawczych – funkcjonując w takiej społeczności uczniowie mogą wykonywać wspólnie zadania, projekty badawcze, coś razem planować, tworzyć lub organizować. Niekonwencjonalny sposób pracy i środowisko, w jakim się poruszają, mogą być dodatkową zachętą dla uczniów. Dzięki takim działaniom mogą rozwijać cenne umiejętności społeczne, co ma szczególne znaczenie edukacji obywatelskiej. Te walory edukacyjne portali społecznościowych pozostają na razie niemal kompletnie niedoceniane.

Innym polem do aktywności społecznej młodych ludzi może być **dziennikarstwo obywatelskie**. Jest rodzajem dziennikarstwa uprawianego przez amatorów w interesie społecznym. Dzięki Internetowi bardzo dynamicznie się rozwinęło. Ludzie piszą o najróżniejszych problemach: dzielą się poglądami politycznymi, wrażeniami z koncertu czy podróży, narzekają na dziury w jezdni, brud na przystanku czy lokalnych urzędników. Jest to swoistego rodzaju aktywność społeczna, internetowa kontynuacja działalności stowarzyszeń, fundacji i innych mniej lub bardziej formalnych grup. Internet umożliwia każdemu interaktywne tworzenie i/lub współtworzenie swojej zawartości i jej natychmiastową publikację online.

Dziennikarstwo obywatelskie opiera się na narzędziach komunikacji jak blog, forum, wiki. Fora dyskusyjne to strony na których ludzie mogą wymieniać swoje poglądy na różne tematy, dyskutować. Dzięki niemu osoby odwiedzające wybrane forum mogą poszukiwać rozwiązań problemów czy też pomagać je rozwiązywać innym osobom. Forum dyskusyjne stanowi element który służy budowie

⁹ M. Koryszewski, *Portale społecznościowe w Polsce. Nasza Klasa rządzi i dzieli*, <http://technologie.gazeta.pl/technologie/0,93209.html>, dostęp: 30.07.2009 r.

społeczności zrzeszonej wokół wybranego serwisu WWW. Każde forum ma zwykle określoną tematykę. Uruchomienie własnego forum wymaga pewnej wiedzy, ale nie jest bardzo trudne.

Zwykły obywatel przechodzi z roli pasywnego odbiorcy do roli nadawcy, stając się w ten sposób medium. Stało się to możliwe nie tylko dzięki prostym w użyciu narzędziom i technologiom internetowym, ale też dzięki rosnącej w części społeczeństwa aspiracji do samoorganizowania się i uczestnictwa w procesie budowania demokracji, tej prawdziwej, w realnym życiu. Jest też efektem kryzysu tradycyjnych mediów i spadku zaufania do polityków. Za sprawą Internetu, tradycyjne media i zawodowi dziennikarze stracili monopol na przekazywanie informacji i opinii.

W ramach edukacji obywatelskiej należy wpajać uczniom nawyk śledzenia aktualności, interesowania się sprawami publicznymi oraz zachęcać do uprawiania dziennikarstwa obywatelskiego - zabierania głosu w sprawach społecznych, politycznych, komentowania bieżących wydarzeń. W ten sposób będą się uczyć formułowania swoich opinii, argumentowania, kulturalnej wymiany poglądów. Pomoże im to przełamać opory przed zabieraniem głosu, polemizowaniem i pozwoli uwierzyć, że również mają wiele do powiedzenia w sprawach publicznych.

Przykładem takiego dziennikarstwa obywatelskiego są ostatnio bardzo popularne **blogi**. Blog jest prywatną stroną WWW, poświęconą wybranemu przez autora (autorów) tematowi. Przypomina pamiętnik z wpisami uporządkowanymi w kolejności od najnowszych po najstarsze.

Zapiski mogą przybierać różną formę, czasem pojawiają się w postaci tekstowej (jako opinie, luźne refleksje, eseje, opowiadania, wiersze, depeche, porady, przepisy, odcinki powieści, itp.), kiedy indziej - w postaci graficznej, jako komiksy, galerie zdjęć, szkiców czy ilustracji. Zdarza się też, że blog odnosi się do konkretnych miejsc w sieci WWW i zawiera ich opisy lub linki. Z badań przeprowadzonych kilka lat temu wynikało, że 63% blogowiczów to ludzie między 20 a 30 rokiem życia, po połowie mężczyźni i kobiety. Tylko 6% miało mniej niż 20 lat, a 5% było po 50-tce. Opisują szkołę lub uczelnię, chwalać się dziećmi, zwierają się, co zjedli na śniadanie lub że właśnie przeszli na płynną dietę. Inni zdradzają, że nie umieją zawiązać krawata, psioczą na pogodę, dzielą się radością z telefonu kumpla. Piszą uczniowie, studenci, aktorzy, muzycy, gospodynie domowe, nauczyciele akademicy, urzędniczki z ministerstwa, pracownicy agencji reklamowych, maklerzy, lekarze¹⁰.

Możemy wyróżnić wiele typy blogów, przyjmując odpowiednie kryteria podziału:

- 1) ze względu na charakter i poruszane tematy:
 - a) mające charakter osobisty, przybierające formę internetowych pamiętników;
 - b) specjalistyczne, podobne do portali wertykalnych (o ile blogi wskazane powyżej najczęściej redagowane są przez jednego internautę, to blogi tematyczne czasem pisane są przez kilku autorów – wtedy mamy do czynienia z blogiem kolektywnym – patrz niżej);
- 2) ze względu na ilość autorów:
 - a) blogi indywidualne, tzn. redagowane przez jedną osobę;
 - b) blogi kolektywne, mające kilku autorów (np. serwisy: Slashdot, Ohmynews, iThnik.pl) – te często pełnią rolę mediów, na łamach których swoje prace publikują dziennikarze obywatelscy.
- 3) ze względu na rodzaj treści:
 - a) blog tekstowy (newsowy, poradnikowy, pamiętnikowy, książkowy);
 - b) videoblog (inaczej vlog), zawierający materiał wideo;
 - c) photoblog, zawierający zdjęcia;
 - d) audioblog, składający się z nagrań dźwiękowych (np. podcastów);
 - e) linklog, zawierający odnośniki;
- 4) ze względu na rodzaj urządzenia służącego do blogowania:
 - a) blog tradycyjny, redagowany przy użyciu komputera;
 - b) moblog, uzupełniany za pomocą urządzeń przenośnych: telefonów komórkowych i palmtopów;
- 5) ze względu na częstotliwość publikacji wpisów oraz komentarzy do nich:
 - a) blog dynamiczny – taki, w którym posty pojawiają się przynajmniej raz dziennie, a także zawierający pokaźną liczbę komentarzy;
 - b) blog niedynamiczny¹¹.

Od uruchomienia usługi, blogi zmieniły oblicze Internetu, odegrały istotną rolę w życiu politycznym, wstrząsnęły dziennikarstwem, dały głos milionom ludzi i umożliwiły im nawiązywanie kontaktów.

¹⁰ <http://miasta.gazeta.pl/plock/1,35683,1916498.html>

¹¹ <http://eredaktor.pl/teoria/definicja-i-rodzaje-blogow>

W dobie telefonów komórkowych nie możemy lekceważyć ich walorów edukacyjnych. Przykładem takiego zastosowania jest m-book, czyli książka w telefonie. Niedawno znalazłem ciekawe polskie narzędzie, które można wykorzystać w edukacji. mBookMaker jest aplikacją, która pozwala zapisać tekst do formatu umożliwiającego czytanie na wyświetlaczu telefonu komórkowego. Program pozwala umieszczać całe książki i czytać je przy pomocy telefonu. Działa w Javie, więc powinien uruchomić się na każdym telefonie. Polecam do robienia streszczeń, wypracowań, notatek itp.

LITERATURA

1. Frankowski P., *Serwisy społecznościowe. Budowa, administracja i moderacja*, Helion 2009
2. Krzymowski B., *Zaistnieć w internecie. Blog, galeria, witryna, aukcja, sklep*, Help 2009
3. Lipiec P., Sosna Ł., *Jak stworzyć najlepszy blog. WordPress 2.0*, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa, 2007
4. Porter J., *Serwisy społecznościowe. Projektowanie*, Helion 2009
5. Shuen A., *Web 2.0. Przewodnik po strategiach*, Helion 2009
6. Batorski D., Marody M., Nowak A., (red.) *Spółeczna przestrzeń Internetu*, Wydawnictwo SWPS, Warszawa 2006.

ZADANIE 1

Projekty uczniowskie realizowane z wykorzystaniem portali społecznościowych i dziennikarstwa obywatelskiego (praca w grupach)

1. Zaproponujcie w grupach po 3 tematy projektów uczniowskich, które można realizować z wykorzystaniem portali społecznościowych i dziennikarstwa obywatelskiego.
2. Zaprezentujcie efekty pracy grupy na forum całego zespołu.

.....

.....

.....

.....

.....

ZADANIE 2

Realizacja projektu grupowego - *Jak politycy wykorzystują Internet w kampaniach wyborczych?*

1. Zaproponujcie w obszarze głównego pytania problemowego tematy kilku projektów grupowych.
2. W swojej grupie wybierzcie jeden z tematów, sformułujcie cele projektu, opracujcie harmonogram działań i przydziel zadania.
3. Opracujcie swój temat z wykorzystaniem komputera i Internetu.
4. Wykonajcie prezentację przedstawiającą efekty Waszej pracy i zaprezentujcie ją na forum całego zespołu.

.....

.....

.....

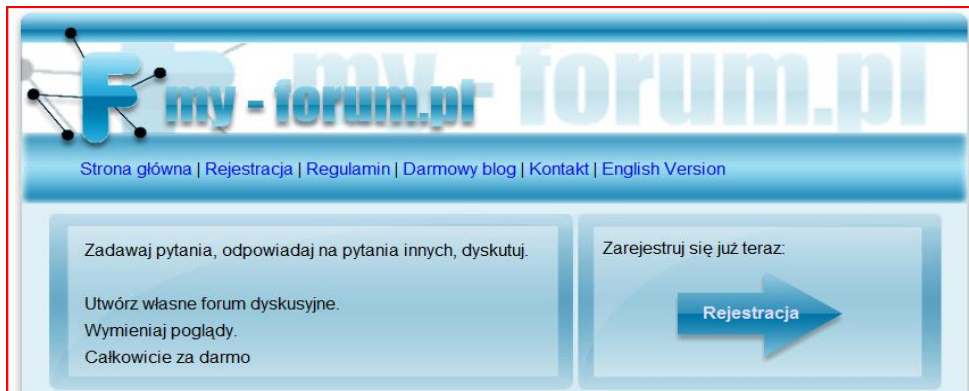
.....

.....

ZADANIE 3

Zakładanie i prowadzenie forum dyskusyjnego

1. Po wpisaniu adresu: <http://my-forum.pl>, klikamy w przycisk *REJESTRACJA*.

2. Następnie wypełniamy poniższy formularz.

3. W kroku drugim wpisujemy nazwę forum, domenę i tematykę naszego forum

Rejestracja krok 2 z 4

nazwa forum
wpisz tutaj nazwę twojego forum, będzie ona wyświetlana w tytule strony, oraz katalogu forów (maks. 50 znaków długości)
WOS

domena
Tutaj wpisz adres (domenę) pod jakim będzie działać Twoje forum. (tylko litery i cyfry, maks. 20 znaków długości),
wos .my-forum.pl

tematyka forum
Tutaj opisz krótko tematykę jaką zajmować się będzie forum (maks. 500 znaków długości),
wiedza o społeczeństwie

4. W kroku trzecim wpisujemy kategorię tematyczną oraz tytuły forów. Wpisanie kategorii jest obowiązkowe, nie musimy tworzyć natomiast wszystkich forów. Można będzie je zmienić później w ustawieniach.

Rejestracja krok 3 z 4
Wpisz kategorię tematyczną oraz tytuły forów. Wpisanie kategorii jest obowiązkowe, nie musisz tworzyć natomiast wszystkich forów. Można będzie je zmienić później w ustawieniach.

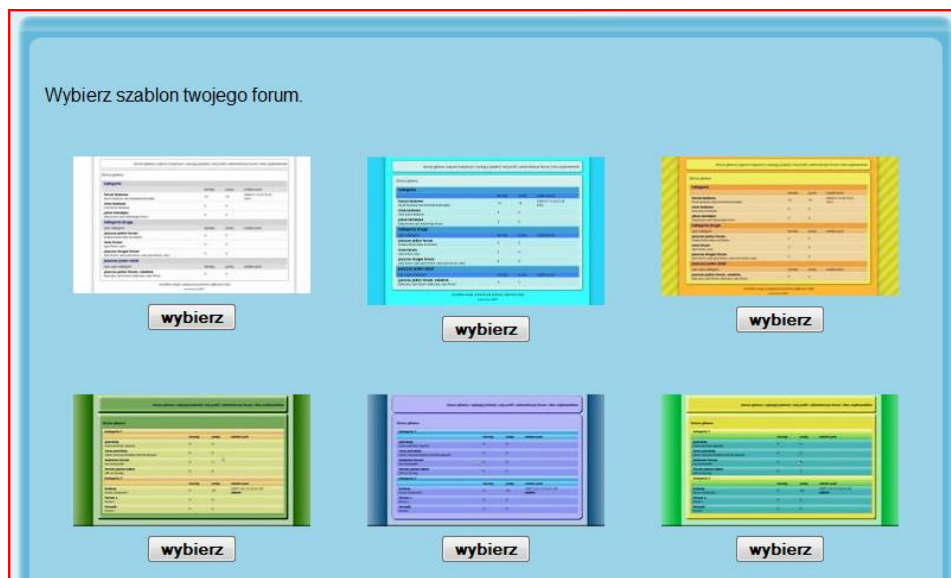
główna kategoria
Kategoria którą utworzysz, możesz mieć wiele kategorii tematycznych ale potrzebujesz przynajmniej jedną (maks. 50 znaków).
Wybory prezydenckiej

tytuł pierwszego forum (tematyka)
Będziesz mógł go później zmienić (maks. 50 znaków).
[pusty pole tekstowe]

tytuł drugiego forum (tematyka)
Możesz pozostawić puste.
[pusty pole tekstowe]

tytuł trzeciego forum (tematyka)
Możesz pozostawić puste.
[pusty pole tekstowe]

5. Krok czwarty to wybór szaty graficznej.

6. Na zakończenie rejestracji otrzymujemy podziękowanie klikamy w podany adres naszego forum i już możemy rozpocząć dyskusję na własnym forum.

ZADANIE 4

Zakładanie bloga

W sieci znajduje się wiele serwerów, które oferują darmowe zakładanie i prowadzenie blogów. Poniższa instrukcja opisuje zakładanie bloga w serwisie <https://www.blogger.com>. Składa się z trzech podstawowych kroków:

- 1) Utwórz konto – wypełnij wszystkie pola w formularzu i kliknij przycisk *DALEJ* na samym dole.

1 Utwórz konto Google

Ten proces umożliwi utworzenie konta Google, którego można używać w innych usługach Google. Jeśli masz już konto w Google, np. w Gmailu, Grupach Google lub Orkut, [najpierw się zaloguj](#)

Adres e-mail (musi już istnieć)	<input type="text" value="jkulasa@pcen.pl"/>	Możesz używać tego adresu do logowania się w serwisie Blogger i innych usługach Google. Nigdy nie udostępniemy go innym firmom bez Twojego pozwolenia.
Wpisz ponownie adres e-mail	<input type="text" value="jkulasa@pcen.pl"/>	Wpisz ponownie adres e-mail, aby wyeliminować literówki.
Wprowadź hasło	<input type="password" value="••••••"/> Siła hasła: Silne	Musi zawierać co najmniej 8 znaków.
Wpisz ponownie hasło	<input type="password" value="••••••"/>	
Nazwa wyświetlana	<input type="text" value="Jacek"/>	Nazwa używana do podpisywania wiadomości na blogu.
Weryfikacja słowa	 <input type="text" value="insingo"/> 	Wpisz znaki, które widzisz na obrazku po lewej.
Akceptacja warunków	☒ Akceptuję Warunki korzystania z usługi	Potwierdź, że znasz i rozumiesz warunki korzystania z usługi Blogger

DALEJ

2) Nazwij bloga i kliknij **DALEJ**

2 Nazwij bloga

Tytuł bloga	<input type="text" value="Z pamiętnika belfra"/>	Tytuł Twojego bloga będzie widoczny w opublikowanym blogu, na pulpicie nawigacyjnym i w profilu.
Adres bloga (URL)	<input type="text" value="http://jacek-belfer"/> .blogspot.com Sprawdź dostępność Ten adres bloga jest dostępny.	Wybrany przez Ciebie adres URL będzie używany przez osoby odwiedzające do uzyskiwania dostępu do Twojego bloga. Dowiedz się więcej

[Pomiń ten etap i utwórz bloga później](#) **DALEJ**

3) Wybierz szablon swojego bloga i kliknij **DALEJ**,

2 Wybierz szablon

Wybierz niestandardowy wygląd dla swojego bloga. Możesz później łatwo zmienić szablon lub nawet zaprojektować własny po założeniu bloga.

DALEJ

a następnie w przycisk **ROZPOCZNIJ BLOGOWANIE**.

✓ Twój blog został utworzony!

Właśnie utworzyliśmy Twojego bloga. Teraz możesz dodać do niego posty, utworzyć osobisty profil lub dostosować jego wygląd.

ROZPOCZNIJ BLOGOWANIE

► Zaawansowane opcje konfiguracji

Po przejściu etapu zakładania bloga możesz już zacząć pisanie.

Z pamiętnika belfra

Zamieszczanie postów | Ustawienia | Układ | Zyski | Wyświetl bloga

Nowy post | Edytuj posty | Moderowanie komentarzy

Tytuł:

Witam wszystkich
To jest mój pierwszy dzień blogowania i pierwszy wpis

► Etykiety tego posta:
np. skutery, wakacje, jesień

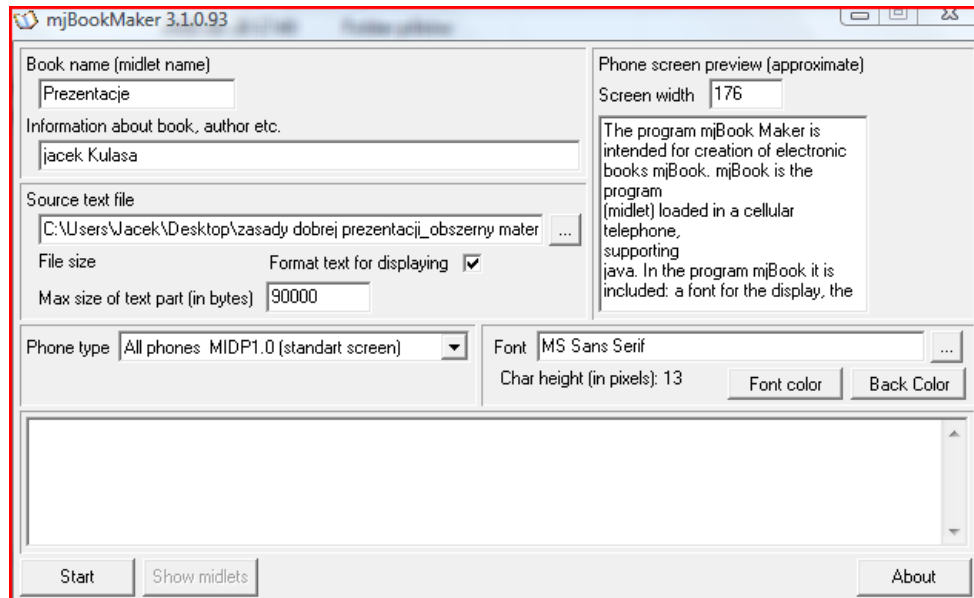
Skróty: naciśnij klawisz **Ctrl** oraz: **B** = Pogrubienie, **I** = Kursywa, **P** = Opublikuj, **S** = Zapisz, **D** = Wersja robocza [więcej](#)

[Powrót do listy postów](#)

ZADANIE 5

Tworzenie m-booków

1. Utwórz nowy plik tekstowy w notatniku. Tylko taki jest możliwy, bo musi być pozbawiony formatowania. Następnie uruchom program mjBookMaker.

2. W polu Book name (midlet name) wpisujemy nazwę m-booka.
3. W polu Information about book, author etc. wpisujemy informację o autorze.
4. W kolejnym polu Source text file podajemy adres pliku źródłowego, czyli tego, który stworzyliśmy na początku. Pozostałe parametry najlepiej zostawić tak, jak są.
5. Font: Ogólne formatowanie tekstu. Nie można zmieniać poszczególnych wersów - można tylko cały tekst.
6. Teraz wystarczy nacisnąć „Start” i zaczyna się kompilacja danych, w wyniku której otrzymujemy dwa pliki *.jad i *.jar.
7. Następnie kliknij w przycisk Show midlets i pokażę nam się folder, w którym znajduje się m-book własnej roboty.

Tworzenie prezentacji z wykorzystaniem zasobów multimedialnych

czas realizacji: 8 godz.

Celem modułu jest nabycie umiejętności sprawnego tworzenia efektownych prezentacji multimedialnych z zastosowaniem najnowszych efektów, które są możliwe do uzyskania w programach pakietu Office. Prezentacje te wykorzystujemy na innych komputerach w sieci, rzutnikach tablicach interaktywnych lub na stronach WWW.

Po zapoznaniu się z tym modułem uczestnik będzie potrafił:

- przygotować dowolną prezentację bazującą na gotowych schematach programu,
- formatować w sposób swobodny wygląd tekstu w prezentacji,
- utworzyć i zapisać swój własny projekt prezentacji,
- utworzyć i zastosować oryginalne i niepowtarzalne rozwiązania graficzne,
- współpracować z innymi programami pakietu Office,
- tworzyć efektowne animacje,
- kontrolować listwę czasową,
- utworzyć dowolny typ nawigacji w obrębie prezentacji, łącznie z łączeniem różnych typów dokumentów

WPROWADZENIE

Prezentacja multimedialna jest ciekawą i atrakcyjną formą przekazu informacji, mającą za zadanie pomóc w wyjaśnieniu, nauczaniu lub przedstawianiu jakiegoś zagadnienia. Jest pomocna do prowadzenia prelekcji, referatów, tworzenia informacji prezentowanych na żywo z wykorzystaniem komputera, również w sieci Intranet lub Internet. Przekazywane treści, wspierane pokazem slajdów przyciągają uwagę odbiorców i podkreślają najistotniejsze punkty wypowiedzi.

Prezentacja nie jest przekazem ciągłym (jak np. film), lecz składa się z serii obrazów (slajdów), które mogą być oglądane na monitorze komputera, rzutniku przeźrocy (folie nakładane na rzutnik pisma) lub na dużym ekranie (gdy jest możliwość wykorzystania projektora multimedialnego i tablicy interaktywnej).

W prezentacji można umieścić elementy multimedialne: tzw. cliparty (zestawy grafik dostarczanych łącznie z pakietem MS Office), obrazy (grafiki lub zdjęcia, pozyskane z różnych źródeł lub utworzone samodzielnie, np. obrazy skanowane, fotografie z aparatu cyfrowego), tabele i wykresy (np. zestawienia utworzone w innym programie z tego pakietu – MS Excel) oraz efekty wizualne i dźwiękowe (np. funkcja lektora: uprzednio nagrana prelekcja w postaci pliku dźwiękowego).

Najpopularniejszymi programami do tworzenia prezentacji multimedialnych są:

- Microsoft PowerPoint
- OpenOffice.org Impress
- Corel Presentations
- IBM Lotus Symphony

Podstawowym walorem prezentacji powinna być prostota, zwięzłość, komunikatywność. Przygotowując prezentację należy unikać obszernych opisów, zawiłych wyjaśnień, efektów wizualnych odwracających uwagę od głównego tematu. Ta sama zasada stosuje się także do dźwięków. Efekty dźwiękowe i muzyczne użyte podczas przejścia między slajdami pomogą skupić uwagę publiczności na pokazie. Jednak zbyt często stosowane efekty dźwiękowe z pewnością odwrócą jej uwagę od głównych tez pokazu. Duże znaczenie dla odbioru prezentacji ma jej tempo – zbyt szybkie przełączanie slajdów może zaskoczyć odbiorców, przełączanie za wolne – uśpić.

Dobra prezentacja powinna zaciekawiać, skupiać uwagę odbiorcy na omawianym temacie. Warunkiem powodzenia prezentacji jest jej odpowiednie przedstawienie. Niektóre źródła podają, że człowiek zapamiętuje tylko 10% tego, co przeczyta, 20% tego, co usłyszy, 30% tego, co zobaczy. Wniosek jest prosty - po wykorzystaniu dobrze przygotowanej i atrakcyjnie przedstawionej prezentacji, odbiorcy naszego pokazu teoretycznie powinni zapamiętać min. 60% przekazywanych informacji.

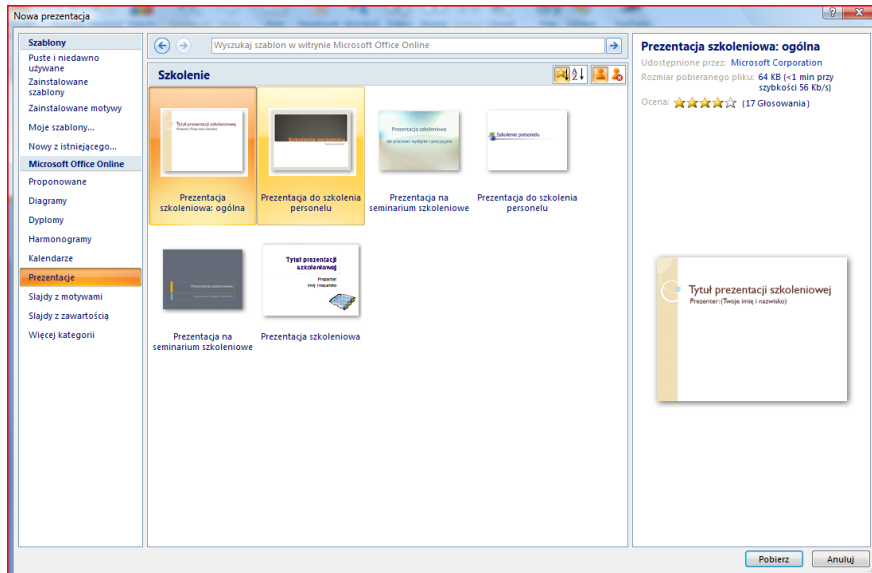
LITERATURA

1. Negrino T., *Prezentacje w PowerPoint 2007 PL. Projekty*, Helion 2008
2. Negrino T., *Po prostu PowerPoint 2007 PL*, Helion 2008
3. Tomaszewska-Adamarek A., *ABC PowerPoint 2007 PL*, Helion 2007
4. Zimek R., *PowerPoint 2007 PL. Ilustrowany przewodnik*, Helion 2008

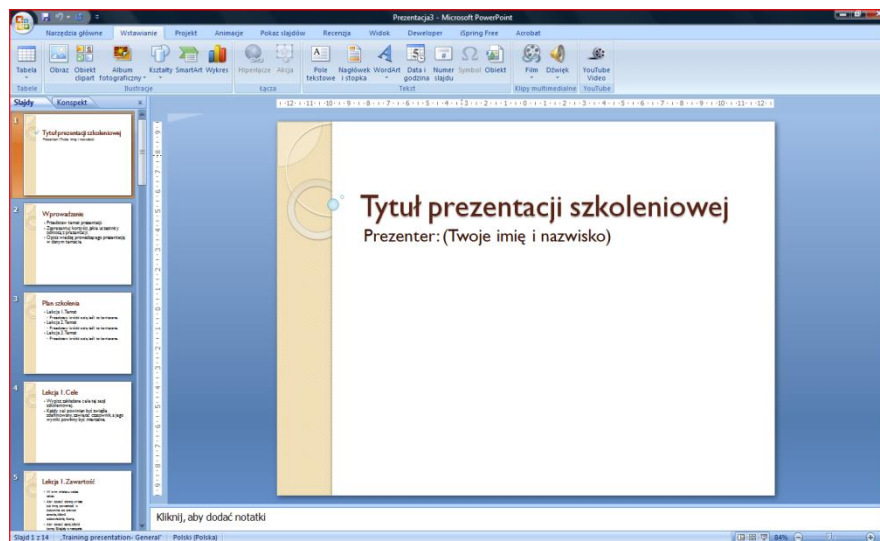
ZADANIE 1

Tworzenie prezentacji za pomocą gotowego szablonu w programie PowerPoint.

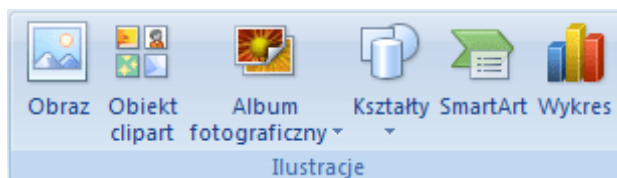
1. Klikamy w lewym górnym narożniku w przycisk pakietu Microsoft Office i menu wybieramy polecenie **NOWY** a następnie wybieramy kategorię szablonów do wykorzystania.

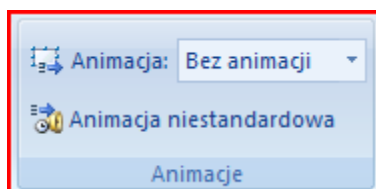
2. Po wybraniu szablonu np. z kategorii **PREZENTACJE** klikamy w przycisk **POBIERZ**. Wybrany szablon zostanie pobrany bezpośrednio z witryny Microsoft Office Online.
3. Następnie klikamy w pola z napisami i wpisujemy swój tekst.

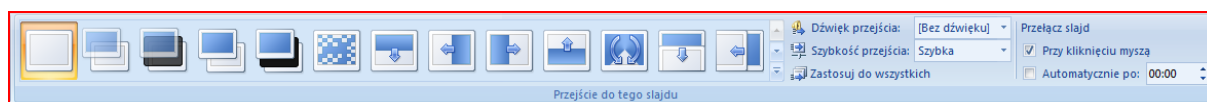
4. Po wypełnieniu slajdu tytułowego, klikamy na slajd nr 2 po lewej stronie w widoku miniatur i znowu wprowadzamy swój tekst
5. Punkt 4 powtarzamy aż do uzupełnienia wszystkich slajdów.
6. Aby wstawić obraz na wybranym slajdzie, należy kliknąć w miejsce, w którym chcesz wstawić obraz.
7. Na karcie **WSTAWIANIE** w grupie Ilustracje kliknij przycisk **OBRAZ**.

8. Znajdź obraz, który chcesz wstawić, a następnie kliknij go dwukrotnie.
9. Aby wstawić animację dowolnego obiektu należy go zaznaczyć (kliknąć na niego jeden raz lewym klawiszem myszy) na karcie **ANIMACJE** w grupie **ANIMACJE** kliknąć przycisk **ANIMACJA NIESTANDARDOWA**.

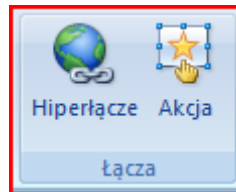
10. W okienku zadań **ANIMACJA NIESTANDARDOWA** kliknij przycisk **DODAJ EFEKT** i wykonaj co najmniej jedną z następujących czynności:
 - a) Aby pojawieniu się tekstu lub obiektu towarzyszył efekt, wskaż polecenie **WEJŚCIE**, a następnie kliknij odpowiedni efekt.
 - b) Aby dodać efekt, taki jak efekt obrotu, do tekstu lub obiektu, który jest już widoczny na slajdzie, wskaż polecenie **WYRÓŻNIENIE**, a następnie kliknij odpowiedni efekt.
 - c) Aby dodać do tekstu lub obiektu efekt, który spowoduje w pewnym momencie jego zniknięcie ze slajdu, wskaż polecenie **WYJŚCIE**, a następnie kliknij odpowiedni efekt.
 - d) Aby dodać do tekstu lub obiektu efekt, który spowoduje jego przesunięcie według określonego wzorca, wskaż polecenie **ŚCIEŻKI RUCHU**, a następnie kliknij odpowiednią ścieżkę.
11. Aby określić sposób stosowania efektu do tekstu lub obiektu, na liście **ANIMACJA NIESTANDARDOWA** kliknij prawym przyciskiem myszy efekt animacji niestandardowej, a następnie kliknij polecenie **OPCJE EFEKTU**.
12. Wykonaj jedną z następujących czynności:
 - a) Aby określić ustawienia tekstu, na kartach **EFEKT**, **CHRONOMETRAŻ** i **ANIMACJA TEKSTU** kliknij opcje, których chcesz użyć do animowania tekstu.
 - b) Aby określić ustawienia obiektu, na kartach **EFEKT** i **CHRONOMETRAŻ** kliknij opcje, których chcesz użyć do animowania obiektu.
13. Teraz możemy wcisnąć na dole w bocznym panelu klawisz **ODTWÓRZ**, aby zobaczyć, jak nasz slajd będzie wyglądał podczas pokazu – jeśli chcemy włączyć pokaz, należy wcisnąć na klawiaturze klawisz „F5” (możemy to zrobić w każdym momencie naszej pracy).
14. Pozostała nam już tylko animacja przejść samych slajdów. Na karcie **SLAJD** kliknij miniaturę slajdu.
15. Na karcie **ANIMACJE** w grupie **PRZEJŚCIE DO TEGO SLAJDU** kliknij efekt przejścia slajdu.

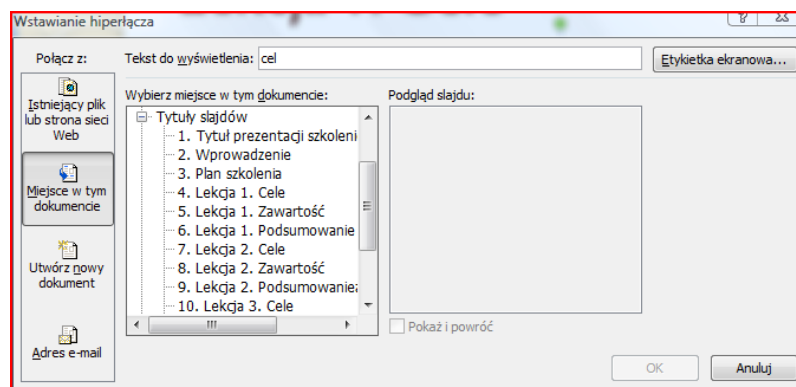
16. Aby zobaczyć więcej efektów przejść, na liście szybkich stylów kliknij przycisk **WIĘCEJ**.
17. Aby ponownie ustawić szybkość przejść slajdów, w grupie **PRZEJŚCIE DO TEGO SLAJDU** kliknij strzałkę obok pola **SZYBKOŚĆ PRZEJŚCIA**, a następnie wybierz odpowiednią szybkość.
18. W grupie **PRZEJŚCIE DO TEGO SLAJDU** kliknij przycisk **ZASTOSUJ DO WSZYSTKICH**.
19. Hiperłącze (link) – odnośnik do innego elementu elektronicznego, którym może być: inny slajd, aplikacja, plik, strona internetowa (WWW). Zwykle po kliknięciu myszką na obiekt „podlinkowany”,

czyli taki, któremu został przypisany odnośnik do innego elementu, otwiera się automatycznie element, którego dany link dotyczył.

- a) Tworzenie hiperłącza do slajdu w tej samej prezentacji
 - i) W widoku normalnym zaznacz tekst lub obiekt, którego chcesz użyć jako hiperłącza.
 - ii) Na karcie *WSTAWIANIE* w grupie Łącza kliknij przycisk *HIPERŁĄCZE*.

- iii) W obszarze Połącz z kliknij przycisk *MIEJSCE W TYM DOKUMENCIE*.

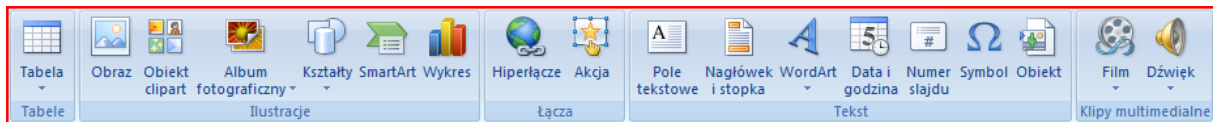
- iv) Wykonaj jedną z następujących czynności:
 - v) Utwórz łącze do pokazu niestandardowego w bieżącej prezentacji:
 - vi) W obszarze Wybierz miejsce w tym dokumencie kliknij *POKAZ NIESTANDARDOWY*, którego chcesz użyć jako miejsca docelowego dla hiperłącza.
 - vii) Zaznacz pole wyboru *POKAŻ I POWRÓĆ*.
 - viii) Utwórz łącze do slajdu w bieżącej prezentacji:
 - ix) W obszarze Wybierz miejsce w tym dokumencie kliknij slajd, którego chcesz użyć jako miejsca docelowego dla hiperłącza.
- b) Tworzenie hiperłącza do strony lub pliku w sieci Web
 - i) W widoku normalnym zaznacz tekst lub obiekt, którego chcesz użyć jako hiperłącza.
 - ii) Na karcie *WSTAWIANIE* w grupie Łącza kliknij przycisk *HIPERŁĄCZE*.
 - iii) W obszarze Połącz z kliknij opcję *Istniejący plik lub strona sieci Web*, a następnie kliknij przycisk *PRZEGLĄDAJ SIEĆ WEB*.
 - iv) Zlokalizuj i zaznacz stronę lub plik, do których chcesz utworzyć hiperłącze, a następnie kliknij przycisk OK.
- c) Tworzenie hiperłącza do nowego pliku
 - i) W widoku normalnym zaznacz tekst lub obiekt, którego chcesz użyć jako hiperłącza.
 - ii) Na karcie *WSTAWIANIE* w grupie Łącza kliknij przycisk *HIPERŁĄCZE*.
 - iii) W obszarze Połącz z kliknij przycisk *UTWÓRZ NOWY DOKUMENT*.
 - iv) W polu Nazwa nowego dokumentu wpisz nazwę pliku, który chcesz utworzyć i połączyć.
 - v) Aby utworzyć dokument w innej lokalizacji, w obszarze Pełna ścieżka kliknij przycisk *ZMIEN*, znajdź lokalizację, w której chcesz utworzyć plik, a następnie kliknij przycisk OK.

- vi) W obszarze Kiedy edytować kliknij odpowiednią opcję, w zależności od tego, czy chcesz edytować plik teraz, czy później.

ZADANIE 2

Wstawianie dźwięków i filmów do prezentacji.

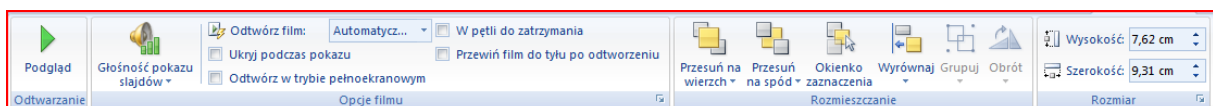
1. Kliknij slajd, do którego chcesz dodać dźwięk.
2. Na karcie Wstawianie w grupie **KLIPY MULTIMEDIALNE** kliknij strzałkę pod przyciskiem **DŹWIĘK**.

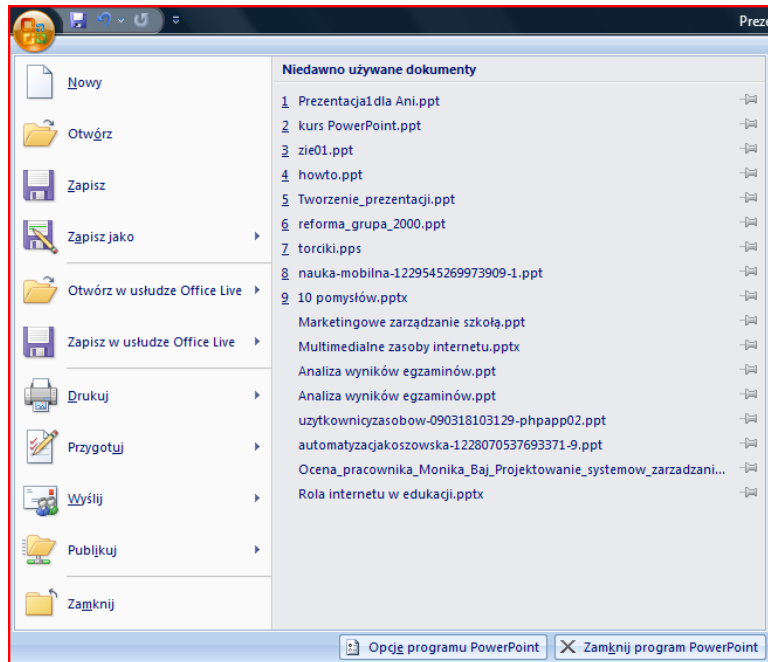
3. Wykonaj jedną z następujących czynności:
 - a) Kliknij przycisk **DŹWIĘK Z PLIKU**, znajdź folder zawierający odpowiedni plik, a następnie kliknij dwukrotnie plik, który chcesz dodać.
 - b) Kliknij przycisk **DŹWIĘK Z PROGRAMU CLIP ORGANIZER**, w okienku zadań Clipart przejdź do odpowiedniego klipu, a następnie kliknij ten klip, aby go dodać do slajdu.
4. Gdy jest wstawiany dźwięk, pojawia się monit o wybranie opcji odtwarzania dźwięku w sposób automatyczny (Automatycznie) lub po kliknięciu dźwięku (Po kliknięciu).
5. Dodawanie filmu. Na karcie **WSTAWIANIE** w grupie **KLIPY MULTIMEDIALNE** kliknij strzałkę w obszarze **FILM**.

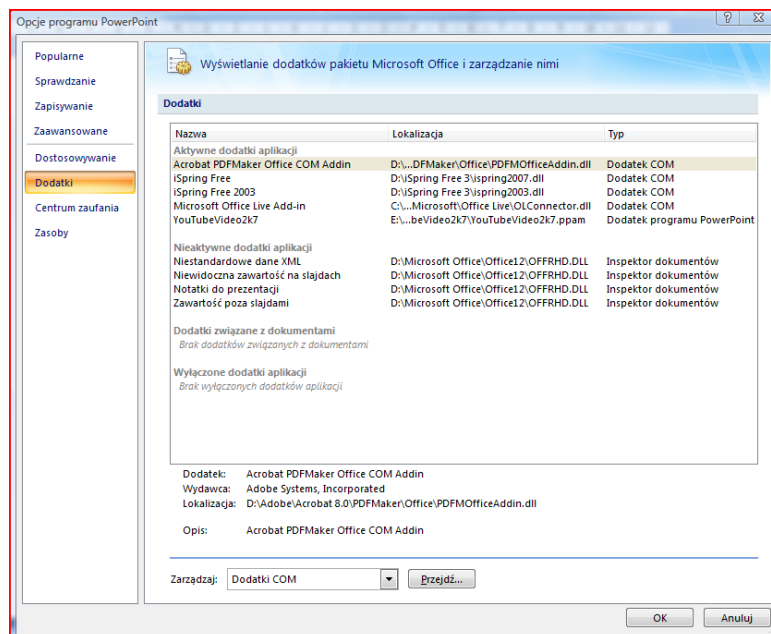
6. Wykonaj jedną z następujących czynności:
 - a) Kliknij polecenie **FILM** z pliku, znajdź folder zawierający odpowiedni plik, a następnie kliknij dwukrotnie plik, który chcesz dodać.
 - b) Kliknij polecenie **FILM** z kolekcji programu Clip Organizer, w okienku zadań (okienko zadań: Okienko w aplikacji pakietu Office, które zawiera często używane polecenia. Jego lokalizacja i mały rozmiar pozwalają używać tych poleceń bez przerywania pracy z plikami.) Clipart przejdź do pliku, który chcesz zastosować, a następnie kliknij ten plik, aby go dodać do slajdu.
7. Gdy jest wstawiany film, pojawia się monit o wybranie opcji odtwarzania filmu w sposób automatyczny (Automatycznie) lub po kliknięciu filmu (Po kliknięciu).
8. Aby film był odtwarzany automatycznie po wyświetleniu slajdu, kliknij opcję **Automatycznie**. Odtwarzanie filmu można wstrzymać przez kliknięcie go. Aby kontynuować odtwarzanie, należy kliknąć film ponownie.
9. Aby odtwarzać film ręcznie przez kliknięcie go na slajdzie, kliknij opcję **PO KLIKNIĘCIU**. Tę opcję można w dowolnej chwili zmienić. Kliknij **FILM**, a następnie w obszarze **NARZĘDZIA FILMÓW** kliknij kartę **OPCJE**. W grupie **OPCJE FILMU** wybierz odpowiednią pozycję z listy **ODTWÓRZ FILM**.

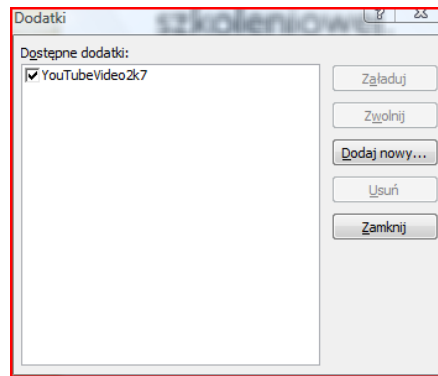
10. Wstawianie filmu bezpośrednio z serwisu YouTube. To najłatwiejsza opcja i rekomendowana przeze mnie, pod warunkiem, że w sali wykładowej będzie bardzo dobre połączenie z Internetem.
11. Ściągnij YouTube Wizard plug-in (<http://skp.mvps.org/youtube.htm>).
12. Rozpakuj ściągnięte archiwum do dowolnego folderu na swoim komputerze.
13. Kliknij w przycisk pakietu Microsoft Office.

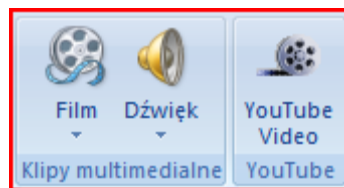
14. Następnie wybierz **OPCJE PROGRAMU POWERPOINT**.
15. W kategoriach Opcji wybierz **DODATKI**, a w polu **ZARZĄDZAJ** wskaż **DODATKI PROGRAMU POWERPOINT** i kliknij w przycisk **PRZEJDŹ...**

16. W okienku **DODATKI** kliknij w przycisk **DODAJ NOWY...**

17. Znajdź folder , do którego rozpakowałeś ściągnięte z Internetu i wybierz plik o nazwie **YouTubeVideo2k7.ppam** a następnie kliknij w przycisk **ZAMKNIJ**.
18. Po instalacji zostanie dodana nowa możliwość (YouTube Video) do twojego paska w programie PowerPoint.

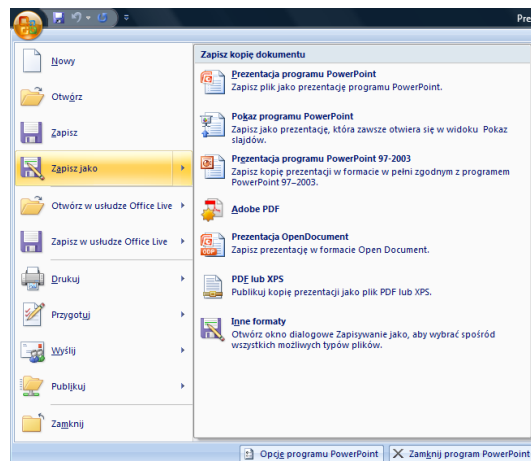

19. Teraz wystarczy, że podczas tworzenia prezentacji wstawisz do któregoś ze slajdów swój filmik. Po kliknięciu na ikonkę zostanie ci tylko wpisanie adresu URL, pod którym znajduje się video. Oczywiście będziesz mógł zmienić jego parametry oraz dopasować go do prezentacji.

ZADANIE 3

Zapisywanie prezentacji.

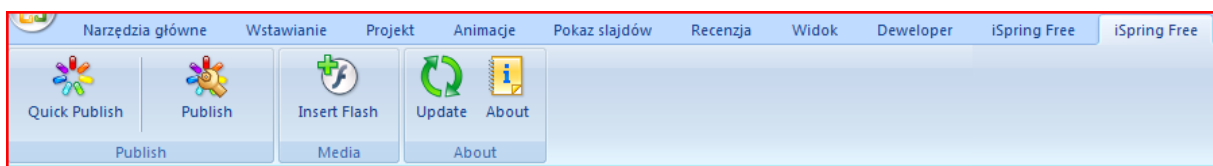
1. Kliknij przycisk Microsoft Office , wskaż strzałkę obok polecenia Zapisz jako, a następnie kliknij opcję **POKAZ PROGRAMU POWERPOINT** lub **PDF** lub **XPS**.

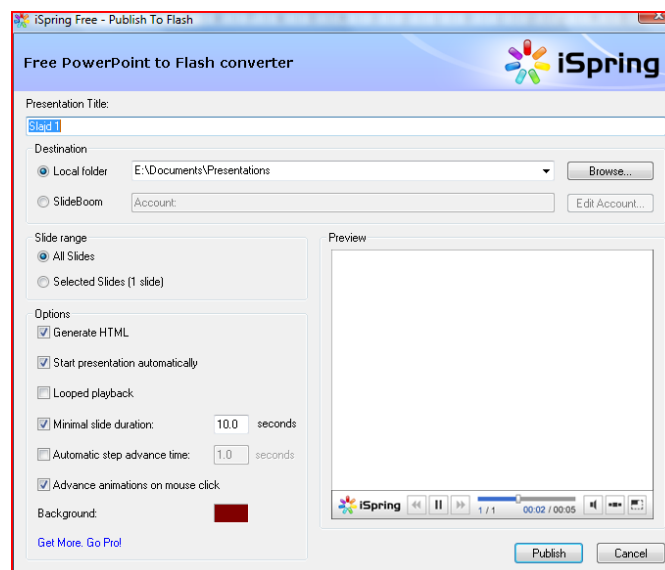
2. Na liście Nazwa pliku wpisz lub wybierz nazwę prezentacji.
3. Na liście Zapisz jako typ kliknij pozycję **Plik PDF**.
4. Aby otworzyć plik natychmiast po jego zapisaniu, zaznacz pole wyboru **OTWÓRZ PLIK PO OPUBLIKOWANIU**. To pole wyboru jest dostępne tylko wtedy, gdy na komputerze jest zainstalowany program do czytania dokumentów PDF.
5. Dla opcji Optymalizuj wykonaj jedną z następujących czynności w zależności od tego, co jest ważniejsze — rozmiar pliku czy jakość wydruku:

Moduł 5: Tworzenie prezentacji multimedialnych z wykorzystaniem zasobów multimedialnych

- a) Jeśli prezentacja wymaga wydruku wysokiej jakości, kliknij opcję *STANDARDOWO* (publikowanie w trybie online i drukowanie).
- b) Jeśli rozmiar pliku jest ważniejszy niż jakość wydruku, kliknij opcję *MINIMALNY ROZMIAR* (publikowanie w trybie online).
6. Aby określić różne opcje dla pliku, kliknij przycisk *OPCJE*. Łącza do dodatkowych informacji o opcjach można znaleźć w sekcji *Zobacz też*. Kliknij przycisk *OK*.
7. Kliknij przycisk *OPUBLIKUJ*.
8. Zapisywanie prezentacji w formacie flash. Istnieje wiele powodów, dla których warto konwertować prezentacje utworzone z wykorzystaniem programu PowerPoint na pliki Flash o rozszerzeniu SWF. Można tu wymienić większą dostępność, kompatybilność, redukcję wielkości pliku, integrację dźwięku, dystrybucję przez Internet i podstawową interakcję. iSpring Free to darmowy dodatek do Microsoft PowerPoint, który przekształca prezentacje na pliki w formacie SWF (Macromedia Flash). W pełni integruje się z PowerPointem, a wszystkie jego opcje są dostępne z poziomu menu programu. Można go pobrać z następującej strony: http://www.ispringsolutions.com/products/ispring_free.html

9. Kliknij na przycisk *PUBLISH*, pojawia się małe okienko z domyślnymi ustawieniami i proponowaną lokalizacją pliku wynikowego, a kolejne kliknięcie na *PUBLISH* powoduje wygenerowanie pliku.

10. W wersji bezpłatnej Lite istnieje możliwość ustalenia wymiarów animacji, określenia z jakiej części prezentacji ma być ona generowana, a także odstępów czasowych, po jakich mają wyświetlać się kolejne slajdy.

Graficzna prezentacja danych

czas realizacji: 8 godz.

Celem modułu jest zapoznanie uczestników szkolenia z wszechstronnym programem do wykonywania obliczeń oraz prezentacji wyników w postaci tabel i wykresów. W tym module uczestnicy zapoznają się z metodami obsługi MS Excel z pakietu MS Office

Po zapoznaniu się z tym modulem uczestnik będzie potrafił:

- sprawnie posługiwać się arkuszem kalkulacyjnym,
- zastosować skróty klawiszowe w arkuszu,
- wypełnić zakres komórek serią danych,
- zastosować wzory i funkcje w arkuszu,
- edytować formuły,
- utworzyć tabelę z wartościami funkcji na podstawie jej wzoru,
- utworzyć różnorodne wykresy,
- sformatować utworzone wykresy.

WPROWADZENIE

Arkusz kalkulacyjny to program komputerowy przedstawiający dane, głównie liczbowe, w postaci zestawu dużych tabel dwuwymiarowych, pozwalający na automatyczną obróbkę tych danych oraz na prezentację ich w różny sposób.

Najważniejszym narzędziem arkusza kalkulacyjnego są funkcje (matematyczne, statystyczne, daty i czasu, finansowe, bazodanowe, logiczne), za pomocą których wprowadzone do arkusza dane są automatycznie przetwarzane. Możliwe jest także tworzenie różnego rodzaju symulacji.

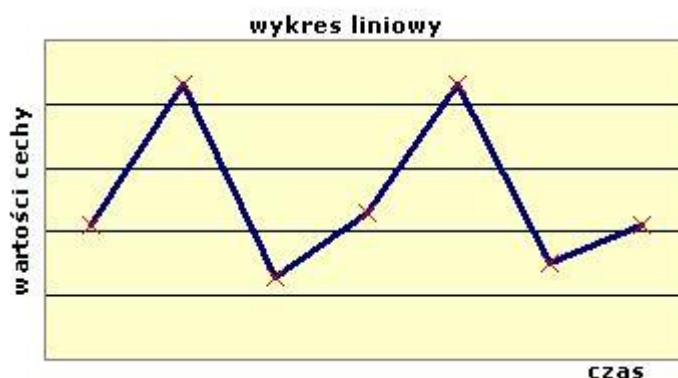
Za pomocą arkusza kalkulacyjnego można także wizualizować dane, prezentując je w postaci wykresów (kolumnowych, słupkowych, kołowych, liniowych, warstwowych itd.), które pozwalają łatwiej zorientować się we wzajemnych zależnościach i tendencjach. Graficzna prezentacja danych oznacza obrazowanie ich właśnie za pomocą wykresów.

Wykres jest najczęściej stosowanym środkiem w prezentacji danych. W różnej formie sporządzony wykres znacznie skuteczniej przyciąga uwagę na wystawie, w czasopiśmie czy książce, aniżeli zbiór danych zawarty w tabeli czy nawet pojedynczym szeregu. Jest również czynnikiem ułatwiającym analizę.

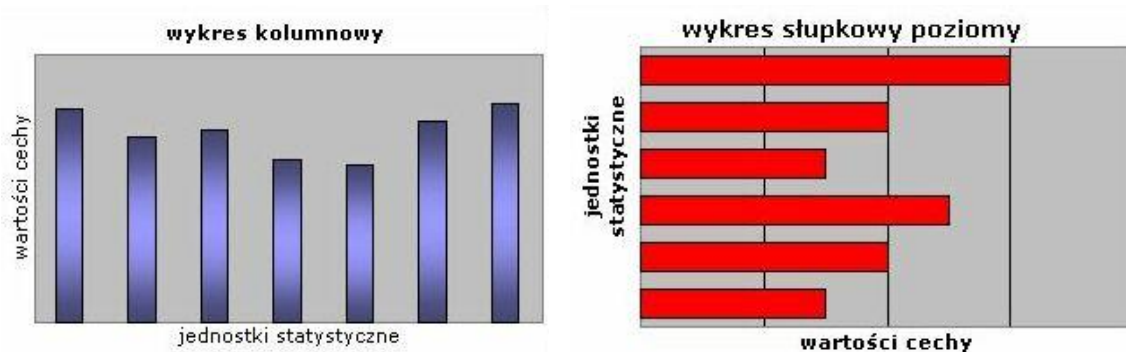
Graficzne przedstawienie **struktury** pewnej zbiorowości czy **dynamiki** pewnego zjawiska jest znacznie lepszym upogładowieniem prezentowanych w tablicy danych liczbowych, niż mogą to czynić one same. Jest przy tym zadaniem łatwiejszym, albowiem poszczególne **elementy struktury** pewnej zbiorowości i istniejące między nimi różnice wielkości same się rzucają w oczy i nie wymagają żadnych obliczeń ustalających, o ile jedna liczebność uwidoczniła w tablicy jest większa lub mniejsza od drugiej. Dotyczy to w również wykresów ilustrujących **dynamikę** ujętych w tablicach statystycznych zjawisk.

Jednym z ważnych warunków skutecznego spełnienia celów stawianych wykresom jest ich staranne wykonanie. Duże znaczenie ma umiejętne **dobranie formy wykresu** do prezentowanej zbiorowości oraz **kolorystyka**. Podobnie jak tabela, każdy wykres musi mieć tytuł informujący, co przedstawia, a nadto być zaopatrzony w legendę (objaśnienia wyjaśniające znaczenie zastosowanych w nim barw, znaków, symboli oraz przyjęta podziałkę. Wśród wykresów wyróżnia się:

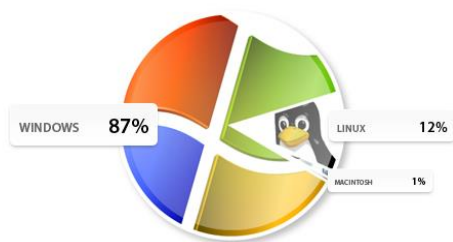
- wykresy liniowe - są to odcinki linii prostu, krzywej, łamanej, ciągłej lub przerywanej. Jej długość odpowiada w przyjętej skali liczebności porównywalnych zbiorowości. Tego rodzaju wykres - w związku z jego prostą budową - jest często stosowany. Układ osi współrzędnych jest podstawą sporządzania wykresów liniowych.

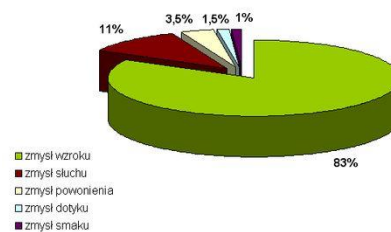
- wykresy kolumnowe i słupkowe - poszczególne wartości pewnej cechy przedstawione są za pomocą "słupków" (prostokątów). Stosuje się je do przedstawienia danych z kilku okresów, które nie następują bezpośrednio po sobie.

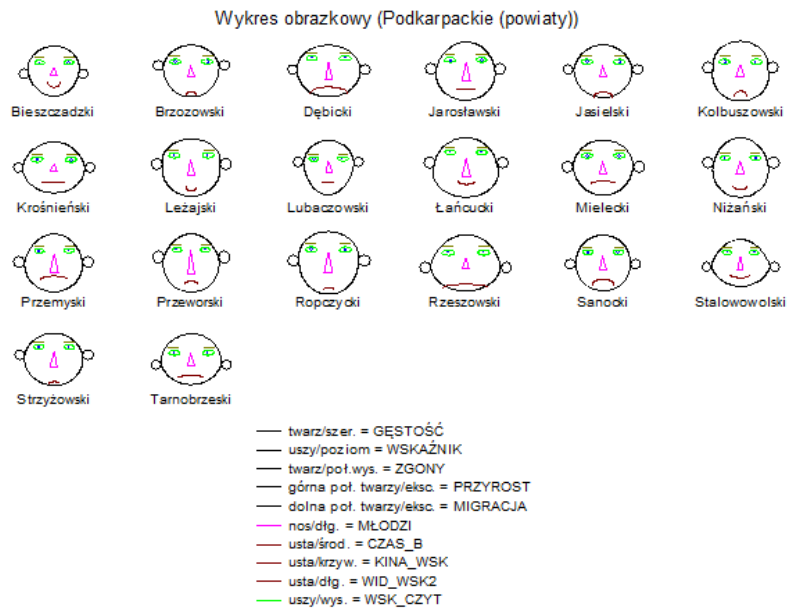
- Wykresy kołowe - opisują najczęściej strukturę zbiorowości (lub zjawiska) za pomocą odpowiednio oznaczonych wycinków koła. Otrzymujemy je przez proporcjonalny podział kątowy koła.

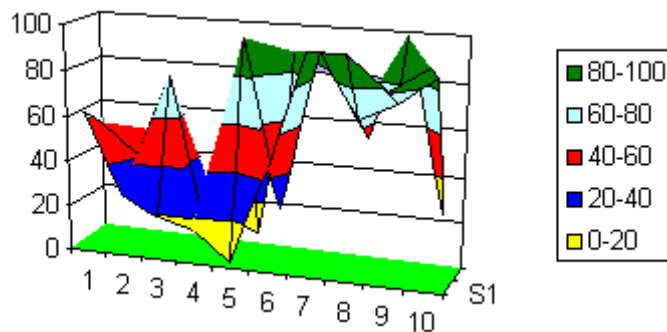
PERCEPCJA ZMYŚLÓW

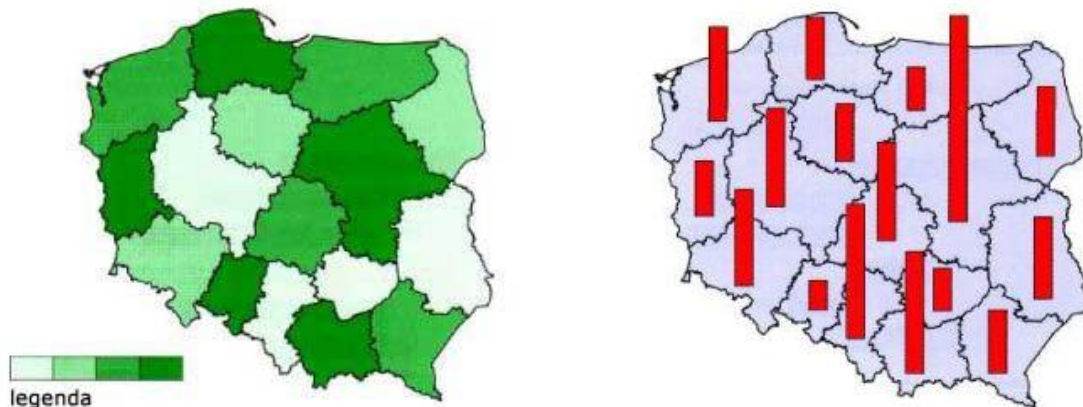
- wykresy obrazkowe - przedstawiają zbiorowość za pomocą odpowiedniej liczby lub wielkości symboli - obrazków, które powinny być łatwo zrozumiałe, znajdujące się w odpowiednich miejscach. Symbole te powinny być też proporcjonalne (pod względem wysokości, długości, powierzchni lub objętości) do wielkości cechy obiektu, którą prezentują. Wykresy obrazkowe pozwalają porównać dane charakteryzujące kilka okresów.

- wykresy powierzchniowe - charakteryzują zbiorowość (lub zjawisko) za pomocą różnych figur płaskich. Są one stosowane głównie w celu przedstawienia struktury zbiorowości (lub zjawiska), a więc szeregów strukturalnych dotyczących cech jakościowych i ilościowych.

- kartogramy - służą do zilustrowania terytorialnego rozmieszczenia zjawiska. Są to tzw. wykresy kartograficzne. Stosuje się je w celu wyrażenia rozmiarów zjawiska na badanej powierzchni, porównania natężenia zjawiska w różnych jednostkach przestrzennych oraz dynamiki zjawiska, a także dla prezentacji udziału części całej zbiorowości na obszarze jednostek terytorialnych.

LITERATURA

1. Abdulezer L., *Excel Praktyczne zastosowania w biznesie*, Gliwice 2005.
2. *Forum użytkowników Excela*: <http://www.excelforum.pl/>
3. Schwartz S., *Po prostu Office 2007 PL*
4. Simon J., *Excel. Profesjonalna analiza i prezentacja danych*, Gliwice 2007
5. *Strona domowa Marcina Egerta*: <http://www.excelblog.pl/>
6. Walkenbach J. *Excel 2007 PL Biblia*, Helion 2007
7. Walkenbach J., *Excel Najlepsze sztuczki i chwytty*, Helion 2006

ZADANIE 1

Funkcje podstawowe, wykres kolumnowy

1. W tabeli przedstawione są preferencje zakupu warzyw w zależności miejsca i płci.
2. Wykonaj obliczenia w pustych komórkach.
3. Na podstawie podanych danych w tabeli, utwórz i sformatuj wykres.
4. Wykres umieść w osobnym arkuszu, który nazwij Wykres.

Warianty odpowiedzi	Ogółem	Ze względu na Płeć	
		M	K
w sklepie		45	201
na targu		17	157
u ogrodnika		61	26
z własnej działki		98	65
RAZEM		221	449

1. Przedstaw dane na wykresie kolumnowym obrazujące uzyskane zaufanie do polityków.
2. Jako tło słupków wstaw zdjęcia odpowiadających osób.
3. Jednostkę główną skali ustaw na 10.
4. Zmień wartość ostatniego słupka na 29% przeciągając uchwyt na szczycie słupka.

Zaufanie	
L. Kaczyński	24%
L. Wałęsa	34%
A. Kwaśniewski	16%

ZADANIE 2

Funkcje podstawowe, wykres bąbelkowy

1. Wykonaj wykres bąbelkowy opisujący wybory wójta.
2. Opisz osie i daj tytuł wykresu
3. Pokazuj rozmiar bąbelków
4. Zmień kolory bąbelków

Wybory Wójta			
	Liczba mieszkańców	Średnia ocena wójta	Frekwencja wyborcza
Wólka	250	6	55%
Dołek	400	8	90%
Grajdołek	700	2	25%
Razem			

ZADANIE 3

Funkcje podstawowe, wykres słupkowy

1. Oblicz cenę sprzedaży: cena sprzedaży jest o 15% wyższa od ceny zakupu.
2. Oblicz wartość towarów w cenie zakupu: wartość to cena * ilość.
3. Oblicz wartość towarów w cenie sprzedaży.
4. Oblicz zysk jaki właściciel sklepu osiągnie po sprzedaży wszystkich towarów.
5. Oblicz średnią cenę sprzedaży owoców i warzyw
6. Przedstaw na wykresie słupkowym wartość zysku dla każdego towaru

Raport dzienny Hurtowni owoców i warzyw „Kasia”							
Nazwa towaru	Jednostka miary	Ilość	Cena zakupu	Cena sprzedaży	Wartość w cenie zakupu	Wartość w cenie sprzedaży	Zysk
Kiwi	szt.	30	0,25 zł				
Banany	kg	12	2,12 zł				
Pomarańcze	kg	13	3,10 zł				
Jabłka	kg	22	2,80 zł				
Winogrona	kg	5	8,50 zł				
Cytryny	kg	6	3,10 zł				
Razem							

ZADANIE 4

Funkcja warunkowa, wykres liniowy.

1. Wpisz oceny w odpowiednie komórki.
2. Oblicz średnią ocen każdego ucznia i średnią ocen z każdego przedmiotu.
3. Oblicz średnią klasy.
4. Jeżeli uczeń ma średnią z ocen powyżej 4,75 to otrzymuje świadectwo z paskiem
5. Jeżeli uczeń ma średnią z ocen powyżej 5,00 to otrzymuje stypendium.
6. Oblicz ilu uczniów otrzyma świadectwo z paskiem, a ilu stypendium?
7. Przedstaw na wykresie liniowym średnią ocen każdego ucznia.

Lp	Imię i nazwisko	Przedmiot					Średnia	Pasek	Stypendium
		j. polski	historia	matematyka	fizyka	wf			
1	uczeń 1								
2	uczeń 2								
3	uczeń 3								
4	uczeń 4								
5	uczeń 5								
6	uczeń 6								
7	uczeń 7								
8	uczeń 8								
9	uczeń 9								
10	uczeń 10								
	Średnia								
							Liczba uczniów		

ZADANIE 5

Funkcja warunkowa, wykres kołowy

1. Tabela przedstawia rozkład sił w Sejmie RP VI kadencji.
2. Sporządź wykres kołowy ilustrujący tę sytuację.
3. Legendę umieścić na dole.
4. Tytuł wykresu: czcionka 20pkt, kolor czerwony, pogrubiona kursywa
5. Obszar wykresu wypełnić kolorem zielonym
6. Wykres ma wyglądać tak jak na poniższym przykładzie

Partia	Liczba posłów
PO	209
PiS	166
LiD	53
PSL	31
MN	1
Razem:	460

1. Kupujesz często słodczy. W sklepie, gdzie robisz zakupy, dowiedziałeś się, że przy zakupie 10 sztuk słodczy otrzymasz od sprzedawcy rabat 10%.
2. Oblicz ile zapłacisz za dzisiejsze zakupy.
3. Przedstaw na wykresie kołowym procentowy udział w cenie poszczególnych towarów.

Towar	Ilość	Cena	Wartość	Rabat	Wartość z rabatem
Czekolada	14	1,90 zł			
Baton	12	1,20 zł			
Wafle	4	2,80 zł			
Markizy	11	3,20 zł			
Kamyczki	12	1,30 zł			
Sezamki	0	0,90 zł			
Herbatniki	5	0,65 zł			
Chałwa	10	2,50 zł			
Delicje	14	3,60 zł			
Biszkopty	9	1,85 zł			
Krakersy	11	1,50 zł			
				RAZEM	

ZADANIE 6

Funkcja warunkowa cz 2.

1. Zastosuj funkcję JEŻELI... Aby wypełnić kolumnę **Zamawiać?** Słowami **TAK** lub **NIE**, w zależności od tego, czy aktualny stan artykułów w magazynie jest wystarczający w stosunku do potrzeb, czy też nie. Warto nazwać odpowiednie kolumny danych.
2. W kolumnie **Ile?** zastosuj funkcję JEŻELI aby ustalić ilość zamawianych artykułów. Zasada jest następująca - jeśli zamawiamy konkretny artykuł, to równocześnie uzupełniamy jego stan magazynowy do 100 sztuk.
7. W kolumnie **Zaliczka** oblicz ile pieniędzy potrzeba na wykonanie zaplanowanych zakupów (najpierw dla poszczególnych artykułów, a potem łącznie).
8. Przedstaw na wykresie słupkowym zamówienia poszczególnych towarów.

ZAMÓWIENIA							
Lp.	Pozycja	Cena	Stan	Potrzeby	Zamawiać?	Ile	Zaliczka
1	Zeszyty	1,25 zł	4	7			
2	Długopisy	4,00 zł	45	40			
3	Gumki	1,66 zł	23	30			
4	Pióra	7,00 zł	4	10			
5	Flamastry	3,99 zł	12	20			
6	Korektory	2,88 zł	8	5			
7	Batoniki	2,88 zł	56	50			
8	Segregatory	12,00 zł	3	5			
9	Spinacze	0,33 zł	6	4			
10	Bruliony	6,89 zł	8	10			
11	Napoje	0,85 zł	90	100			
12	Wafelki	3,45 zł	33	20			
13	Maskotki	9,50 zł	10	10			
14	Dyskietki	6,00 zł	40	50			
						RAZEM	

ZADANIE 7

Adresowanie bezwzględne

1. Oblicz wartość walut każdej osoby w zł.
2. Przy obliczeniach użyj adresowania bezwzględnego.
3. Przedstaw na wykresie stan konta dla każdej osoby.

Kraj	Waluta	Kurs
USA	1 dolar	2,24 zł
Niemcy	1 euro	3,52 zł
Wielka Brytania	1 funt	4,44 zł
Szwajcaria	1 frank	2,23 zł

Nazwisko	Imię	dolary	euro	funty	franki	Suma w złotych
Kowalski	Jan	200	730		3500	
Nowak	Tadeusz			530		
Baran	Jerzy	400	245			
Kucharski	Maciej	590	89		4500	
Bieniek	Maria				5500	
Bryk	Ewa	3000		200		
Mazur	Teodora			300	3000	
Pydo	Janusz		2000			
Opala	Michał	5600				
Kuśmider	Bazyli				3000	

ZADANIE 8

Adresowanie bezwzględne cz.2

1. Oblicz zużycie energii korzystając z podanych wartości stanu licznika oraz wartości początkowej podanej pierwszym wierszu.

Moduł 6: Graficzna prezentacja danych

2. Oblicz ile będziemy płacić co miesiąc, korzystając z wartości za 1kWh oraz wiedząc, że co miesiąc płaci się opłatę eksploatacyjną.
3. Oblicz średnie, max i min zużycie energii w kWh.
4. Przedstaw na wykresie kołowym procentowe zużycie energii za cały rok.

Początkowy stan licznika	10		
Sawka za 1 kWh	2,13		
Opłata eksploatacyjna	32,00		
miesiąc	stan licznika	zużycie	do zapłaty
styczeń	47		
luty	111		
marzec	136		
kwiecień	178		
maj	210		
czerwiec	251		
lipiec	303		
sierpień	342		
wrzesień	396		
październik	441		
listopad	492		
grudzień	529		
	Średnie zużycie		
	Max zużycie		
	Min zużycie		

ZADANIE 9

Funkcje daty i czasu

1. Oblicz ile dni będzie trwał turnus w każdej z miejscowości.
2. Oblicz koszt dzienny każdego turnusu.
3. Na wykresie przedstaw koszt dzienny każdego turnusu. Zaznacz innym kolorem najkorzystniejszą ofertę.

ZESTAWIENIE OFERT KOLONIJNYCH

Dokąd jedziemy	Data początkowa	Data końcowa	Koszt	Ile dni na koloniach	Koszt dzienny
Krynica Morska	2010-07-01	2010-07-15	800		
Szczecin	2010-07-01	2010-07-16	690		
Łeba	2010-07-01	2010-07-14	720		
Szczyrk	2010-07-01	2010-07-16	610		
Kołobrzeg	2010-07-01	2010-07-15	590		
Zakopane	2010-07-01	2010-07-16	820		

Średni koszt			
--------------	--	--	--

ZADANIE 10

Funkcje daty i czasu cz.2

1. Oblicz czy i jak wysoką karę zapłacą poszczególni uczniowie za przetrzymywanie książek z biblioteki.

Moduł 6: Graficzna prezentacja danych

Dzisiaj: (wstaw dzisiejszą datę)		
Okres wypożyczenia:		30
Kara za dzień:		0,10 zł

Nazwisko ucznia	Sygnatura	Data wypożyczenia	Data zwrotu	Ile dni	Spóźnienie	Kara
Nowak	BS233	25-8-2009				
Kowalski	BS134	1-9-2009				
Paciej	BS342	4-9-2009				
Szmit	BS004	10-6-2009				
Drukarski	BS611	6-12-2008				

RAZEM KARY	
-------------------	--

Wykorzystanie elementów e-learningu wspomagających nauczanie wiedzy o społeczeństwie

czas realizacji: 8 godz.

Celem modułu jest poznanie narzędzi i metod technologii informacyjnej koniecznych we współczesnej pracy zawodowej oraz niezbędnych w realizacji kolejnych etapów szkolenia. Umiejętności te znajdują się w sferze takich zagadnień, jak: komunikacja i współpraca oraz zdobywanie i prezentacja informacji głównie na platformie Moodle, a także przygotowanie i programowanie kursu e-learningowego.

Po zapoznaniu się z tym modułem uczestnik będzie:

- znał platformę Moodle na poziomie przewidzianym dla prowadzącego kurs;
- umiał umieszczać materiały przydatne dla uczestnika kursów;
- umiał przygotować różnorodne quizy z wykorzystaniem informacji zwrotnej po ich zakończeniu;
- umiał zakładać i moderować fora dyskusyjne, chaty, przygotowywać i przeprowadzać konferencje on-line;
- umiał zastosować podstawowe komponenty do kursów e-learningowych;
- umieć przygotować prosty kurs e-learningowy.

WPROWADZENIE

Szybki rozwój nauki i techniki sprawia, że społeczeństwo stawia coraz większe wymagania szkole. Fakt ten zmusza nauczycieli do ciągłego aktualizowania i uzupełniania swojej wiedzy. Nauczyciel przestaje być centralną postacią w edukacji, ale ma wskazywać źródła informacji, ustalać standardy jakości. Od niego zależą w istotny sposób efekty kształcenia i wychowania. Nauczyciel rozpoczynający pracę w szkole czy w uczelni, powinien być w pełni przygotowany do swojej roli. Powinien być wyposażony w pewne niezbędne kompetencje zawodowe. Jednak na skutek wielu zmian wywołanych postępowaniem cywilizacyjnym, technologicznym i naukowym jego rola diametralnie się zmienia. Jest to między innymi spowodowane łatwiejszym i szybszym dostępem ucznia i studenta do wielu narzędzi technologii informacyjnej. Jedną z takich nowych dziedzin do których nie został przygotowany jest właśnie edukacja na odległość.

Edukacja na odległość wymaga od nauczyciela specyficznych kwalifikacji i predyspozycji w wielu wymiarach. Jest obszarem, na którym można zaobserwować konieczność przejawiania nowych kompetencji informatycznych¹². Edukacja na odległość jest metodą nauczania wykorzystującą wszelkie dostępne media elektroniczne, w tym Internet, intranet, extranet, przekazy satelitarne, pliki audio/wideo, telewizję interaktywną oraz CD-ROMy. E-learning jest najczęściej kojarzony z nauczaniem, w którym stroną przekazującą wiedzę i egzaminującą jest komputer, dlatego przyjęło nazywać się tę formę nauki „distance learning” (uczenie na odległość), w którym brak fizycznego kontaktu z nauczycielem. Sedno wyższości e-learningu nad innymi metodami polega na przeniesieniu środka ciężkości w nauczaniu z nauczyciela na uczącego się ucznia. Ponadto e-learning umożliwia nam samodzielne wybranie preferowanego formatu dostarczania wiedzy i tempa jej przekazywania. Czy e-learning jest uważany za lepszą metodę uczenia od standardowych metod? Ostatnie lata pokazują, że wiele szkół i uczelni coraz częściej wprowadza elementy kształcenia oparte na technologiach webowych jako uzupełnienie czy uatrakcyjnienie tradycyjnych metod kształcenia. Nie jest to przypadek, ale świadomość większych możliwości, jakie daje kształcenie online.

Proces nauczania na odległość wspomagają informatyczne systemy e-learningowe zwane platformami. Poszczególne platformy e-learningowe wyróżnia obecność lub brak następujących możliwości:

- tworzenie kursów i materiałów dydaktycznych,
- zarządzanie treścią edukacyjną,
- dystrybucję kursów do odbiorców,
- zarządzanie procesem edukacyjnym,
- śledzenie procesu szkoleniowego,
- raportowanie wyników uzyskanych przez użytkowników,
- komunikację pomiędzy użytkownikami systemu.

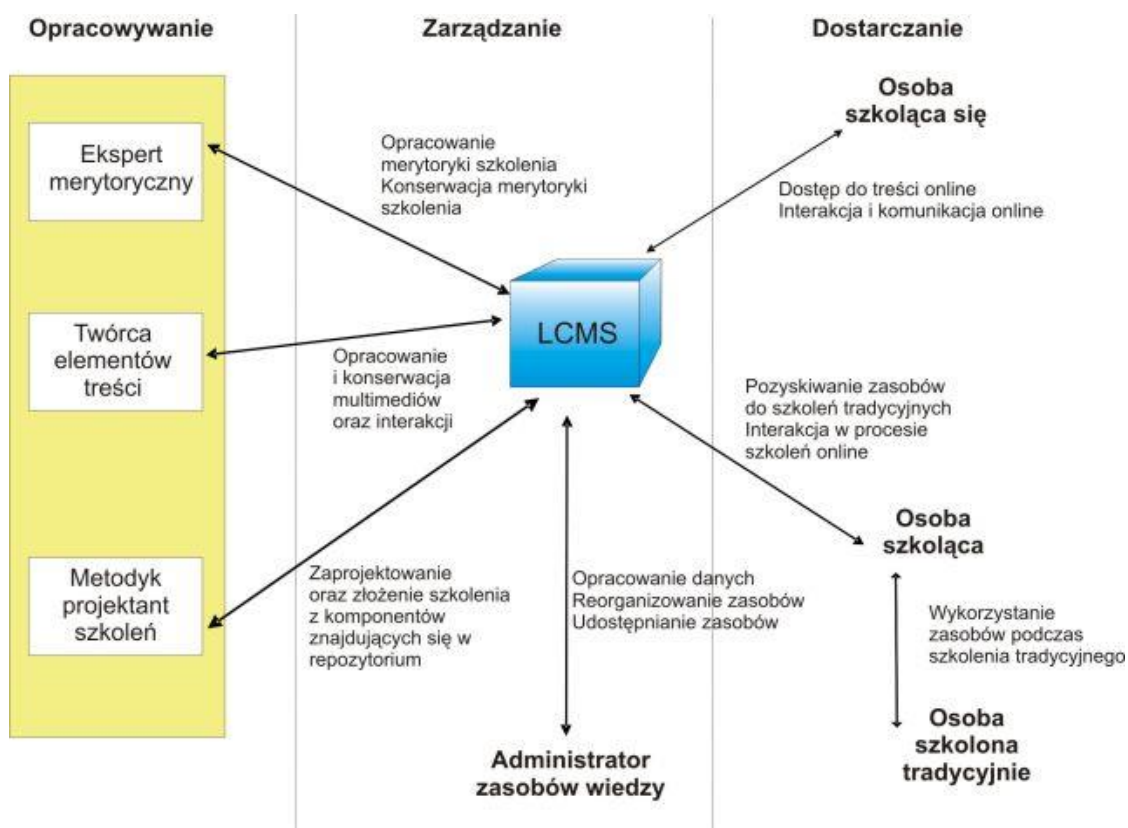
W zależności od możliwości platform oraz ich specjalizacji można wyróżnić trzy klasy systemów e-learningowych:

1. systemy LMS (Learning Management Systems),
2. systemy CMS (Content Management Systems),
3. systemy LCMS (Learning Content Management Systems) łączą w sobie cechy systemów LMS oraz CMS.

Najbardziej zaawansowanymi rozwiązaniami, są systemy klasy LCMS (Learning Content Management System). Systemy takie umożliwiają przechowywanie i publikowanie treści dydaktycznej oraz zarządzanie nią w postaci multimedialnych kursów (moduł CMS), organizowanie procesu dydaktycznego, kontrolowanie postępów studenta, zapisywanie na kursy i kontrolowanie dostępu do nich oraz dostarczają rozbudowane mechanizmy raportowania (moduł LMS). Ważną cechą systemów tej klasy jest ich otwarta architektura, dzięki czemu mogą one odpowiadać na indywidualne potrzeby autorów treści dydaktycznej, nauczycieli oraz studentów. Systemy te dostarczają także zestawu narzędzi umożliwiających komunikację uczestnikom szkolenia¹³.

¹² J. Kulasa, „Nauczyciel, informatyk, menadżer – trzy aspekty rozwoju kompetencji w e-learningu”, E-edukacja.net, Warszawa 2007

¹³ Z. Zieliński, „Platforma e-learning na przykładzie systemu Moodle”, SCENO 2006

Rysunek 1. Schemat funkcjonalny systemu LCMS na podstawie M. Hyla, Przewodnik po e-learningu, Oficyna Ekonomiczna, Kraków, 2005

Takim zintegrowanym pakietem jest platforma Moodle, która jest przeznaczona do tworzenia kursów prowadzonych przez Internet. Słowo Moodle jest skrótem od Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (modularne, zorientowane obiektowo dynamiczne środowisko nauczania). Jest to też czasownik oznaczający proces leniwego wążenia się poprzez coś, robienie rzeczy tak, jak masz ochotę je zrobić, przyjemne majsterkowanie, które często prowadzi do wiedzy i kreatywności. W taki sposób Moodle było projektowane, a także umożliwia właśnie takie podejście do procesu edukacji, zarówno od strony nauczyciela jak i uczniów. Każdy kto korzysta z Moodle, jest właśnie takim „Moodlerem – majsterkowiczem”¹⁴. Platforma ta jest alternatywą dla komercyjnych firmowych rozwiązań e-learningu online i jest dystrybuowana za darmo na zasadach licencji open source (zgodnie z licencją GNU). Każdy ma dostęp do pełnego kodu źródłowego i może w nim czynić potrzebne zmiany.

Platforma Moodle jest systemem informatycznym wyposażonym w narzędzia służące do organizacji procesu dydaktycznego charakteryzującego się wysokim stopniem interaktywności. Przy pomocy elementów składowych systemu możemy przygotowywać, gromadzić i udostępniać materiały dydaktyczne (w formie plików tekstowych, graficznych, audio-video), moderować prowadzone dyskusje, organizować pracę w grupach, dokonywać analizy efektów nauczania (testy, ankiety, quizy), prowadzić pełną statystykę i kontrolę procesu uczenia się (ocenie).

¹⁴ Moodle – dokumentacja, http://docs.moodle.org/pl/O_Moodle

Rysunek 2. Strona główna platformy Moodle PCEN w Rzeszowie (<http://www.pcen.pl/moodle>)

Reasumując, platforma e-learningowa jest to system stworzony do zarządzania całością procesów związanych z organizacją i wspomaganiem nauczania przez Internet.

Platforma Moodle zaopatrzona została w szereg narzędzi, które umożliwiają współpracę na poziomach uczeń – uczeń oraz uczeń – nauczyciel. Do narzędzi tych należą między innymi:

- ✓ forum dyskusyjne – służące do komunikacji i współpracy asynchronicznej;
- ✓ czat – służący do komunikacji i współpracy synchronicznej;
- ✓ dziennik (ang. journal) – służący do prywatnej korespondencji na poziomie nauczyciel – uczeń;
- ✓ narzędzie dialogowe (ang. dialog) – umożliwiające prowadzenie dyskusji w parach;
- ✓ narzędzie organizacyjne – umożliwiające przydzielanie uczących się do poszczególnych grup, w których będą oni rozwiązywać postawione przed nimi zadania;
- ✓ warsztaty (ang. workshops) – pozwalające uczącym się na wzajemne ocenianie swoich prac;
- ✓ Wiki – narzędzie, które umożliwia uczącym się wspólną pracę na stronach WWW w celu dodawania, rozszerzania albo zmiany treści.

Zintegrowanie elementów umożliwiających komunikację wraz z treściami merytorycznymi oraz testami sprawdzającymi wiadomości pozwala na zbudowanie efektywnych modułów edukacyjnych. Tak opracowane moduły mogą zostać następnie wykorzystane jako odrębne kursy lub jako uzupełnienie tradycyjnej formy nauczania.

Aktywności są sercem systemu zarządzania kursami. Moodle został zaprojektowany przez pedagoga i informatyka, z uwzględnieniem zasad społecznego konstrukcjonizmu.

Konstrukcjonizm podkreśla, że uczenie się jest szczególnie efektywne, kiedy jest powiązane z konstruowaniem czegoś, czego mogą doświadczyć inni. Może to być wszystko; od wypowiedzianego zdania lub wypowiedzi na forum internetowym do bardziej skomplikowanych twórców jak obraz, dom lub program komputerowy.

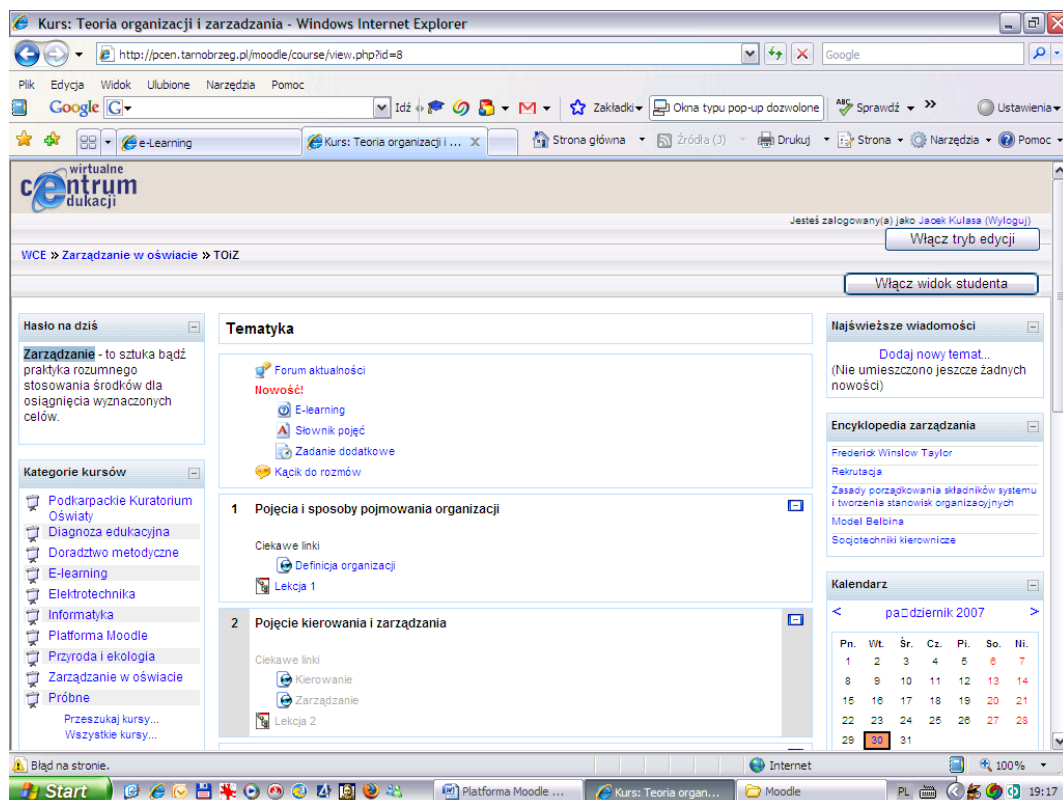
Koncepcje społecznego konstrukcjonizmu rozszerzają przytoczone idee do grup społecznych tworzących coś dla siebie wzajemnie, współtworzących małe kręgi kulturowe, kreujące wspólne byty

i wspólne znaczenia. Osoba zanurzona w takiej kulturze uczy się ciągle, jak być jej częścią, na różnych poziomach.

Z perspektywy konstruktywistycznej uczniowie są postrzegani jako aktywnie zaangażowani w proces budowania znaczeń. Nauczanie w tym ujęciu polega na poszukiwaniu, w czym uczniowie mogą współpracować, co mogą analizować, badać, współdzielić, budować w oparciu o to, co już wiedzą. Jest to ważniejsze, niż fakty, umiejętności i procesy, które uczniowie mogliby bezmyślnie naśladować.

Niektóre zasady konstrukcjonizmu w ujęciu pedagogicznym:

- ✓ Uczniowie przychodzą do klasy z określonymi poglądami, uformowanymi przez lata wcześniejszych doświadczeń i nauki.
- ✓ Nawet ewoluując, światopogląd uczniów filtruje wszystkie doświadczenia i wpływa na to, jak interpretują czynione obserwacje.
- ✓ Zmiana poglądów przez uczniów wymaga ich pracy.
- ✓ Uczniowie uczą się od siebie wzajemnie tak samo, jak od nauczyciela.
- ✓ Uczniowie uczą się lepiej w działaniu.
- ✓ Tworzenie okazji i przyzwolenie aby wszyscy wyrażali głośno swoje opinie, wspiera kształtowanie nowych idei¹⁵.

Rysunek 3. Przykładowy kurs e-learningowy dla nauczycieli

LITERATURA

1. Chrząsz A., Gaś P., Kisielewska J., Oczko M., *Platforma e-learningowa Moodle w AGH*, Kraków 2005.

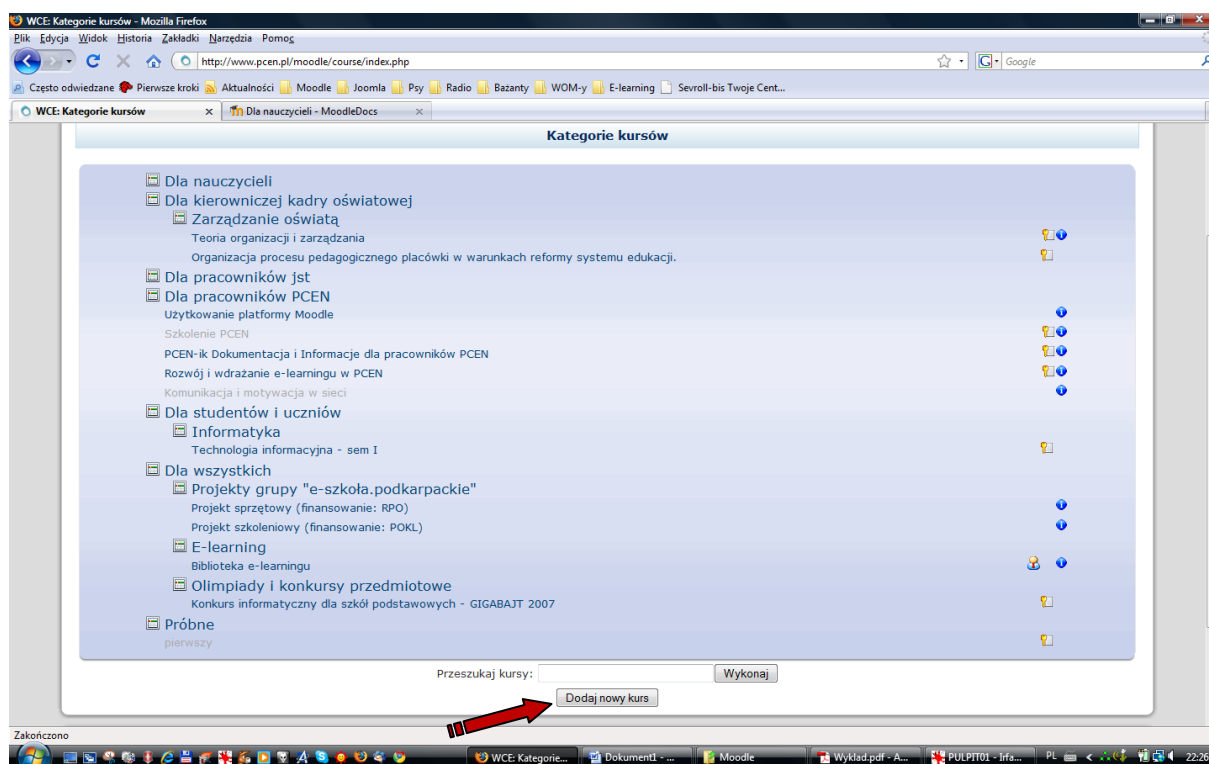
¹⁵ Tłumaczenie na język polski L. Hojnacki, <http://hojnacki.net> za oryginałem angielskim dostępnym na <http://moodle.org>

2. Centrum E-learningu AGH, *Wprowadzenie do e-learningu*, Kraków 2008.
3. Dokumentacja Moodle - *Podręcznik prowadzącego*, http://docs.moodle.org/pl/Dla_nauczycieli
4. Godziemba-Maliszewski M., Galwas B., Rak R. J., *Platforma Moodle jako narzędzie zdalnej edukacji*, TIZIB 2005.
5. Kulasa J., *Platforma Moodle*, Kwartalnik Edukacyjny. 2007, nr 4/51. s. 99-105.
6. Kulasa J., *Instalacja i konfiguracja platformy Moodle*, Kwartalnik Edukacyjny. 2008, nr 1/52. s. 115-124.
7. Tadeusiewicz R., Kusiak J., *E-learning szansą wzbogacenia oferty edukacyjnej uczelni*, BIP Kraków 2005.

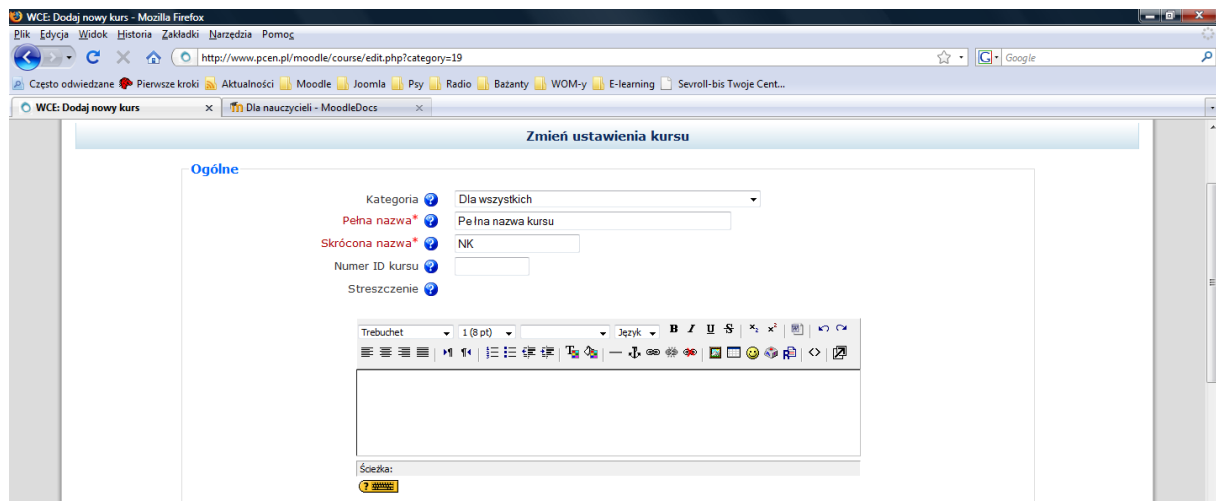
ZADANIE 1

Tworzenie nowego kursu na platformie Moodle.

Jeśli chcemy stworzyć nowy kurs musimy posiadać prawa autora kursów nadane przez administratora platformy. Po spełnieniu tego warunku przechodzimy do strony **Kategorie kursów** (rysunek poniżej) i klikamy w przycisk **Dodaj nowy kurs**.

Po naciśnięciu wskazanego przycisku otwiera się nam formularz określający ustawienia nowego kursu.

Na stronie **Ustawienia** możemy zmienić szereg ustawień dotyczących naszego kursu, począwszy od jego nazwy, a skończywszy na dacie jego rozpoczęcia. Nie zostaną tutaj omówione wszystkie, ponieważ przy każdym z ustawień widoczna jest ikona pomocy, która udostępnia ich szczegółowy opis. Poniżej opisane są tylko najważniejsze z tych ustawień.

Kategoria: Pozwala na wybranie najbardziej odpowiedniej kategorii dla naszego kursu. Nasz wybór ma wpływ na to, gdzie kurs będzie się znajdował na liście kursów i w ten sposób ułatwia uczestnikom jego odnalezienie. Jeśli przez pomyłkę rozpoczęliśmy tworzenie kursu w nieprawidłowej kategorii, tutaj możemy to poprawić.

Pełna nazwa kursu: Określa dokładnie przedmiot kursu. Pełna nazwa wyświetlana jest u góry ekranu oraz na listach kursów.

Skrócona nazwa kursu: W tym polu musimy wpisać nazwę skróconą, np. ZO12 lub RiW. Nazwa skrócona będzie wykorzystywana w kilku miejscach, w których pełna nazwa nie byłaby odpowiednia (np. w temacie wiadomości e-mail). Nazwa skrócona musi być unikatowa.

Streszczenie: Jest to zwięzły opis tworzonego kursu. Powinien dokładnie przedstawić tematykę kursu oraz być na tyle ciekawy, aby zachęcić użytkownika do zapisania się na dany kurs. Za pomocą wbudowanego edytora istnieje możliwość zbudowania dowolnego wyglądu, umieszczenia list, linków, obrazków czy wiele innych elementów HTML.

Format kursu: Wybór formatu kursu zadecyduje o zasadniczym układzie kursu i stanowi niejako szablon całości. W obecnej wersji Moodle'a mamy do wyboru trzy główne układy kursów:

Format tygodniowy - kurs podzielony jest na jednostki, odpowiadające tygodniom z dokładnie określoną datą rozpoczęcia i zakończenia. Każdy tydzień składa się z pewnej liczby składowych kursu. Niektóre z nich, takie jak dzienniki, mogą mieć czasowo ograniczone "okno dostępu", czyli okres trwający np. dwa tygodnie, po zakończeniu którego przestają być dostępne.

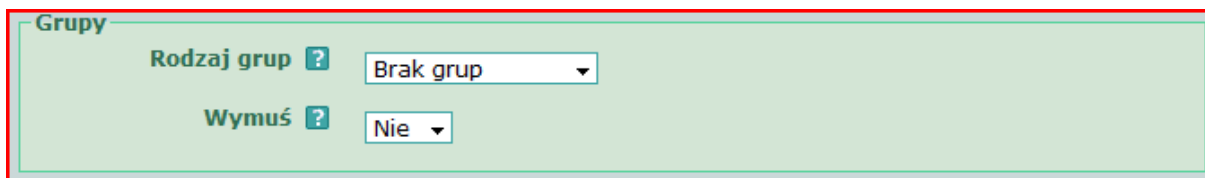
Format tematyczny - Format ten jest bardzo zbliżony do formatu tygodniowego, z wyjątkiem tego, że kurs zamiast na tygodnie podzielony jest na tematy. Nie ma również żadnych ograniczeń czasowych związanych z dostępem do poszczególnych "składowych".

Format towarzyski - Jest to format zorientowany na jedno główne forum - Forum towarzyskie - które wyświetlone jest na stronie głównej. Wykorzystywany przy mniej sprecyzowanych zapotrzebowaniach. Autorzy systemu zalecają taki format do generowania np. uczelnianej tablicy ogłoszeń.

Data rozpoczęcia kursu: Data rozpoczęcia kursu określa termin jego rozpoczęcia, jeżeli stosuje się tygodniowy format kursu, ustawienie daty rozpoczęcia będzie miało wpływ na sposób wyświetlania poszczególnych tygodni.

Maksymalny dopuszczalny rozmiar pliku w ramach jednego kursu: Ten parametr definiuje największy dopuszczalny rozmiar pliku, który może być przesłany przez studenta w ramach danego kursu.

Wymuś temat: pozwala autorowi wybrać kompozycje kursu udostępnioną przez administratora platformy.

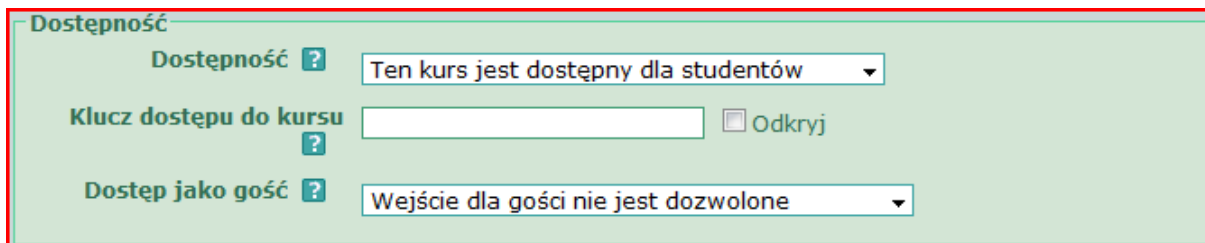

Grupy

Rodzaj grup ? Brak grup

Wymuś ? Nie

Rodzaje grup: Dostępne są trzy ustawienia dla grup: bez grup, widoczne grupy i osobne grupy. Wybór opcji brak grup oraz osobne grupy powoduje, że każda grupa widzi tylko siebie, reszta jest niewidoczna.

Dostępność

Dostępność ? Ten kurs jest dostępny dla studentów

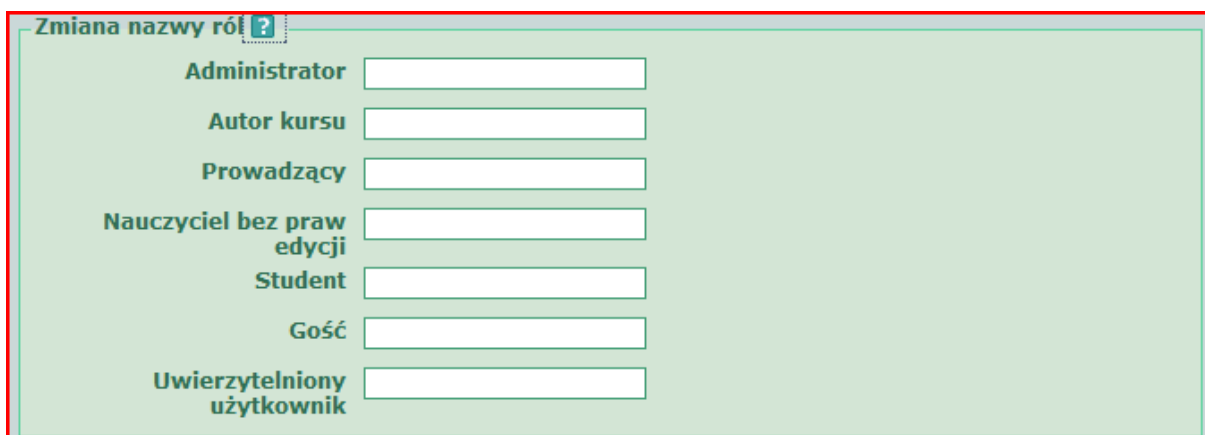
Klucz dostępu do kursu ? Odkryj

Dostęp jako gość ? Wejście dla gości nie jest dozwolone

Dostępność kursu: Ta opcja pozwala Ci na całkowite ukrycie Twojego kursu

Nie będzie on figurował na żadnej z list kursów (chyba, że będzie ona przeglądana przez nauczycieli prowadzących ten kurs lub przez administratorów).

Klucz dostępu: Klucz dostępu do kursu ma na celu uniemożliwienie udziału w kursie osobom niepożądanym. Jeżeli nic tutaj nie wpiszesz, to każda osoba, która posiada konto w tym serwisie będzie mogła zapisać się na Twój kurs po prostu wchodząc na jego stronę.

Zmiana nazwy ról ?

Administrator

Autor kursu

Prowadzący

Nauczyciel bez praw edycji

Student

Gość

Uwierzytelniony użytkownik

Zmiana nazwy ról: Tutaj możesz wprowadzić swoje nazwy dla poszczególnych ról na platformie np. zamiast student – uczeń, a zamiast prowadzący – nauczyciel.

Edytowanie kursu

Dodawanie lub modyfikowanie zasobów i składowych możliwe jest po włączeniu trybu edycji. Można to zrobić klikając na guzik w prawym górnym rogu strony kursu lub na link "Włącz tryb edycji" w menu administracyjnym kursu. Wyłączenie trybu edycji odbywa się w analogiczny sposób.

Kiedy tryb edycji jest włączony pojawiają się na stronie poniższe ikony:

- - ikona edycji pozwala na aktualizacje zasobu/składowej znajdujących się obok.
- - ikona pomocy wyświetla okno z pomocą podręczną.
- - otwarte oko oznacza, że zasób/składowa jest widoczna dla studentów. Po kliknięciu zostanie zamknięte.

👁️ - zamknięte oko oznacza, że zasób/składowa nie jest widoczna dla studentów. Po kliknięciu zostanie otwarte.

➡️ - strzałki przesuwają element w lewo/prawo.

📏 - ikona przesunięcia pozwala na przemieszczanie elementu.

➡️ [] - ikona przenieś tutaj pojawia się podczas przenoszenia elementu.

✖️ - ikona usuń bezpowrotnie kasuje element.

💡 - znacznik pozwala wybrać aktywną sekcję.

- ukrywa pozostałe sekcje.

- wyświetla wszystkie sekcje kursu.

Niektóre z tych ikon ulegają zmianie w zależności od wyboru kompozycji strony kursu.

Elementem składowym każdego kursu są składowe i zasoby.

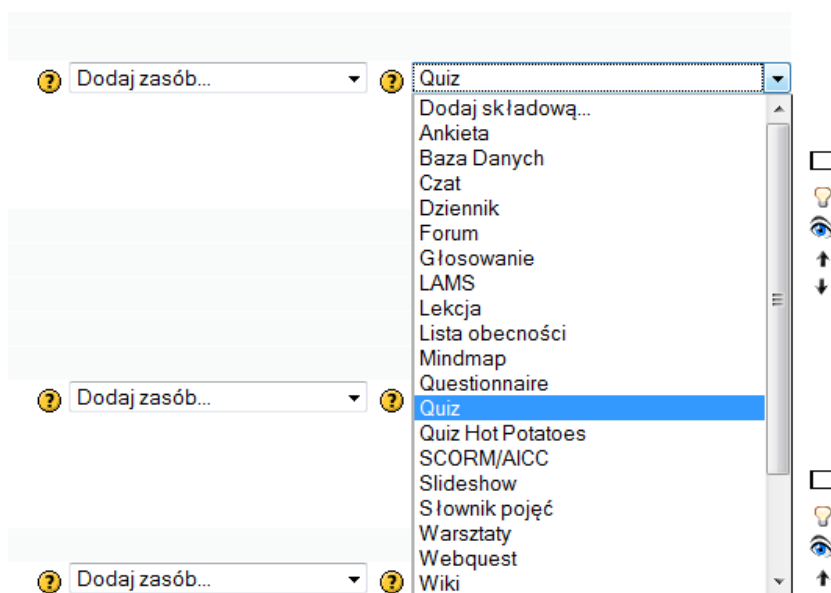
Moodle obsługuje wiele różnych rodzajów zasobów, dzięki czemu możesz umieścić w kursie niemalże każdy rodzaj treści oraz zawiera szeroki wachlarz modułów aktywności, które mogą być wykorzystane do zbudowania kursu dowolnego typu.

ZADANIE 2

Tworzenie nowego testu.

Składowa **Quiz** umożliwia nauczycielowi tworzenie testów składających się między innymi z: pytań jednokrotnego wyboru, wielokrotnego wyboru, pytań typu prawda/fałsz oraz pytań wymagających udzielenia odpowiedzi tekstowych, krótkich lub opisowych. Pytania uporządkowane są według kategorii i przechowywane w bazie danych (tzw. banku pytań). Mogą zostać ponownie wykorzystane w ramach danego kursu lub nawet przeniesione do innego. Moduł ten oferuje też narzędzia umożliwiające wystawianie ocen.

Aby dodać test jako składową kursu należy w polu **DODAJ SKŁADOWĄ** z listy rozwijanej wybrać **QUIZ**

Po dodaniu składowej quiz do kursu pojawi się formularz konfiguracji, jak na rysunku poniżej:

Dodawanie nowego Quiz do temat 3

Nazwa quizu: krótko opisuje quiz.

Wprowadzenie: pojawi się na stronie tytułowej quizu. Powinno zawierać szczegółowe instrukcje, takie jak: dopuszczalna liczba podejść oraz ilość punktów do uzyskania.

Daty otwarcia i zamknięcia quizu: obie daty wyznaczają przedział czasowy, kiedy dany test jest dostępny dla uczniów. Daty te można zmieniać dowolnie.

Limit czasu: domyślnie testy nie mają określonego czasu wykonania. Uczeń ma tyle czasu, ile mu potrzeba na rozwiązanie testu. Platforma Moodle ma możliwość ustawienia limitu czasu na wykonanie quizu.

Wyświetl

Pytań na stronie Bez ograniczeń ▾

Zmień kolejność pytań Tak ▾

Zmień kolejność wewnątrz pytania Tak ▾

Podejścia

Dostępne podejścia Nieograniczone ▾

Każda nowa próba na podstawie poprzedniej Nie ▾

Tryb adaptacyjny Tak ▾

Stopnie

Metoda oceniania Najwyższa ocena ▾

Zastosuj kary Tak ▾

Cyfry dziesiętne w ocenie 2 ▾

Pytań na stronie: dla dłuższych quizów można podzielić test na strony. Przy wstawianiu pytania podział na strony będzie tworzony automatycznie zgodnie z tym ustawieniem. Można później ręcznie zmieniać granice strony.

Zmień kolejności pytań: opcja ta pozwala na losowe rozmieszczenie pytań w quizie. Gdy uczeń będzie podchodził do rozwiązywania quizu, otrzyma za każdym razem inną kolejność pytań. Opcja ta może być stosowana, by utrudnić uczniom przepisywanie od siebie odpowiedzi.

Dostępne podejścia: można umożliwić uczniom wielokrotne podchodzenie do rozwiązywania testu. Do wyboru mamy 10 podejść. Dzięki temu test stanie się działaniem wspomagającym proces uczenia się, a nie tylko narzędziem do oceny ucznia.

Metoda oceniania: jeżeli dozwolone są wielokrotne próby rozwiązania testu, to istnieją różne sposoby obliczenia ocen za poszczególne próby rozwiązania testu.

Zastosuj kary: jeżeli test jest uruchomiony w odpowiednim trybie, uczeń może spróbować ponownie odpowiedzieć na pytanie. W tym przypadku można nakładać kary za złe odpowiedzi. Kary te będą odejmowane od końcowej oceny za pytanie. Wielkość sankcji karnej jest wybierana indywidualnie dla każdego pytania.

Opcje przeglądu

Natychmiast po próbie	Później, gdy quiz jest wciąż otwarty	Po zamknięciu quizu
☒ Udzielone odpowiedzi	☒ Udzielone odpowiedzi	☒ Udzielone odpowiedzi
☒ Poprawne odpowiedzi	☒ Poprawne odpowiedzi	☒ Poprawne odpowiedzi
☒ Informacja zwrotna	☒ Informacja zwrotna	☒ Informacja zwrotna
☒ Ogólna informacja zwrotna	☒ Ogólna informacja zwrotna	☒ Ogólna informacja zwrotna
☒ Punkty	☒ Punkty	☒ Punkty
☒ Całościowa informacja zwrotna	☒ Całościowa informacja zwrotna	☐ Całościowa informacja zwrotna

Bezpieczeństwo

Pokaż quiz w "bezpiecznym" oknie Nie ▾

Wymagane hasło Odkryj

Potrzebny adres sieci

Standardowe opcje modułów

Rodzaj grup Bez grup ▾

Widoczny Pokaż ▾

Numer ID

Kategoria ocen Bez kategorii ▾

Uczeń może przeglądać: opcja ta kontroluje, czy i kiedy uczeń będzie mógł oglądać wyniki wykonanej przez siebie próby rozwiązania testu.

Pokaż quiz w bezpiecznym oknie: "Bezpieczne" okno zapewnia nieco więcej bezpieczeństwa podczas quizów. Utrudnia kopiowanie, blokuje niektóre ruchy myszy na tekście oraz niektóre komendy wpisywane za pomocą klawiatury.

Wymagane hasło: uczeń może przystąpić do rozwiązywania testu dopiero po podaniu prawidłowego hasła.

Całościowa informacja zwrotna ?

Granica oceny 100%

Informacja zwrotna

Granica oceny

Informacja zwrotna

Granica oceny

Informacja zwrotna

Granica oceny

Informacja zwrotna

Granica oceny

Informacja zwrotna

Granica oceny 0%

W tym formularzu są pola wymagane oznaczone *.

Całościowa informacja zwrotna: jest to tekst który zobaczy uczeń po zakończeniu jednej próby. Treść wiadomości zależy od oceny uzyskanej przez ucznia. Na przykład można wpisać tutaj:

Granica punktów: 100%

Informacja zwrotna: Bardzo dobrze!

Granica punktów: 40%

Informacja zwrotna: Proszę jeszcze raz przejrzeć materiały na ten tydzień.

...

Granica punktów: 0%

Po określeniu wszystkich opcji konfiguracyjnych testu zachowujemy zmiany, naciskając przycisk **Zapisz i wyświetl**. Następnie przechodzimy do strony zarządzania pytaniami. W każdej chwili będzie można dokonać zmiany dowolnego z ustawień, wybierając przycisk **Zmień quiz** w prawym górnym rogu strony lub ikonkę obok quizu w trybie edycji.

Informacja Wyniki Podgląd Modyfikuj

Quiz Pytania Kategorie Import Eksport

Pytania tego quizu

Nie dodano jeszcze żadnego pytania

Baza pytań

Kategoria Domyślnie dla MOODLE (1)

Pokaż pytania z podkategorii

Pokaż także stare pytania

Pokaż tekst pytania na liście pytań

Domyślna kategoria dla pytań współdzielonych w kontekście "MOODLE".

Utwórz nowe pytanie Wybierz...

Sortuj według typu, nazwy

Akcja	Nazwa pytania	Typ
☐	P/F	..

Wybierz wszystkie / Oznacz wszystkie

Z zaznaczonymi:

Domyślnie dla MOODLE (1)

Dodaj 1 losowe pytania

Tworzenie pytań: z listy rozwijanej **Utwórz nowe pytanie** wybieramy typ pytania, jakie chcemy dodać. Pokazuje się wtedy formularz edycji pytania, na którym pewne pola są wspólne dla każdego rodzaju pytania:

The screenshot shows a web interface for managing a quiz. At the top, there are navigation tabs: 'Quiz', 'Pytania', 'Wyniki', 'Podgląd', 'Modyfikuj', 'Import', and 'Eksport'. The main area is divided into two panels.

Pytania tego quizu (Questions of this quiz):

Kolejność	#	Nazwa pytania	Typ	Ocena	Akcja
		Zadanie 4	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 6	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 1	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 10	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 2	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 3	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 7	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 8	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 9	??	1	[ikony]
↑ ↓		Zadanie 5	??	1	[ikony]

Razem: 10
Maksymalna ocena: 10

Pokaż granice strony
 Pokaż narzędzia do reorganizacji

Baza pytań (Question Bank):

Kategoria: Próbną (KI-SP) (10)
 Pokaż pytania z podkategorii
 Pokaż także stare pytania
 Pokaż tekst pytania na liście pytań

Domyślna kategoria pytań: [Wybierz...]

Utwórz nowe pytanie: [Wybierz...]

Sortuj według typu, nazwy

Akcja	Nazwa pytania	Typ
[ikony]	Zadanie 4	??
[ikony]	Zadanie 6	??
[ikony]	Zadanie 1	??
[ikony]	Zadanie 10	??
[ikony]	Zadanie 2	??
[ikony]	Zadanie 3	??
[ikony]	Zadanie 7	??
[ikony]	Zadanie 8	??
[ikony]	Zadanie 9	??
[ikony]	Zadanie 5	??

Wybierz wszystkie / Oznacz wszystkie

Z zaznaczonymi:
 Próbną (KI-SP) (10)

Dodaj 1 losowe pytania

Maksymalna ocena pozwala na dostosowanie oceny końcowej do ustalonej przez nauczyciela oceny maksymalnej za dany quiz. Przykładowo, można ustalić, że ocena maksymalna wynosi 20 punktów, ponieważ ocena za quiz stanowi 20% oceny za cały kurs. Oznacza to, że nawet jeżeli quiz składa się z 10 pytań, za które można uzyskać łącznie 50 punktów, to wszystkie oceny zostaną proporcjonalnie przeskalowane w taki sposób, by maksymalna ocena za quiz wyniosła 20.

Zmiany zatwierdzamy przyciskiem **Zapisz zmiany**.

Po zbudowaniu całego quizu wskazane jest, aby przetestować działanie wszystkich pytań. Można to zrobić wybierając zakładkę **Podgląd**.

ZADANIE 3

Tworzenie nowej lekcji.

Lekcja jest to moduł umożliwiający stworzenie prezentacji, w której przejście do następnego slajdu jest uzależnione od odpowiedzi udzielonej przez ucznia na pytanie znajdujące się pod koniec poprzedniego działu. W przypadku błędnej odpowiedzi, można odesłać ucznia do początku danego zagadnienia bądź do fragmentu uzupełniającego, natomiast w przypadku udzielenia poprawnej odpowiedzi następuje przejście do dalszej partii materiału. Moduł umożliwia ustalenie dokładnego przedziału czasowego, w którym dana lekcja jest dostępna dla uczniów. Nawigacja po lekcji może być bardzo uproszczona bądź dużo bardziej skomplikowana w zależności od struktury materiału lekcyjnego.

Właściwości lekcji

1. Lekcja składa się z kolejnych slajdów.
2. Slajd zawiera określoną treść i może kończyć się pytaniem.
3. Każdy slajd zawiera szereg odpowiedzi.
4. Każda odpowiedź może zostać potwierdzona krótkim tekstem, który zostanie wyświetlony jeśli dana odpowiedź zostanie wybrana. Ten tekst nazywany jest informacją zwrotną.
5. Z każdą odpowiedzią związany jest link. Link może przenieść ucznia do określonego fragmentu danego slajdu, następnego slajdu, każdej innej strony lub na koniec lekcji.
6. Domyślnie pierwsza odpowiedź przeniesie ucznia do następnej strony, a kolejne odpowiedzi (w domyśle - błędne) pozostawią studenta na tej samej stronie.
7. Logiczny porządek determinuje układ lekcji.
8. Odpowiedzi wyświetlane uczniom są zawsze pomieszane.
9. Aby przejść do końca lekcji można albo kliknąć na taki link, albo przejść do następnego slajdu z ostatniego slajdu lekcji.
10. Po lekcji uczniowi wyświetli się ocena.
11. Lekcja, która ma wybrany parametr pozwalający na powtarzanie, może być powtarzana w nieskończoność, aż do uzyskania najlepszej oceny.

Dodawanie nowej lekcji

Po dodaniu lekcji do kursu pojawia się formularz konfiguracji - przedstawiony na rysunku poniżej.

Nazwa: krótko i zwięźle opisuje temat lekcji.

Limit czasu: można ograniczyć czas trwania lekcji. W kolejnym polu podajemy długość lekcji w minutach. Uczniowie widzą licznik, a czas trwania lekcji jest zapisywany.

Maksymalna liczba odpowiedzi/przejsć: ten parametr określa maksymalną liczbę odpowiedzi, którą może zasugerować nauczyciel. Domyślna wartość to 4.

Lekcja ćwiczeniowa: jeżeli lekcja jest ustawiona jako ćwiczeniowa, wtedy nie będzie pokazywany dzienniczek ocen.

Punktacja za pytanie: pozwala ustalać różną liczbę punktów dla każdej odpowiedzi. Jeśli ta opcja nie jest ustawiona, wszystkie poprawne odpowiedzi są warte 1 punkt, zaś błędne odpowiedzi - 0 pkt.

Powtórzenie lekcji: determinuje, czy uczeń może powtórzyć lekcję, czy nie. Warto skorzystać z tej opcji, jeśli określona lekcja jest istotna dla całego kursu. Wybór tego parametru powoduje, że oceny wyświetlone na stronie ocen będą najlepszymi ocenami uzyskanymi ze wszystkich podejść do danej lekcji.

Wyświetl stopnie: jeśli ta opcja jest włączona, na każdej stronie lekcji uczeń będzie mógł zobaczyć uzyskane do tej chwili punkty

Maksymalna liczba podejść: określa maksymalną liczbę podejść do odpowiadania na jakiegokolwiek z pytań lekcyjnych. Ustawienie tego parametru na 1 daje uczniowi tylko jedną szansę by odpowiedzieć na pytanie.

Po poprawnej odpowiedzi: określa sposób przejścia po udzieleniu przez ucznia poprawnej odpowiedzi. Domyślnym trybem jest przejście do slajdu wskazanego w linku (następnej strony lekcji) – opcja Normalnie – idź z trybem lekcji.

Wyświetl domyślną informację zwrotną: wyświetla informację zwrotną dla każdej odpowiedzi na pytanie kończące stronę lekcji. Jeśli informacja zwrotna nie została zdefiniowana, zostanie wyświetlony jeden z napisów „To jest poprawna odpowiedź” lub „To jest niepoprawna odpowiedź”.

Formatuj lekcje

Pokaz slajdów ? Nie ▾

Szerokość slajdów* ? 640

Wysokość slajdów* ? 480

Tło slajdów* ? #FFFFFF

Wyświetl lewe menu ? Nie ▾

Wyświetla tylko jeżeli ma wynik większy niż 0% ▾

Progress Bar ? Nie ▾

Kontrola dostępu

Chroń lekcje hasłem ? Nie ▾

Hasło ? Odkryj

Dostępne od 24 ▾ sierpień ▾ 2009 ▾ 20 ▾ 30 ▾ Wyłącz

Termin końcowy 24 ▾ sierpień ▾ 2009 ▾ 20 ▾ 30 ▾ Wyłącz

W zależności od

W zależności od ? Żaden ▾

Spędzony czas 0

Skończono

Ocena wyższa niż (%) 0

Można wyświetlić lekcję jako pokaz slajdów, z ustaloną wysokością, szerokością i kolorem tła. Bazując na stylach CSS, pasek przewijania będzie wyświetlany wtedy, gdy szerokość lub wysokość okna jest przewyższana przez zawartość strony. Przyciski "Następny" i "Poprzedni" będą dostępne po lewej stronie wtedy, gdy wybrana będzie opcja lewe menu. Inaczej - będą umieszczone poniżej slajdu.

Chroń lekcje hasłem: można chronić dostęp do lekcji ustalając hasło dostępu. Osoby które nie znają hasła, nie będą mogły przeglądać lekcji.

Hasło: jeżeli poprzednia opcja ustawiona jest na „Tak”, tutaj wprowadzamy hasło.

Po ustawieniu wszystkich parametrów lekcji należy zatwierdzić zmiany. System automatycznie przejdzie do ekranu edycji lekcji na karcie Edytuj:

lekcja 1 ?

Edytuj Raporty Oceń eseje

[Skrócony](#) Rozszerzony

Co chcesz zrobić napierw?

- Zaimportuj pytania
- Importuj pokaz slajdów
- Wstaw Tabelę Rozgałęzień
- Wstaw Stronę Pytań

Wstawianie Tabeli Rozgałęzień: zazwyczaj cała lekcja składa się z paru stron (lekcji składowych) zakończonych pytaniem (pytaniami). Każdą z poszczególnych stron lekcji buduje się za pomocą podobnego formularza.

lekcja 1 ?

Edytuj Raporty Oceń eseje

[Skrócony](#) Rozszerzony

Uaktualniono stronę: Slajd 1

Zaimportuj pytania | Wstaw klastry | Wstaw Tabelę Rozgałęzień | Dodaj stronę z pytaniem

Slajd 1 ↕ 🔍 ✕

Zaimportuj pytania | Wstaw klastry | Wstaw koniec klastra | Wstaw Tabelę Rozgałęzień | Wstaw Koniec Tabeli Wątków | Dodaj stronę z pytaniem

Po każdej Tabeli Rozgałęzień możemy wstawić stronę z pytaniem: **Dodaj stronę z pytaniem**

Klastry: są specjalnym typem stron, które nie zawierają treści ani pytań i nie są widoczne. Mogą być wykorzystane, aby podzielić lekcje na działy. Początek sekcji wstawiamy za pomocą opcji Nazwa klastra, a koniec - za pomocą opcji Koniec klastra.

Tabele wątków: są również specjalnym typem strony, która nie zawiera pytań, ale posiada przyciski przenoszące ucznia do różnych części lekcji. Może być wykorzystana np. do dodania menu zagadnień omawianych w lekcji, z którymi uczeń może zapoznać się w dowolnej kolejności – opcja Dodaj tabelę

wątków. Każde zagadnienie (wątek) składałoby się z liniowo ułożonych stron pytań. Na końcu każdego wątku rozpoczętego w tabeli wątków powinna znaleźć się strona Koniec wątku

Raporty: na karcie Raporty zobaczymy wszystkie wykonane przez uczniów próby ukończenia lekcji. Po zaznaczeniu możemy je usunąć (czyli odwołać) wybierając opcję Usuń, zaznaczone w polu rozwijalnym. Klikając na informację o próbie, zobaczymy podsumowanie próby oraz szczegółowy raport ze wszystkich działań (kolejnych przejść i odpowiedzi) ucznia w obrębie lekcji w ciągu trwania danej próby.

ZADANIE 4

Test końcowy

Test składa się z 20 pytań jednokrotnego wyboru. Za każdą prawidłową odpowiedź uzyskasz 1 pkt. Przeczytaj uważnie pytania i wybierz prawidłową odpowiedź. Na rozwiązanie testu masz 15 minut. Aby uzyskać zaliczenie musisz zdobyć 75% procent wszystkich punktów.

Test znajduje się na platformie Moodle Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie (www.pcen.pl/moodle).

ANEKS

NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dziennik Ustaw z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

III ETAP EDUKACYJNY

CELE KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA OGÓLNE

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy.

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.

Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

III. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.

Uczeń rozumie demokratyczne zasady i procedury i stosuje je w życiu szkoły oraz innych społeczności; rozpoznaje przypadki łamania norm demokratycznych i ocenia ich konsekwencje; wyjaśnia znaczenie indywidualnej i zbiorowej aktywności obywateli.

V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń opisuje sposób działania władz publicznych i innych instytucji; wykorzystuje swoją wiedzę o zasadach demokracji i ustroju Polski do rozumienia i oceny wydarzeń życia publicznego.

VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.

Uczeń rozumie procesy gospodarcze oraz zasady racjonalnego gospodarowania w życiu codziennym; analizuje możliwości dalszej nauki i kariery zawodowej.

TREŚCI KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Podstawowe umiejętności życia w grupie.

Uczeń:

- 1) omawia i stosuje zasady komunikowania się i współpracy w grupie (np. bierze udział w dyskusji, zebraniu, wspólnym działaniu);
- 2) wymienia i stosuje podstawowe sposoby podejmowania wspólnych decyzji;
- 3) przedstawia i stosuje podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie i między grupami;
- 4) wyjaśnia na przykładach, jak można zachować dystans wobec nieaprobowanych przez siebie zachowań grupy lub jak im się przeciwstawić

2. Życie społeczne.

Uczeń:

- 1) podaje przykłady zbiorowości, grup, społeczności i wspólnot; charakteryzuje rodzinę i grupę rówieńczą jako małe grupy;

- 2) wyjaśnia na przykładach znaczenie podstawowych norm współżycia między ludźmi, w tym wzajemności, odpowiedzialności i zaufania;
- 3) charakteryzuje życie szkolnej społeczności, w tym rolę samorządu uczniowskiego; wyjaśnia, na czym polega przestrzeganie praw ucznia;
- 4) rozpoznaje role społeczne, w których występuje, oraz związane z nimi oczekiwania;
- 5) wyjaśnia, jak tworzą się podziały w grupie i w społeczeństwie (np. na „swoich” i „obcych”), i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się przejawom nietolerancji.

3. Współczesne społeczeństwo polskie.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia;
- 2) omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji);
- 3) przedstawia wybrany problem społeczny ważny dla młodych mieszkańców swojej miejscowości i rozważa jego możliwe rozwiązania.

4. Być obywatelem.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak człowiek staje się obywatelem w sensie formalnym (prawo ziemi, prawo krwi, nadanie obywatelstwa);
- 2) podaje przykłady uprawnień i obowiązków wynikających z posiadania polskiego obywatelstwa;
- 3) przedstawia cechy dobrego obywatela; odwołując się do historycznych i współczesnych postaci, wykazuje znaczenie postaw i cnót obywatelskich.

5. Udział obywateli w życiu publicznym.

Uczeń:

- 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym;
- 2) uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym i podaje przykłady skutków ich łamania;
- 3) przedstawia przykłady działania organizacji pozarządowych i społecznych (od lokalnych stowarzyszeń do związków zawodowych i partii politycznych) i uzasadnia ich znaczenie dla obywateli;
- 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym;
- 5) opracowuje – indywidualnie lub w zespole – projekt uczniowski dotyczący rozwiązania jednego z problemów społeczności szkolnej lub lokalnej i w miarę możliwości go realizuje (np. jako wolontariusz).

6. Środki masowego przekazu.

Uczeń:

- 1) omawia funkcje i wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu w życiu obywateli;
- 2) charakteryzuje prasę, telewizję, radio, Internet jako środki masowej komunikacji i omawia wybrany tytuł, stację czy portal ze względu na specyfikę przekazu i od biorców;
- 3) wyszukuje w mediach wiadomości na wskazany temat; wskazuje różnice między przekazami i odróżnia informacje od komentarzy; krytycznie analizuje przekaz reklamowy;
- 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

7. Wyborcy i wybory.

Uczeń:

- 1) przedstawia argumenty przemawiające za udziałem w wyborach lokalnych, krajowych i europejskich;
- 2) wymienia zasady demokratycznych wyborów i stosuje je w głosowaniu w szkole;
- 3) wskazuje, czym powinien kierować się obywatel, podejmując decyzje wyborcze;
- 4) krytycznie analizuje ulotki, hasła i spoty wyborcze.

8. Naród i mniejszości narodowe.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co dla niego oznacza być Polakiem (lub członkiem innej wspólnoty narodowej) i czym obywatelstwo różni się od narodowości;
- 2) wyjaśnia, uwzględniając wielonarodowe tradycje Polski, jaki wpływ na kształtowanie narodu mają wspólne dzieje, kultura, język i tradycja;
- 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację);
- 4) wyjaśnia, co to jest Polonia i w jaki sposób Polacy żyjący za granicą podtrzymują swoją więź z ojczyzną.

9. Patriotyzm dzisiaj.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co łączy człowieka z wielką i małą ojczyzną i omawia te więzi na własnym przykładzie;
- 2) uzasadnia, że można równocześnie być Polakiem, Europejczykiem i członkiem społeczności światowej;
- 3) wyjaśnia, odwołując się do wybranych przykładów, czym według niego jest patriotyzm; porównuje tę postawę z nacjonalizmem, szowinizmem i kosmopolityzmem;
- 4) wykazuje, odwołując się do Holokaustu oraz innych zbrodni przeciw ludzkości, do jakich konsekwencji prowadzić może skrajny nacjonalizm;
- 5) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami.

10. Państwo i władza demokratyczna.

Uczeń:

- 1) wymienia podstawowe cechy i funkcje państwa; wyjaśnia, czym jest władza państwowa;
- 2) wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym;
- 3) wyjaśnia zasady: większości, pluralizmu i poszanowania praw mniejszości w państwie demokratycznym;
- 4) wskazuje najważniejsze tradycje demokracji (antyczna, europejska, amerykańska, polska);
- 5) porównuje demokrację bezpośrednią z przedstawicielską oraz większościową z konstytucyjną (liberalną);
- 6) wyjaśnia, czym są prawa człowieka i uzasadnia ich znaczenie we współczesnej demokracji;
- 7) rozważa i ilustruje przykładami zalety i słabości demokracji.

11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co to znaczy, że konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej;

- 2) omawia najważniejsze zasady ustroju Polski (suwerenność narodu, podział władzy, rządy prawa, pluralizm);
- 3) korzystając z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej omawia podstawowe prawa i wolności w niej zawarte;
- 4) wyszukuje w środkach masowego przekazu i analizuje przykład patologii życia publicznego w Polsce.

12. System wyborczy i partyjny.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne;
- 2) wskazuje, odwołując się do wybranych przykładów, różnice między systemem dwupartyjnym a systemem wielopartyjnym;
- 3) wymienia partie polityczne obecne w Sejmie; wskazuje te, które należą do koalicji rządzącej i te, które pozostają w opozycji.

13. Władza ustawodawcza w Polsce.

Uczeń:

- 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw;
- 2) sporządza, na podstawie obserwacji wybranych obrad parlamentu, notatkę prasową o przebiegu tych obrad i przygotowuje krótkie wystąpienie sejmowe w wybranej sprawie.

14. Władza wykonawcza.

Uczeń:

- 1) wskazuje najważniejsze zadania prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyszukuje w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta;
- 2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw;
- 3) wymienia zadania administracji rządowej i podaje przykłady jej działań;
- 4) wyjaśnia, co to jest służba cywilna i jakimi zasadami powinien się kierować urzędnik państwowy.

15. Władza sądownicza.

Uczeń:

- 1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują;
- 2) wyjaśnia, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.

16. Samorządy i ich znaczenie.

Uczeń:

- 1) uzasadnia potrzebę samorządności w państwie demokratycznym i podaje przykłady działania samorządów zawodowych i samorządów mieszkańców;
- 2) wyjaśnia, na czym polegają zasady decentralizacji i pomocniczości; odnosi je do przykładów z życia własnego regionu i miejscowości.

17. Gmina jako wspólnota mieszkańców.

Uczeń:

- 1) przedstawia podstawowe informacje o swojej gminie, wydarzenia i postaci z jej dziejów;
- 2) wymienia najważniejsze zadania samorządu gminnego i wykazuje, jak odnosi się to do jego codziennego życia;

- 3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu;
- 4) nawiązuje kontakt z lokalnymi instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi oraz podejmuje współpracę z jedną z nich (w miarę swoich możliwości);
- 5) pisze podanie, krótki list w sprawie publicznej i wypełnia prosty druk urzędowy;
- 6) odwiedza urząd gminy i dowiadyuje się, w jakim wydziale można załatwić wybrane sprawy.

18. Samorząd powiatowy i wojewódzki.

Uczeń:

- 1) przedstawia sposób wybierania samorządu powiatowego i wojewódzkiego oraz ich przykładowe zadania;
- 2) porównuje – na wybranych przykładach – zakres działania samorządu wojewódzkiego z zakresem działania wojewody;
- 3) przygotowuje plakat, folder, stronę internetową lub inny materiał promujący gminę, okolicę lub region.

19. Relacje Polski z innymi państwami.

Uczeń:

- 1) przedstawia najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami);
- 2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych;
- 3) przedstawia relacje Polski z wybranym państwem na podstawie samodzielnie zebranych informacji;
- 4) wyjaśnia, czym się zajmują ambasady i konsulaty.

20. Integracja europejska.

Uczeń:

- 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony);
- 2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska);
- 3) wyjaśnia, jak w Unii Europejskiej realizowane są zasady pomocniczości i solidarności;
- 4) wyjaśnia, skąd pochodzą środki finansowe w budżecie unijnym i na co są przeznaczone;
- 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.

21. Polska w Unii Europejskiej.

Uczeń:

- 1) przedstawia prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej;
- 2) wyszukuje informacje na temat korzystania ze środków unijnych przez polskich obywateli, przedsiębiorstwa i instytucje;
- 3) formułuje i uzasadnia własne zdanie na temat korzyści, jakie niesie ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej, odwołując się do przykładów z własnego otoczenia i całego kraju.

22. Współpraca i konflikty międzynarodowe.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe;

- 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

23. Problemy współczesnego świata.

Uczeń:

- 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;
- 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;
- 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;
- 4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy);
- 5) ocenia sytuację imigrantów i uchodźców we współczesnym świecie;
- 6) wyjaśnia, co to jest terroryzm i w jaki sposób próbuje się go zwalczać.

24. Praca i przedsiębiorczość.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia na przykładach z życia własnej rodziny, miejscowości i całego kraju, w jaki sposób praca i przedsiębiorczość pomagają w zaspokajaniu potrzeb ekonomicznych;
- 2) przedstawia cechy i umiejętności człowieka przedsiębiorczego; bierze udział w przedsięwzięciach społecznych, które pozwalają je rozwijać;
- 3) stosuje w praktyce podstawowe zasady organizacji pracy (ustalenie celu, planowanie, podział zadań, harmonogram, ocena efektów).

25. Gospodarka rynkowa.

Uczeń:

- 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi;
- 2) podaje przykłady racjonalnego i nieracjonalnego gospodarowania; stosuje zasady racjonalnego gospodarowania w odniesieniu do własnych zasobów (np. czasu, pieniędzy);
- 3) charakteryzuje gospodarkę rynkową (prywatna własność, swoboda gospodarowania, konkurencja, dążenie do zysku, przedsiębiorczość);
- 4) wyjaśnia działanie prawa podaży i popytu oraz ceny jako regulatora rynku; analizuje rynek wybranego produktu i wybranej usługi.

26. Gospodarstwo domowe.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia na przykładach, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe;
- 2) wymienia główne dochody i wydatki gospodarstwa domowego; układa jego budżet;
- 3) przygotowuje budżet konkretnego przedsięwzięcia z życia ucznia, klasy, szkoły; rozważa wydatki i źródła ich finansowania;
- 4) wyjaśnia, jakie prawa mają konsumenci i jak mogą ich dochodzić.

27. Pieniądz i banki.

Uczeń:

- 1) przedstawia na przykładach funkcje i formy pieniądza w gospodarce rynkowej;
- 2) wyjaśnia, czym zajmują się: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych;

- 3) wyszukuje i zestawia ze sobą oferty różnych banków (konta, lokaty, kredyty, fundusze inwestycyjne); wyjaśnia, na czym polega oszczędzanie i inwestowanie.

28. Gospodarka w skali państwa.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja; interpretuje dane statystyczne na ten temat;
- 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa;
- 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.

29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, na czym polega prowadzenie indywidualnej działalności gospodarczej;
- 2) wyjaśnia, jak działa przedsiębiorstwo i oblicza na prostym przykładzie przychód, koszty, dochód i zysk;
- 3) wskazuje główne elementy działań marketingowych (produkt, cena, miejsce, promocja) i wyjaśnia na przykładach ich znaczenie dla przedsiębiorstwa i konsumentów;
- 4) przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika; wyjaśnia, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

30. Wybór szkoły i zawodu.

Uczeń:

- 1) planuje dalszą edukację (w tym wybór szkoły ponadgimnazjalnej), uwzględniając własne preferencje i predyspozycje;
- 2) wyszukuje informacje o możliwościach zatrudnienia na lokalnym, regionalnym i krajowym rynku pracy (urzędy pracy, ogłoszenia, Internet);
- 3) sporządza życiorys i list motywacyjny;
- 4) wskazuje główne przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenia jego skutki.

31. Etyka w życiu gospodarczym.

Uczeń:

- 1) przedstawia zasady etyczne, którymi powinni się kierować pracownicy i pracodawcy; wyjaśnia, na czym polega społeczna odpowiedzialność biznesu;
- 2) podaje przykłady zjawisk z szarej strefy w gospodarce i poddaje je ocenie;
- 3) wyjaśnia mechanizm korupcji i ocenia skutki tego zjawiska dla gospodarki.

IV ETAP EDUKACYJNY – ZAKRES PODSTAWOWY

CELE KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA OGÓLNE

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat sposobu, w jaki prawo reguluje życie obywateli; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach na różnych forach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy; gromadzi i wykorzystuje informacje potrzebne do zaplanowania dalszej nauki i kariery zawodowej.

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.

Uczeń rozpoznaje prawne aspekty codziennych problemów życiowych i szuka ich rozwiązania.

III. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego; zna i stosuje zasady samoorganizacji i samopomocy.

IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.

Uczeń wyjaśnia znaczenie prawa dla funkcjonowania demokratycznego państwa i rozpoznaje przypadki jego łamania.

V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń opisuje sposób i zakres działania organów władzy sądowniczej oraz organów ścigania w Rzeczypospolitej Polskiej.

VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.

Uczeń wyjaśnia podstawowe prawa człowieka, rozpoznaje przypadki ich naruszania i wie, jak można je chronić.

TREŚCI KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE:

1. Młody obywatel w urzędzie.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak nabywa się obywatelstwo polskie i unijne;
- 2) ustala, w jakim urzędzie i w jaki sposób uzyskuje się dowód osobisty, paszport, prawo jazdy, jak rejestruje się motocykl i samochód;
- 3) podaje formalne warunki, jakie spełnić musi obywatel, by wziąć udział w wyborach;
- 4) uzyskuje informację publiczną na zadany temat w odpowiednim urzędzie;
- 5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu;
- 6) sporządza urzędowy wniosek, skargę i odwołanie.

2. Prawo i sądy.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co to jest prawo i czym różnią się normy prawne od norm religijnych, moralnych i obyczajowych;
- 2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznanostwo prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania;
- 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne;
- 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy;
- 5) uzasadnia potrzebę niezależności i niezawisłości sędziów;
- 6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji;
- 7) wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa;
- 8) pisze pozew w wybranej sprawie cywilnej i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (według wzoru).

3. Bezpieczeństwo.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje najważniejsze zadania prokuratury i policji;

- 2) przedstawia uprawnienia policjantów i innych służb porządkowych; rozpoznaje przejawy ich naruszania;
- 3) nawiązuje kontakt (osobisty, telefoniczny lub mailowy) z funkcjonariuszem policji (np. dzielnicowym) i na podstawie uzyskanych informacji sporządza notatkę lub wykres dotyczący przestępczości w swojej okolicy;
- 4) wymienia przestępstwa, których ofiarą najczęściej padają młodzi ludzie; wie, jak można próbować ich uniknąć i przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się w sytuacji zagrożenia;
- 5) wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie przestępstwa (środki wychowawcze i poprawcze);
- 6) przedstawia przepisy prawne dotyczące sprzedaży i konsumpcji alkoholu, papierosów i narkotyków i wskazuje na konsekwencje ich łamania.

4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej.

Uczeń:

- 1) wymienia prawa i obowiązki ucznia; wyszukuje gwarantujące je przepisy prawa oświatowego (np. w ustawie, statucie szkoły) oraz przepisy zawarte w innych aktach prawnych (np. w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej);
- 2) rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia i w razie potrzeby podejmuje odpowiednie kroki w celu ich ochrony;
- 3) omawia na wybranych przykładach zasady przyjmowania do szkół wyższych;
- 4) przedstawia warunki podejmowania przez młodych Polaków nauki w Unii Europejskiej oraz wyszukuje informacje na ten temat odnoszące się do wybranego państwa;
- 5) wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady bezpiecznego podróżowania po Europie i świecie (unikanie ryzyka, postępowanie w razie kradzieży lub wypadku, możliwości uzyskania pomocy, w tym opieki zdrowotnej);
- 6) wyjaśnia, jakie możliwości zarabiania mają młodzi ludzie, jakie umowy mogą zawierać i jakie są zasady opodatkowania ich dochodów;
- 7) omawia ogólne zasady podejmowania pracy i zakładania własnych przedsiębiorstw w Unii Europejskiej (na podstawie informacji z Internetu); sporządza Europass-CV.

5. Prawa człowieka.

Uczeń:

- 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane;
- 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne;
- 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka;
- 4) znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w Internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie;
- 5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności;
- 6) wyjaśnia, na czym polegają: prawo do prywatności, w tym do ochrony danych osobowych i prawa obywatela w kontaktach z mediami.

6. Ochrona praw i wolności.

Uczeń:

- 1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce;

- 2) opisuje sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka; pisze prostą skargę do jednego z nich (we d ług wzoru);
- 3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu;
- 4) przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów);
- 5) rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się im oraz przedstawia możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji;
- 6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.

IV ETAP EDUKACYJNY – ZAKRES ROZSZERZONY

CELE KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA OGÓLNE

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego, krytycznie je analizuje, samodzielnie wyciąga wnioski; wyraża i uzasadnia własne zdanie w wybranych sprawach w formie ustnej i pisemnej na różnych forach publicznych; przedstawia i uzasadnia poglądy odmienne od własnych.

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.

Uczeń rozpoznaje problemy w skali lokalnej, krajowej, europejskiej i globalnej oraz szuka ich rozwiązania; rozumie złożoność problemów społecznych i politycznych; dostrzega perspektywy różnych uczestników życia publicznego.

III. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego; zna i stosuje zasady samoorganizacji i samopomocy.

IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.

Uczeń wyjaśnia demokratyczne zasady i procedury oraz stosuje je w codziennym życiu; charakteryzuje demokrację na tle innych ustrojów, ocenia działanie instytucji demokratycznych w Polsce i na świecie; ocenia rolę stowarzyszeń i organizacji obywatelskich oraz różnych form aktywności obywateli w funkcjonowaniu współczesnej demokracji.

V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń opisuje sposób działania władz publicznych i innych podmiotów życia publicznego; wykorzystuje swoją wiedzę o zasadach demokracji i ustroju Polski do interpretacji i oceny wydarzeń w życiu społecznym i politycznym; przedstawia prawa i obowiązki obywatela Rzeczypospolitej Polskiej; rozumie znaczenie prawa i praw człowieka w codziennym życiu obywatela oraz rozpoznaje przypadki ich łamania.

VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.

Uczeń przedstawia związki między swoim życiem a sytuacją społeczności lokalnej, sytuacją Polski, Europy i świata; wyjaśnia złożoność zjawisk społecznych, politycznych, ekonomicznych i kulturowych; uwzględnia perspektywę globalną w interpretacji tych zjawisk.

TREŚCI KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE:

1. Życie zbiorowe i jego reguły.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi;
- 2) podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym;
- 3) wyjaśnia, co to jest anomia, omawia jej przyczyny i skutki;
- 4) omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania.

2. Socjalizacja i kontrola społeczna.

Uczeń:

- 1) porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców;
- 2) opisuje przejawy kontroli społecznej w życiu codziennym;
- 3) wyjaśnia na przykładach, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej i jakie mogą być jej skutki.

3. Grupa społeczna.

Uczeń:

- 1) przedstawia cechy i funkcjonowanie małej grupy społecznej (liczebność, więź, trwałość, role grupowe, wspólne wartości i cele, poczucie odrębności, współdziałanie);
- 2) omawia na przykładach różne rodzaje grup i wyjaśnia funkcjonowanie wskazanej grupy;
- 3) wyjaśnia znaczenie grup odniesienia pozytywnego i negatywnego w procesie socjalizacji;
- 4) opisuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej; porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny.

4. Struktura społeczna.

Uczeń:

- 1) opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa i swojej społeczności lokalnej;
- 2) porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych;
- 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej;
- 4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku;
- 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.

5. Zmiana społeczna.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje historyczne formy organizacji społeczeństwa (pierwotne, tradycyjne, przemysłowe, postindustrialne);
- 2) omawia cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne);
- 3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury;
- 4) przedstawia i ocenia dwie drogi zmiany społecznej: rewolucję i reformę;
- 5) charakteryzuje wybrany ruch społeczny, np.: Solidarność, ruch niepodległościowy non-violence Mahatmy Gandhiego, ruch praw obywatelskich Martina L. Kinga, ruch na rzecz ochrony środowiska naturalnego, ruch emancypacji kobiet.

6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe.

Uczeń:

- 1) przedstawia dwie koncepcje narodu: etniczno-kulturową i polityczną;
- 2) omawia czynniki sprzyjające asymilacji oraz służące zachowaniu tożsamości narodowej;
- 3) charakteryzuje postawy współczesnych Polaków wobec ojczyzny i narodu;
- 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują;
- 5) rozpoznaje przejawy ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu i uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom.

7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, dlaczego i w jakim zakresie doszło do integracji narodów w świecie zachodnim;
- 2) porównuje różne modele polityki wybranych państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów;
- 3) wyjaśnia, dlaczego w Europie integracja imigrantów z państw pozaeuropejskich rodzi trudności; ocenia sytuację imigrantów w Polsce;
- 4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami;
- 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej.

8. Kultura i pluralizm kulturowy.

Uczeń:

- 1) rozróżnia normatywne i opisowe pojęcie kultury;
- 2) wskazuje specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej;
- 3) rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności;
- 4) określa znaczenie religii w polskiej kulturze; charakteryzuje religijność współczesnych Polaków;
- 5) ocenia wpływ kontrkultury na życie społeczne;
- 6) wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego
- 7) społeczeństwa; analizuje konsekwencje tego zjawiska;
- 8) rozróżnia tolerancję od akceptacji; ocenia ich znaczenie dla życia społecznego;
- 9) charakteryzuje subkultury młodzieżowe w Polsce i Europie.

9. Współczesne spory światopoglądowe.

Uczeń:

- 1) rozpatruje argumenty przemawiające za swobodą prowadzenia badań genetycznych oraz ich prawnym zakazem;
- 2) rozważa racje stron sporów o dopuszczalność aborcji i eutanazji;
- 3) uzasadnia traktowanie kary jako odpłaty lub jako sposobu resocjalizacji; formułuje własne stanowisko w tej sprawie;
- 4) rozważa argumenty i kontrargumenty stron sporu o przyznanie mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne;
- 5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie.

10. Edukacja w XXI w.

Uczeń:

- 1) przedstawia rolę szkoły i edukacji nieformalnej we współczesnym społeczeństwie informacyjnym;
- 2) wskazuje działania, które mogą podejmować państwo, władze samorządowe oraz organizacje społeczne, by zwiększyć równość szans w dostępie do edukacji;
- 3) wyjaśnia zależność między systemem edukacyjnym a rynkiem pracy; wskazuje przykłady ich niedopasowania;
- 4) wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić lub zmieniać swoje kwalifikacje zawodowe i dlaczego uczenie się przez całe życie jest jednym z warunków sukcesu w karierze zawodowej.

11. Obywatel i obywatelstwo.

Uczeń:

- 1) przedstawia procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa;
- 2) wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości;
- 3) wymienia konstytucyjne obowiązki obywateli Rzeczypospolitej Polskiej; uzasadnia znaczenie postaw i cnót obywatelskich (troska o dobro wspólne, odpowiedzialność, aktywność, solidarność, odwaga cywilna, roztropność, tolerancja);
- 4) wyjaśnia, na czym polega nieposłuszeństwo obywatelskie i jakie niesie ze sobą dylematy; podaje jego historyczne i współczesne przykłady.

12. Społeczeństwo obywatelskie.

Uczeń:

- 1) przedstawia filozoficzny rodowód koncepcji społeczeństwa obywatelskiego (John Locke, Georg Hegel, Alexis de Tocqueville);
- 2) wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego;
- 3) wyjaśnia, jak powstaje i jakie znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny (zaufanie, sieci współpracy i system efektywnych norm);
- 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu;
- 5) uzasadnia znaczenie swobody zrzeszania się dla jakości życia publicznego;
- 6) przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce;
- 7) opracowuje według wzoru projekt statutu stowarzyszenia (nazwa, siedziba, członkowie, władze, majątek, zasady zmiany statutu i rozwiązywania stowarzyszenia);
- 8) charakteryzuje lokalne organizacje pozarządowe.

13. Opinia publiczna.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak kształtuje się opinia publiczna i jakie są sposoby jej wyrażania;
- 2) wskazuje przykłady wpływu opinii publicznej na decyzje polityczne;
- 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej;
- 4) przeprowadza w najbliższym otoczeniu minisondaż opinii publicznej na wskazany temat, interpretuje jego wyniki;
- 5) analizuje wybraną kampanię społeczną z punktu widzenia jej celów, sposobów realizacji i skuteczności;
- 6) wyjaśnia, na czym polega specyfika marketingu społecznego; opracowuje projekt akcji społecznej w wybranej sprawie i w miarę możliwości go realizuje.

14. Środki masowego przekazu.

Uczeń:

- 1) opisuje funkcje mediów w państwie demokratycznym i niedemokratycznym (na wybranych przykładach);
- 2) uzasadnia znaczenie niezależności i pluralizmu mediów; ocenia skutki ich ograniczania;
- 3) wyjaśnia, jakimi zasadami etycznymi powinny się kierować media i ocenia przykłady kontrowersyjnych działań dziennikarzy i mediów;
- 4) wyjaśnia, na czym polega zasada wolności słowa, i wskazuje na przypadki jej nadużycia;
- 5) przedstawia najważniejsze media w Polsce i na świecie (odbiorcy, zasięg, forma przekazu, orientacja ideologiczna, typ własności); charakteryzuje wybrane media lokalne;
- 6) charakteryzuje prasę wielkonakładową i ocenia jej rolę w debacie publicznej;
- 7) krytycznie analizuje przekazy medialne, oceniając ich wiarygodność i bezstronność oraz odróżniając informacje od komentarzy;
- 8) ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej; świadomie i krytycznie odbiera zawarte w nich treści.

15. Demokracja – zasady i procedury.

Uczeń:

- 1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości;
- 2) rozważa, w jakim stopniu demokracja sprzyja pokojowemu rozwiązywaniu konfliktów;
- 3) charakteryzuje główne fazy kształtowania się systemu demokratycznego;
- 4) opisuje polskie tradycje demokratyczne (parlamentaryzm I Rzeczypospolitej, Konstytucja 3 maja, II Rzeczpospolita);
- 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji;
- 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej;
- 7) rozpoznaje przejawy łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły.

16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne.

Uczeń:

- 1) przedstawia różne rozumienia pojęcia „polityka”;
- 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów);
- 3) analizuje wybrane konflikty wartości i interesów ujawniające się w debacie publicznej w Polsce;
- 4) opisuje przebieg debaty publicznej na wybrany temat, korzystając
- 5) z różnych źródeł informacji; ocenia jakość argumentacji jej stron, formułuje własne stanowisko;
- 6) charakteryzuje ideologie totalitarne (komunizm, nazizm), odwołując się do przykładów historycznych;
- 7) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm);
- 8) przeprowadza krytyczną analizę programów i innych materiałów wyborczych partii politycznych, ze względu na zawartość merytoryczną i formę przekazu.

17. Systemy partyjne.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny;
- 2) porównuje funkcje partii politycznych w państwach demokratycznych i niedemokratycznych;

- 3) przedstawia system partyjny wybranego przez siebie państwa (do wyboru spośród Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Stanów Zjednoczonych) na podstawie samodzielnie zebranych wiadomości;
- 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym;
- 5) wyjaśnia znaczenie prognozy wyborczego dla reprezentatywności wyborów i tworzenia rządzącej koalicji;
- 6) analizuje argumenty na rzecz ordynacji większościowej i proporcjonalnej.

18. Instytucja państwa.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia na przykładach relacje między narodem a państwem;
- 2) charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy, odnosząc teorię Maxa Webera do historycznych i współczesnych przykładów;
- 3) opisuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska);
- 4) odróżnia suwerenność zewnętrzną od suwerenności wewnętrznej.

19. Modele ustrojowe państw demokratycznych.

Uczeń:

- 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce;
- 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji;
- 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje, kto im podlega;
- 4) opisuje współczesne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną (uprzywilejowanie głównego wyznania, państwo ateistyczne, państwo neutralne światopoglądowo);
- 5) omawia przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej dotyczące relacji państwo-Kościół; podaje najważniejsze postanowienia konkordatu.

20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym.

Uczeń:

- 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej;
- 2) zarysowuje główne funkcje izby wyższej i niższej parlamentów w wybranych państwach (w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Niemczech); podaje przykłady państw z parlamentem jednoizbowym;
- 3) ocenia zasadność immunitetu parlamentarnego; odróżnia jego formy (immunitet formalny, materialny);
- 4) wyjaśnia terminy: sesja plenarna, komisja parlamentarna, kworum, interpelacja, zapytanie poselskie;
- 5) przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament;
- 6) opisuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej; wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu.

21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów);
- 2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa.

22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia.

Uczeń:

- 1) rozważa problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego;
- 2) rozpoznaje przejawy populizmu i wyjaśnia, dlaczego stanowi on zagrożenie dla demokracji;
- 3) omawia na przykładach patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm) i wyjaśnia, dlaczego wpływają one destrukcyjnie na życie publiczne;
- 4) wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym i przedstawia sposoby zwiększania poziomu partycypacji;
- 5) przedstawia sposoby, jakimi partie polityczne walczą o elektorat i ocenia te działania według standardów demokracji;
- 6) wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym pełnią ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji.

23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

- 1) przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa;
- 2) wyjaśnia konstytucyjne pojęcie suwerenności;
- 3) wyjaśnia relację między prawem międzynarodowym (w tym unijnym) a prawem krajowym;
- 4) omawia postanowienia dotyczące rodzajów stanów nadzwyczajnych i warunków ich wprowadzania;
- 5) przedstawia procedurę zmiany Konstytucji.

24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

- 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) określa sytuacje, w jakich może dojść do skrócenia kadencji Sejmu;
- 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej;
- 4) wyjaśnia szczególnie charakter procedury uchwalania ustawy budżetowej.

25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

- 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej;
- 2) wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce;
- 3) wyjaśnia, w jakich okolicznościach prezydent może być zawieszony lub usunięty z urzędu.

26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

- 1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów;
- 2) porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na możliwości działania;
- 3) rozpoznaje urzędy należące do administracji rządowej; określa kompetencje i procedurę powoływania wojewody;
- 4) wyjaśnia, podając przykłady, czym zajmuje się administracja zespolona i niezespolona;

- 5) ocenia funkcjonowanie służby cywilnej w Polsce.

27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego.

Uczeń:

- 1) omawia kompetencje Najwyższej Izby Kontroli i ocenia jej znaczenie dla funkcjonowania instytucji publicznych;
- 2) przedstawia uprawnienia i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich;
- 3) opisuje procedurę lustracyjną i wskazuje kategorie osób, które jej podlegają;
- 4) odwołując się do wybranych przykładów, charakteryzuje zadania Instytutu Pamięci Narodowej;
- 5) wymienia podstawowe zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Urzędu Kontroli Elektronicznej.

28. Samorząd terytorialny w Polsce.

Uczeń:

- 1) omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych; opisuje instytucję referendum lokalnego;
- 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego;
- 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy;
- 4) znajduje i analizuje informacje na temat dochodów i wydatków własnej gminy;
- 5) opisuje uprawnienia nadzorcze premiera i wojewody wobec samorządów terytorialnych;
- 6) rozważa problemy oraz perspektywy rozwoju własnej gminy, powiatu lub regionu na podstawie samo dzielnie zebranych materiałów.

29. Prawo.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym;
- 2) rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne);
- 3) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne).

30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

- 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych;
- 2) wyjaśnia, na czym polega praworządność i jakie zasady oraz instytucje stoją na jej straży;
- 3) wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów;
- 4) wyjaśnia, w jaki sposób realizuje się w Polsce zasadę niezależności sądów i niezawisłości sędziego;
- 5) przedstawia różnicę między sędziami a ławnikami.

31. Sądy i Trybunały.

Uczeń:

- 1) przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu;
- 2) omawia sposób działania Trybunału Konstytucyjnego, odwołując się do przykładów rozstrzygniętych przez niego spraw; ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa prawa;

- 3) przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa.

32. Prawo cywilne i rodzinne.

Uczeń:

- 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe;
- 2) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa cywilnego (osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna);
- 3) opisuje podstawowe zasady postępowania cywilnego (rozpoznawczego: procesowego oraz nieprocesowego i egzekucyjnego) oraz sposoby zaskarżania orzeczeń;
- 4) analizuje małżeństwo jako instytucję prawną (warunki zawarcia, prawa i obowiązki małżonków, wspólnota majątkowa, rozwód, separacja, małżeństwo a konkubinaty);
- 5) wyjaśnia, na czym polega władza rodzicielska oraz jakie prawa i obowiązki mają dzieci.

33. Prawo karne.

Uczeń:

- 1) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występki, zasada domniemania niewinności);
- 2) opisuje przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim organy i strony; podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego, wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego;
- 3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi;
- 4) podaje zasady wnoszenia apelacji i kasacji w sprawach karnych.

34. Prawo administracyjne.

Uczeń:

- 1) odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów; rozpoznaje, kiedy akt administracyjny jest ważny;
- 2) przedstawia strukturę sądownictwa administracyjnego; opisuje przebieg postępowania administracyjnego;
- 3) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego).

35. Obywatel wobec prawa.

Uczeń:

- 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego przypadku prawnego i interpretuje go;
- 2) wskazuje, do jakich instytucji i osób można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach;
- 3) pisze fikcyjny pozew w sprawie cywilnej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i odwołanie od decyzji administracyjnej (według wzorów).

36. Prawa człowieka.

Uczeń:

- 1) przedstawia ideę oraz historyczny rozwój praw człowieka;
- 2) przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i analizuje zastrzeżenia formułowane przez jej przeciwników;

- 3) rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa;
- 4) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, dla czego dochodzi do łamania praw człowieka na wielką skalę przez reżimy autorytarne.

37. Ochrona praw człowieka w Polsce.

Uczeń:

- 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce;
- 2) rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo;
- 3) odnosi przedstawiane w mediach przypadki naruszenia praw lub wolności w Polsce do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) analizuje stan przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych;
- 5) przygotowuje opracowanie na temat naruszania i ochrony praw człowieka w wybranej dziedzinie.

38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka.

Uczeń:

- 1) opisuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych;
- 2) ocenia znaczenie Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze dla systemu ochrony praw człowieka na świecie;
- 3) charakteryzuje systemy ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy oraz Unii Europejskiej;
- 4) wyjaśnia, jak działa i jakie sprawy rozpatruje Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu;
- 5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach;
- 6) pisze według wzoru skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu lub Komitetu Praw Człowieka w Genewie;
- 7) opisuje i ocenia działania wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka.

39. Polska polityka zagraniczna.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jakie znaczenie w polityce zagranicznej państwa odgrywa racja stanu i jak można ją zdefiniować;
- 2) charakteryzuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. i sposoby jej prowadzenia (na wybranych przykładach);
- 3) wyjaśnia, jaki wpływ na polską politykę zagraniczną ma członkostwo w Unii Europejskiej;
- 4) przedstawia działania Polski w dziedzinie pomocy rozwojowej;
- 5) charakteryzuje relacje Polski z wybranymi państwami, na podstawie samodzielnie zebranych informacji.

40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym.

Uczeń:

- 1) przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, *pacta sunt servanda*);
- 2) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami;

- 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają;
- 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogimi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii;
- 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie;
- 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne;
- 7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu;
- 8) przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla).

41. Globalizacja współczesnego świata.

Uczeń:

- 1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia);
- 2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych;
- 3) rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie.

42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu;
- 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna);
- 3) charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci), UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców);
- 4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu;
- 5) wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy, ocenia ich znaczenie dla danego regionu i świata;
- 6) ocenia wpływ członkostwa w NATO na pozycję międzynarodową i poziom bezpieczeństwa Polski.

43. Integracja europejska.

Uczeń:

- 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji);
- 2) przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności;

- 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny);
- 4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej;
- 5) przedstawia procedurę uchwalania budżetu unijnego oraz główne dochody i wydatki budżetowe;
- 6) rozważa dylematy związane z dalszym rozszerzaniem i reformą Unii Europejskiej;
- 7) przedstawia cele, genezę i zasady działania Rady Europy; ocenia jej rolę we współczesnej Europie;
- 8) opisuje genezę, cele i sposób działania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

44. Europa wśród światowych mocarstw.

Uczeń:

- 1) wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa;
- 2) rozróżnia typy rządów światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.;
- 3) wyjaśnia znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej;
- 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.

45. Polska w Unii Europejskiej.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią);
- 2) opisuje prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej, w tym możliwość skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich Unii Europejskiej;
- 3) ocenia skutki członkostwa Polski w Unii Europejskiej i perspektywy jej rozwoju w Unii Europejskiej, odwołując się do danych statystycznych, badań opinii publicznej oraz informacji o wykorzystaniu środków unijnych w Polsce, regionie i gminie;
- 4) podaje ogólne zasady korzystania z funduszy unijnych przez obywateli, przedsiębiorstwa i inne organizacje w Polsce;
- 5) wyszukuje informacje o możliwościach podejmowania nauki i pracy w państwach Unii Europejskiej, potrafi posługiwać się Europass.

ZALECANE WARUNKI I SPOSÓB REALIZACJI

Zajęcia z *wiedzy o społeczeństwie* kształtują u uczniów następujące postawy:

- 1) zaangażowanie w działania obywatelskie – uczeń angażuje się w działania społeczne i obywatelskie;
- 2) wrażliwość społeczna – uczeń dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie;
- 3) odpowiedzialność – uczeń podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności, konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych;
- 4) poczucie więzi – uczeń odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną; rozumie, na czym polega otwarty patriotyzm obywatelski;
- 5) tolerancja – uczeń szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeżeli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi; przeciwstawia się przejawom dyskryminacji.

Aby to umożliwić, szkoła powinna zapewnić takie warunki, by uczniowie:

- 1) mieli dostęp do różnych źródeł informacji i różnych punktów widzenia;
- 2) wykorzystywali zdobywane wiadomości i umiejętności obywatelskie w życiu codziennym;
- 3) uczyli się planować i realizować uczniowskie projekty edukacyjne;
- 4) brali udział w dyskusjach i debatach na forum klasy, szkoły i w innych sytuacjach społecznych;
- 5) pracowali nad rozwiązywaniem wybranych problemów swego otoczenia i szerszych społeczności;
- 6) mieli realny wpływ na wybrane obszary życia szkoły, m.in. w ramach samorządu uczniowskiego;
- 7) brali udział w życiu społeczności lokalnej;
- 8) nawiązywali kontakty i współpracowali z organizacjami społecznymi i instytucjami publicznymi;
- 9) uczestniczyli w obywatelskich kampaniach i działaniach oraz korzystali z różnych form komunikowania się w sprawach publicznych;
- 10) budowali swoje poczucie wartości i sprawstwa w życiu społecznym oraz zaufanie do innych.

Ze względu na cele przedmiotu *wiedza i społeczeństwo*, na III etapie edukacyjnym około 20% treści nauczania określonych w podstawie programowej tego przedmiotu powinno być realizowanych w formie uczniowskiego projektu edukacyjnego, a na IV etapie edukacyjnym – nie mniej niż 10%. Uczniowski projekt edukacyjny powinien mieć charakter zespołowy; poszczególne zadania mogą być wykonywane indywidualnie. Wskazane jest, by każdy uczeń uczestniczył w co najmniej jednym projekcie w każdym roku nauczania przedmiotu.

Realizując projekt, uczeń:

- 7) zdobywa wiedzę i umiejętności związane z przedmiotem projektu;
- 8) wybiera zagadnienie: problem lub działanie, zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i założonymi celami projektu;
- 9) poszukuje sposobów zbadania i rozwiązania problemu oraz skutecznego przeprowadzenia założonego w projekcie działania;
- 10) organizuje własną pracę i współpracuje z innymi realizatorami projektu;
- 11) wytrwale i w przemyślany sposób dąży do realizacji zamierzonego celu;
- 12) przygotowuje i przeprowadza publiczną prezentację efektów projektu (np. na forum klasy, szkoły, gminy).

Etapy realizacji uczniowskiego projektu edukacyjnego oraz zadania nauczyciela:

- 6) wprowadzenie: nauczyciel przekazuje podstawy wiedzy na temat wybranego zagadnienia i pomaga uczniom zdobyć umiejętności umożliwiające prze prowadzenie projektu;
- 7) wybór problemu i formy działania: nauczyciel przedstawia możliwe tematy projektów lub pomaga uczniom w zaproponowaniu własnego tematu;
- 8) zaplanowanie pracy nad projektem i prezentacji końcowej: nauczyciel pomaga w stworzeniu planu działań i podziału zadań, w wyborze formy prezentacji końcowej, podaje kryteria oceniania;
- 9) realizacja zaplanowanych działań: nauczyciel konsultuje i akceptuje realizację kolejnych etapów zadania;
- 10) publiczna prezentacja efektów: nauczyciel stwarza możliwość publicznej prezentacji efektów projektu oraz go ocenia.

Komentarz do podstawy programowej

Alicja Pacewicz, Andrzej Waśkiewicz

Podstawa programowa z komentarzami Tom 4. Edukacja historyczna i obywatelska w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, historia i społeczeństwo, historia, wiedza o społeczeństwie, podstawy przedsiębiorczości, ekonomia w praktyce, wychowanie do życia w rodzinie, etyka, filozofia

UWAGI OGÓLNE

Wiedza o społeczeństwie to przedmiot, który łączy przekazywanie wiedzy z kształtowaniem umiejętności i postaw obywatelskich. Wynika to z celów kształcenia przyjętych w podstawie programowej kształcenia ogólnego i odpowiada zaleceniom Rady Europy i rekomendacjom Parlamentu Europejskiego oraz Rady Europejskiej, dotyczącym kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych zakłada, że szkoła powinna kształtować u uczniów postawy warunkujące sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie, a przy tym sprzyjające ich rozwojowi indywidualnemu i społecznemu. Mówi się tu m.in. o uczciwości, odpowiedzialności, poczuciu własnej wartości, przedsiębiorczości, gotowości do podejmowania inicjatyw i pracy zespołowej, a także o postawie obywatelskiej. Podstawa zawiera również zapis, że szkoła podejmuje odpowiednie kroki w celu zapobiegania dyskryminacji. Warto dodać, że zgodnie z prezentowaną podstawą programową edukacja społeczna i obywatelska zaczyna się już w szkole podstawowej: w tym w klasach I–III w ramach edukacji wczesnoszkolnej i w klasach IV–VI na lekcjach *historii i społeczeństwa*.

W polskiej edukacji dominowało dotąd nauczanie *wiedzy o społeczeństwie* poprzez przekazywanie wiadomości o życiu społecznym, politycznym i gospodarczym. Kształtowanie umiejętności i postaw traktowano jako zadanie drugorzędne i trudne w realizacji. Zapewne dlatego w badaniach międzynarodowych polscy uczniowie zajmowali wysokie miejsca pod względem poziomu wiedzy, ale znacznie niższe w obszarze umiejętności, a w dziedzinie aktywności obywatelskiej – zwykle bardzo niskie. Na wyraźną potrzebę zmiany profilu nauczania od lat zwracali uwagę zarówno badacze społeczni, jak i specjaliści w dziedzinie edukacji obywatelskiej (m.in. Diagnoza Społeczna 2007, rekomendacje Krajowego Komitetu Europejskiego Roku Edukacji Obywatelskiej).

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE JAKO EDUKACJA OBYWATELSKA

Przedmiot *wiedza o społeczeństwie* ma wyposażyć w wiedzę, umiejętności i postawy obywatelskie, które umożliwiają uczniom odpowiedzialne i skuteczne uczestnictwo w życiu publicznym. Skłania do zainteresowania się sprawami publicznymi i angażowania w debaty i dyskusje, w tym także na tematy kontrowersyjne. Uczy formułowania własnych poglądów i wyrażania ich na różnych forach (w klasie, szkole, w innych gremiach, w tym także w Internecie) oraz wysłuchiwanie, rozumienia i uwzględniania opinii odmiennych niż własne. Rozwija szacunek do innych ludzi, grup społecznych, kultur i narodów. Przygotowuje do samodzielnego i niezależnego myślenia o wydarzeniach i procesach zachodzących w lokalnej społeczności, w kraju i na świecie.

Rozwijanie kompetencji obywatelskich nie może ograniczać się do zajęć z *wiedzy o społeczeństwie*, powinno być wspierane całym doświadczeniem szkolnym ucznia. Niemal niemożliwe jest wychowanie dobrych obywateli w szkole, w której reguły życia społecznego i atmosfera sprzeczne są z zasadami otwartej komunikacji i prawami człowieka. Ważny jest sposób traktowania uczniów na wszystkich lekcjach, jasne reguły współżycia nauczycieli i uczniów, procedury odwoławcze w sytuacji konfliktów, a także zaangażowanie społeczności szkolnej w sprawy wykraczające poza mury szkoły. Istotną rolę w wychowaniu młodych obywateli odegrać może też samorząd uczniowski – instytucja dobrze umocowana w prawie oświatowym, o ile jego działalność w szkole nie będzie miała jedynie charakteru dekoracyjnego lub marginalnego.

Z edukacyjnego punktu widzenia kluczowe znaczenie w wychowaniu młodego obywatela mają te doświadczenia, w których okazuje się, że:

– ktoś liczy się z jego zdaniem,

- może on mieć wpływ na życie swojej klasy, szkoły, społeczności lokalnej,
- dorośli są w stanie zaufać mu i powierzyć za coś odpowiedzialność.

To właśnie w wyniku takich doświadczeń rodzi się kapitał społeczny – zaufanie do innych, gotowość współpracy i uczestnictwa w życiu publicznym, zdolność do samoorganizacji i inne obywatelskie kompetencje, które nie zawsze można wynieść z domu.

KIERUNKI EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

Edukacja obywatelska obejmuje kilka głównych nurtów:

Obywatel w demokratycznym państwie

Uczniowie poznają reguły i problemy życia społecznego, nabywają elementarną wiedzę z dziedziny socjologii, uczą się rozumieć procesy grupowe itp. Dowiadują się, jak funkcjonuje społeczność lokalna i jej władze, jakie są zasady demokratycznego państwa i formy udziału obywateli w życiu publicznym. Zdobywają informacje o prawach człowieka i prawach obywateli oraz sposobach ich ochrony, dowiadują się też o obowiązkach obywateli i ich odpowiedzialności za indywidualne i wspólne działania. Poznają role i podstawowe zasady prawa w państwie demokratycznym, uczą się rozumienia prostych przepisów prawnych.

Uczniowie zdobywają i wykorzystują informacje o sprawach publicznych, dokonują ocen wydarzeń i działań – w tym także sensowności i skutków własnych działań. W tych ocenach uwzględniają demokratyczne wartości oraz procedury.

Udział w życiu lokalnej społeczności

Ważnym elementem procesu nauczania powinno być włączanie uczniów w życie lokalnej społeczności, poprzez obserwacje i badania różnych aspektów jej funkcjonowania, a także działania uczniów na jej rzecz. *Wiedza o społeczeństwie* uczy rozpoznawania i rozwiązywania problemów w bliższym i dalszym otoczeniu, zachęca do własnej aktywności oraz do wspierania konstruktywnych działań innych ludzi. Uczniowie poznają w praktyce procedury demokratyczne możliwe do zastosowania w najbliższym otoczeniu – klasie, szkole, osiedlu i wspólnocie lokalnej. Wszystkie te działania budują poczucie własnej wartości i sprawczości.

Naród i patriotyzm

Wiedza o społeczeństwie kształtuje nowoczesny patriotyzm. To patriotyzm otwarty, bo powiązany z szacunkiem dla innych narodów i tradycji oraz obywatelski, bo oparty nie na kryterium krwi i ziemi, lecz na poczuciu przynależności do narodu rozumianego jako wspólnota obywateli. Patriotyzm taki obejmuje różne wymiary więzi: od społeczności lokalnej, poprzez regionalną, narodową i europejską aż do globalnej. Uczniowie zastanawiają się, jak wspólne dzieje, kultura, tradycja i język budują poczucie tożsamości narodowej. Zwracają uwagę na wielonarodowe tradycje naszego kraju i dowiadują się, jak wygląda życie mniejszości narodowych i etnicznych we współczesnej Polsce. Wiedza o społeczeństwie wzmocnia postawy patriotyczne, a zarazem uczy dostrzegać przejawy ksenofobii, nacjonalizmu oraz szowinizmu i przeciwstawiać się takim zachowaniom i wypowiedziom.

Prawo, prawa człowieka i przeciwdziałanie dyskryminacji

Przedmiot oswaja uczniów z zasadami i przepisami, uczy szacunku dla państwa prawa oraz stosowania się do jego wymogów. Służy temu praktyczna edukacja prawna, zdobywanie umiejętności wyszukiwania i rozumienia przepisów oraz podstawowych procedur w urzędach, sądach i innych instytucjach życia publicznego. Uczniowie poznają tradycję myślenia o prawach człowieka i współczesne ich rozumienie, a także międzynarodowe i krajowe regulacje w tej dziedzinie. Przedmiot przygotowuje do dostrzegania przejawów łamania praw człowieka, niesprawiedliwości i różnych form dyskryminacji oraz przeciwstawiania się im na miarę swoich możliwości.

Polska, Europa i świat

Wiedza o społeczeństwie pomaga zrozumieć zjawiska i zmiany, jakie zachodzą w polskim społeczeństwie, Europie i świecie, w tym problemy związane ze spójnością społeczną (wykluczenie, bieda, nierówność szans) i procesami globalizacyjnymi. Wskazane jest prezentowanie poszczególnych zagadnień z uwzględnieniem wzajemnych współzależności między różnymi krajami, regionami i zjawiskami (w tym także z perspektywy zrównoważonego rozwoju), a równocześnie ukazywanie wpływu zachowań i decyzji pojedynczych obywateli na losy szerszych społeczności, a nawet całego świata. Dodatkowo, na poziomie gimnazjalnym tradycyjnie w zakres nauczania włączana jest także edukacja ekonomiczna i podstawy przedsiębiorczości. W nowej podstawie programowej z wiedzy o społeczeństwie wyłączono natomiast przygotowanie do życia w rodzinie, które nauczane będzie jako osobny przedmiot.

WYMAGANIA OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE

W podstawie programowej *wiedzy o społeczeństwie* wyróżniono sześć wymagań ogólnych, z których pięć powtarza się w coraz bardziej rozwiniętej formie na kolejnych etapach kształcenia. Wymaganie szóste się zmienia i jest związane ze specyfiką nauczania na danym etapie.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji

Etap III Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy.

Etap IV P Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat sposobu, w jaki prawo reguluje życie obywateli; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach na różnych forach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy; gromadzi i wykorzystuje informacje potrzebne do zaplanowania dalszej nauki i kariery zawodowej.

Etap IV R Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego, krytycznie je analizuje, samodzielnie wyciąga wnioski; wyraża i uzasadnia własne zdanie w wybranych sprawach w formie ustnej i pisemnej na różnych forach publicznych; przedstawia i uzasadnia poglądy odmienne od własnych.

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów

Etap III Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

Etap IV P Uczeń rozpoznaje prawne aspekty codziennych problemów życiowych i szuka ich rozwiązania.

Etap IV R Uczeń rozpoznaje problemy w skali lokalnej, krajowej, europejskiej i globalnej oraz szuka ich rozwiązania; rozumie złożoność problemów społecznych i politycznych; dostrzega perspektywy różnych uczestników życia publicznego.

III. Współdziałanie w sprawach publicznych

Etap III Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

Etap IV P Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego; zna i stosuje zasady samoorganizacji i samopomocy.

Etap IV R Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego; zna i stosuje zasady samoorganizacji i samopomocy.

IV. Znajomość zasad i procedur demokracji

Etap III Uczeń rozumie demokratyczne zasady i procedury i stosuje je w życiu szkoły oraz innych społeczności; rozpoznaje przypadki łamania norm demokratycznych i ocenia ich konsekwencje; wyjaśnia znaczenie indywidualnej i zbiorowej aktywności obywateli.

Etap IV P Uczeń wyjaśnia znaczenie prawa dla funkcjonowania demokratycznego państwa i rozpoznaje przypadki jego łamania.

Etap IV R Uczeń wyjaśnia demokratyczne zasady i procedury oraz stosuje je w codziennym życiu; charakteryzuje demokrację na tle innych ustrojów, ocenia działanie instytucji demokratycznych w Polsce i na świecie; ocenia rolę stowarzyszeń i organizacji obywatelskich oraz różnych form aktywności obywateli w funkcjonowaniu współczesnej demokracji.

V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej

Etap III Uczeń opisuje sposób działania władz publicznych i innych instytucji; wykorzystuje swoją wiedzę o zasadach demokracji i ustroju Polski do interpretacji i oceny wydarzeń życia publicznego.

Etap IV P Uczeń opisuje sposób i zakres działania organów władzy sądowniczej oraz organów ścigania w Rzeczypospolitej Polskiej.

Etap IV R Uczeń opisuje sposób działania władz publicznych i innych podmiotów życia publicznego; wykorzystuje swoją wiedzę o zasadach demokracji i ustroju Polski do interpretacji i oceny wydarzeń w życiu społecznym i politycznym; przedstawia prawa i obowiązki obywatela RP; rozumie znaczenie prawa i praw człowieka w codziennym życiu obywatela oraz rozpoznaje przypadki ich łamania.

VI. Wymaganie ogólne, odmienne dla różnych etapów nauczania

Etap III VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej

Uczeń rozumie procesy gospodarcze oraz zasady racjonalnego gospodarowania w życiu codziennym; analizuje możliwości dalszej nauki i kariery zawodowej.

Etap IV P VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony

Uczeń wyjaśnia podstawowe prawa człowieka, rozpoznaje przypadki ich naruszenia i wie, jak można je chronić.

Etap IV R VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie

Uczeń przedstawia związki między swoim życiem a sytuacją społeczności lokalnej, sytuacją Polski, Europy i świata; wyjaśnia złożoność zjawisk społecznych, politycznych, ekonomicznych i kulturowych; uwzględnia perspektywę globalną w interpretacji tych zjawisk.

Wymagania ogólne I, II, i III zawierają równocześnie wskazówki dotyczące form pracy z uczniami (patrz np. wymaganie ogólne II w odniesieniu do III etapu edukacyjnego: *Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.*). Takie zapisy nie ograniczają w żadnym stopniu autonomii nauczyciela w procesie dydaktycznym, chodzi jedynie o to, by przyjęty sposób nauczania i dobór treści odpowiadał wymaganiom ogólnym i szczegółowym zawartym w podstawie.

WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

Wymagania ogólne nadają kierunek procesowi nauczania, a szczegółowe precyzują wiadomości i umiejętności, które uczeń powinien opanować na danym etapie. Sposób formułowania wymagań wskazuje, że nie chodzi tu o bierne przyswojenie pewnego zestawu informacji, ale o umiejętność funkcjonalnego ich wykorzystania do opisu i analizy życia publicznego, do rozwiązywania wybranych problemów oraz obywatelskiego działania w różnych formach dostępnych dla uczniów.

Wymagania szczegółowe obejmują:

- w ramach kursu podstawowego (etap III oraz etap IV – zakres podstawowy): 118 wymagań szczegółowych ujętych w 31 modułów, czyli pogrupowanych merytorycznie wiązek wymagań, w gimnazjum oraz 39 wymagań ujętych w 6 modułów w I klasie szkoły ponadgimnazjalnej;
- w ramach kursu rozszerzonego (IV etap – zakres rozszerzony) 226 wymagań ujętych w 45 modułów (z wyłączeniem gospodarki i przedsiębiorczości).

Moduły, czyli zestawy wymagań szczegółowych przypisać można do pięciu większych obszarów merytorycznych:

- życie w społeczeństwie (w tym naród i patriotyzm): 9 modułów w gimnazjum i w I klasie szkoły ponadgimnazjalnej oraz 14 modułów w zakresie rozszerzonym w szkole ponadgimnazjalnej,
- życie publiczne i instytucje polityczne na poziomie lokalnym i krajowym: odpowiednio 9 i 14 modułów,
- prawo i prawa człowieka: odpowiednio 6 i 10 modułów,
- wybrane zagadnienia ogólnoswiatowe – Polska, Europa, świat: odpowiednio 5 i 7 modułów,
- gospodarka i przedsiębiorczość: 8 modułów w gimnazjum.

WYMAGANIA OGÓLNE A SZCZEGÓŁOWE

Wzajemne relacje między wymaganiami ogólnymi a szczegółowymi ilustrują przykłady:

A) III etap edukacyjny

- Wymaganie ogólne II: *Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.*
- Wymaganie szczegółowe: 5. 5) *uczeń opracowuje – indywidualnie lub w zespole – projekt uczniowski dotyczący rozwiązania jednego z problemów społeczności szkolnej lub lokalnej i w miarę możliwości go realizuje (np. jako wolontariusz).*

B) IV etap edukacyjny – zakres podstawowy:

- Wymaganie ogólne VI: *Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony; uczeń wyjaśnia podstawowe prawa człowieka, rozpoznaje przypadki ich naruszania i wie, jak można je chronić.*
- Wymaganie szczegółowe: 5.2) *Uczeń wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne; 6.6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które temu mogą zaradzić; 6.4) przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów).*

C) IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony:

- Wymaganie ogólne IV: *Uczeń wyjaśnia demokratyczne zasady i procedury oraz stosuje je w codziennym życiu; charakteryzuje demokrację na tle innych ustrojów, ocenia działanie instytucji demokratycznych w Polsce i na świecie; ocenia rolę stowarzyszeń i organizacji obywatelskich i różnych form aktywności obywateli w funkcjonowaniu współczesnej demokracji itd.*
- Wymaganie szczegółowe: 15.1) *Uczeń opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości; 15.7) rozpoznaje przejawy łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły; 12.5) uzasadnia znaczenie swobody zrzeszania się dla jakości życia publicznego itd.*

Zapis wymagań szczegółowych sugeruje pewną kolejność ich omawiania, ale jej nie rozstrzyga. Podstawę programową *wiedzy o społeczeństwie* na poszczególnych etapach można realizować według każdej autorskiej koncepcji pod warunkiem, że będzie spójna, logicznie uzasadniona i zostaną w niej uwzględnione wszystkie wymagania ogólne i szczegółowe. Szkoła i nauczyciel mogą dostosować rozkład materiału i sposób nauczania do potrzeb konkretnych oddziałów, możliwości organizacyjnych i bazy dydaktycznej szkoły. Należy tu wziąć pod uwagę m.in.: kalendarz roku szkolnego, liczbę uczniów w oddziałach, liczbę uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, możliwość blokowania zajęć, wyposażenie szkoły w sprzęt multimedialny, dostęp do Internetu,

możliwość organizowania zajęć poza szkołą (np. wizyty uczniów w urzędzie gminy lub lokalnych mediach).

Ze względu na charakter przedmiotu oraz liczbę godzin do dyspozycji na etapie III oraz IV etapie edukacyjnym (zakres podstawowy) nie jest wskazany nadmierny nacisk na przekazywanie i egzekwowanie faktograficznych informacji; nauczyciel powinien natomiast skupić się na rozwijaniu kompetencji obywatelskich i społecznych, zawartych w wymaganiach ogólnych. Z kolei duża liczba godzin na nauczanie w zakresie rozszerzonym na etapie IV umożliwi znaczne zwiększenie – w stosunku do obowiązującej do tej pory podstawy programowej – zakresu merytorycznego nauczanych treści i kształconych umiejętności. Od uczniów wymaga się tu nie tylko przyswojenia wiadomości i kompetencji obywatelskich, ale też krytycznego i refleksyjnego podejścia do omawianych zagadnień oraz dostrzegania i rozumienia ich złożoności.

Nauczyciele i twórcy materiałów edukacyjnych na dany etap nauczania powinni zapoznać się z całą podstawą programową *wiedzy o społeczeństwie* (także na wcześniejszych i późniejszych etapach). Ułatwi to zachowanie ciągłości nauczania i przygotowanie uczniów do egzaminów zewnętrznych. Egzamin gimnazjalny odwołuje się bowiem do wymagań z etapu III, zaś maturalny obejmuje wymagania z etapu III oraz IV, zarówno z zakresu podstawowego, jak i rozszerzonego.

III I IV ETAP EDUKACYJNY – UWAGI O REALIZACJI WYMAGAŃ

Na każdym etapie kształcenia podstawa programowa stawia przed uczniem podobne wymagania ogólne, ale zawsze rozumiane są one i opisane w sposób dostosowany do wieku ucznia, jego możliwości uczenia się i coraz dojrzalszego postrzegania życia w społeczeństwie. Dojrzałość ta wynika nie tylko z ogólnego rozwoju ucznia, ale też ze stopniowego wchodzenia w zinstytucjonalizowany świat społeczny.

III etap edukacyjny

Celem III etapu jest dostarczenie uczniom wiedzy o podstawowych prawidłowościach, regułach i instytucjach życia publicznego oraz wykształcenie w nich umiejętności obywatelskich i postaw, niezbędnych do poruszania się w przestrzeni publicznej, właściwej dla ich wieku. Bardziej niż szczegółowych wiadomości faktograficznych o życiu społecznym i politycznym uczeń potrzebuje ogólnej „mapy” życia publicznego oraz umiejętności jej krytycznego czytania. Ponieważ i tak część wiedzy zdobytej w gimnazjum przez dany rocznik może ulec dezaktualizacji na skutek zmiany przepisów prawa bądź przemian społecznych, na tym etapie istotne jest przede wszystkim, by uczeń zainteresował się życiem publicznym, poznał język, który pomoże mu go rozumieć i był w stanie na bieżąco szukać informacji na ten temat. Istotne jest również stawianie przed uczniem takich zadań, by uczył się współpracy z innymi w rzeczywistym działaniu społecznym oraz sprawnego funkcjonowania w sytuacjach publicznych (np. umiejętność prowadzenia dyskusji, zebrania, zorganizowania klasowego głosowania czy szkolnych wyborów). Dlatego na tym etapie szczególnie rekomendowana jest metoda zespołowego projektu uczniowskiego – około 20% treści i umiejętności uczniowie powinni przyswajać tą właśnie drogą (patrz niżej uwagi o projekcie edukacyjnym).

Specyficznym dla tego etapu nauczania wymaganiem ogólnym jest przygotowanie ucznia do korzystania z możliwości, jakie stwarza gospodarka rynkowa, w tym do planowania własnej kariery zawodowej. Obszerny blok zagadnień ekonomicznych ma dostarczyć wiedzy potrzebnej do rozumienia podstawowych zjawisk ekonomicznych, do racjonalnego gospodarowania własnymi zasobami, a praktyczne ćwiczenia służyć powinny rozwijaniu postawy przedsiębiorczości.

Szczegółowe wymagania na III etapie nauczania dzielą się na cztery bloki: człowiek w społeczeństwie, instytucje państwowe i samorządowe, Polska w Europie i świecie, podstawy gospodarki i przedsiębiorczości (na IV etapie nauczania to odrębny przedmiot).

IV etap edukacyjny – zakres podstawowy, klasa I szkoły ponadgimnazjalnej

Większość uczniów – wszyscy, którzy nie podejmą nauki przedmiotu w zakresie rozszerzonym – właśnie na tym poziomie zakończy wyodrębnioną w przedmiot, usystematyzowaną edukację obywatelską. Później pewne jej istotne elementy znajdą się jeszcze w przedmiocie *historia i społeczeństwo*. Zgodnie z celami tego etapu nauczania uczeń ma głównie rozumieć świat społeczny w sposób pragmatyczny: znać jego reguły, by wiedzieć, jak się zachować i jak działać. Z tego względu

znalazły się tu treści i umiejętności najbardziej przydatne w codziennym życiu zarówno przed, jak i po osiągnięciu pełnoletności.

Ten rok nauczania wiedzy o społeczeństwie zdominowany jest przez praktyczną edukację prawną i to jej podporządkowane są szczegółowe cele. Uczniowie mają nauczyć się obcować z prawem, dowiedzieć, czego ono od nich wymaga i jak mogą z niego korzystać w różnych sytuacjach życiowych.

Powinni także oswoić się z językiem urzędowym, aby rozumieć dotyczące ich dokumenty i umieć sporządzać pisma urzędowe. Przyswajanie funkcjonalnej wiedzy o instytucjach publicznych i zasadach ich działania ma dać uczniom umiejętność skutecznego poruszania się w nich z zachowaniem kryterium legalności. Przygotuje to ich także do samoorganizacji i współpracy w kontaktach z urzędami, sądami, policją, pracodawcami i innymi instytucjami życia publicznego. Od ucznia wymaga się, by samodzielnie gromadził informacje istotne dla dalszej nauki i przyszłej pracy zawodowej. *Wiedza o społeczeństwie* na tym etapie buduje wrażliwość na łamanie praw człowieka i gotowość angażowania się w ich obronę. Zakłada się wręcz, że uczeń powinien podjąć – w miarę swoich możliwości – jakieś działanie na rzecz praw i wolności (np. podpisać list protestacyjny czy zaangażować się w aktywność organizacji humanitarnej).

Szczegółowe wymagania dla zakresu podstawowego IV etapu nauczania dotyczą funkcjonowania instytucji publicznych, systemu prawa i sądownictwa, bezpieczeństwa oraz edukacji i pracy, a także praw człowieka, rozpoznawania przypadków ich naruszenia oraz sposobów ich ochrony.

IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

Wymagania ogólne kształcenia w zakresie rozszerzonym stanowią rozwinięcie wymagań z III etapu edukacyjnego (gimnazjum) i zakresu podstawowego IV etapu edukacyjnego (I klasa szkoły ponadgimnazjalnej). Ogólne wymagania dla tego etapu kształcenia realizowane są w znacznie szerszym kontekście niż na etapach III i IV podstawowym. Wszystkie zagadnienia o charakterze społecznym, politycznym i prawnym omawiane są więc w sposób pogłębiony, ukierunkowany przez wymagania szczegółowe o wyższym niż dotąd stopniu złożoności. Ma to służyć przygotowaniu ucznia do egzaminu maturalnego na takim poziomie, by był postrzegany przez wyższe uczelnie jako dobry kandydat na studia z zakresu nauk społecznych, prawnych i na innych kierunkach, gdzie wymagany będzie egzamin maturalny z wiedzy o społeczeństwie.

W stosunku do poprzedniej podstawy programowej znacznie rozbudowany został blok zagadnień z socjologii oraz stosunków międzynarodowych. Nauczanie na IV rozszerzonym etapie znacznie przesuwa więc także społeczny widnokrąg ucznia, włączając treści odległe od osobiście tych doświadczeń większości młodych ludzi – są to społeczne, ekonomiczne i kulturowe problemy współczesnej Europy i świata, a także najważniejsze spory światopoglądowe w obrębie kultury zachodniej. Mocno zaakcentowany został refleksyjny stosunek do świata społecznego; uczeń powinien go nie tylko rozumieć, ale też poddawać ocenie omawiane zjawiska i umieć uzasadnić swoje sądy.

W znacznie większym stopniu niż na poprzednich etapach kształcenia uczniowie powinni korzystać z materiałów spoza podręcznika. Muszą umieć do nich samodzielnie dotrzeć, ocenić ich wartość i stosownie do niej je wykorzystać. Także umiejętność współpracy z innymi w sprawach publicznych powinna znaleźć wyraz w działaniach wyraźnie wykraczających poza mury szkoły. Równocześnie, zakłada się, że ze względu na presję egzaminacyjną, co najmniej 10% treści i umiejętności (a nie 20%, jak w gimnazjum) powinno być nauczanych w formie projektu uczniowskiego.

Rozszerzony zakres IV etapu edukacyjnego obejmuje podobne bloki treściowe jak etap III i IV (zakres podstawowy) łącznie (ale nie ma podstaw przedsiębiorczości i gospodarki, które nauczane są w ramach przedmiotu obowiązkowego „podstawy przedsiębiorczości” i przedmiotu uzupełniającego „ekonomia w praktyce”). Treści te oraz związane z nimi umiejętności opisano przez większą liczbę pogłębionych wymagań szczegółowych. Wśród nich znalazły się także zagadnienia zupełnie nowe, jak np. współczesne spory światopoglądowe, modele ustrojowe państw demokratycznych, systemy globalnego bezpieczeństwa i współpracy.

METODY NAUCZANIA

Przedstawione wyżej ogólne i szczegółowe cele nauczania wiedzy o społeczeństwie wymagają odpowiedniego sposobu pracy z uczniami. Nie da się skutecznie kształtować obywatelskich

umiejętności i postaw, korzystając wyłącznie z tradycyjnych metod, takich jak wykład, lektura podręcznika i odrabianie ćwiczeń. Edukacja obywatelska powinna być „szkołą demokracji” – musi przekraczać model jednostronnej transmisji wiedzy na rzecz kształcenia zorientowanego na uczestnictwo i dialog. Nauczyciel jest w tym procesie przewodnikiem i pośrednikiem.

Takie kształcenie nastawione na uczestnictwo polega m.in. na:

- systematycznym odnoszeniu omawianego materiału do doświadczeń i obserwacji uczniów, zachęcanie do dzielenia się nimi,
- krytycznym podejściu do omawianych treści i wykorzystywanych źródeł,
- odwoływaniu się do różnych punktów widzenia i wskazywaniu argumentów „za i przeciw” w rozwiązywaniu problemów życia publicznego,
- korzystaniu z metod aktywizujących uczniów: rozwiązywania problemów, analizy przypadku, debaty i dyskusji, odgrywania ról, burzy mózgów, pracy w parach i grupach i in.,
- organizowaniu samodzielnej – indywidualnej i zespołowej – pracy uczniów oraz publicznej prezentacji jej wyników, poprzez wykorzystanie metody zespołowego projektu uczniowskiego.

Nauczyciele mają swobodę w doborze metod dydaktycznych, z wyjątkiem przygotowania uczniów do spełniania tych wymagań szczegółowych, które sugerują już pewną formę pracy na lekcji. Tak dzieje się m.in. w następujących przypadkach:

III etap nauczania: 5.5); 6.3); 13.2); 17.5); 17.6); 18.3); 26.3); 30.3)

IV etap – zakres podstawowy: 1.6); 2.8); 3.3); 5.5); 6.6)

IV etap – zakres rozszerzony: 12.7); 33.1); 35.3); 37.5); 45.5)

Jednak nawet w przypadku tych wymagań margines swobody nauczyciela pozostaje duży. Na przykład wymaganie 17.5) z etapu III edukacyjnego („*pisze podanie, krótki list w sprawie publicznej i wypełnia prosty druk urzędowy*”) można zrealizować na różne sposoby: uczniowie mogą ćwiczyć pisanie ich na jednych zajęciach bądź każdą z trzech form (podanie, list, druk) używać na innej lekcji z cyklu zajęć o wspólnocie lokalnej i jej władzach. Jeszcze inny wariant to połączenie ćwiczenia tych umiejętności z realizacją projektu uczniowskiego, który polega na opracowaniu rozwiązania jednego z problemów społeczności szkolnej lub lokalnej (wymaganie szczegółowe 5.5). To umożliwia pracę nad dwoma wymaganiami równocześnie.

PRAWDZIWE PROBLEMY, DEBATY, GŁOSOWANIA I DZIAŁANIA

Podczas zajęć uczeń powinien odnosić się do realnych problemów życia publicznego, brać udział w debatach, uczestniczyć w głosowaniach oraz podejmować działania społeczne.

Korzystając z analizy rzeczywistych wydarzeń i zjawisk, uczniowie najlepiej rozwijają umiejętność poszukiwania informacji, krytycznego myślenia, dyskusowania i działania na rzecz wartości i spraw, które uważają za ważne. Uczą się formułować wnioski i sądy na podstawie zdobytych informacji, interpretować wypowiedzi i zachowania aktorów życia publicznego, w tym także idee i opinie odmienne od własnych.

Szczególnie na III etapie nauczania jest wskazane wykorzystywanie w nauczaniu obserwacji przez uczniów życia otaczającej ich społeczności lokalnej i naturalnego zainteresowania i zaangażowania w poprawę jakości życia swojej rodziny, sąsiadów, koleżanek i kolegów, mieszkańców swojej małej ojczyzny. Na lekcjach uczniowie powinni rozważać także problemy kontrowersyjne, a nie tylko takie, co do których panuje powszechna zgoda. Przy kontrowersyjnych tematach nauczyciel musi zadbać o to, by uczniowie przestrzegali reguł demokratycznej debaty, a także, by podjęli próbę zrozumienia innych niż własny punktów widzenia na daną sprawę. Chodzi też o to, by byli w stanie zestawić ze sobą różne stanowiska, podważyć, a nawet poddać krytyce to, co zobaczą, usłyszą i przeczytają.

Uczniowie powinni mieć także możliwość prezentowania swego stanowiska na forum publicznym – w klasie, szkole, w ramach wspólnoty lokalnej (wobec przedstawicieli organów władzy i instytucji publicznych), a także wobec szerszego grona odbiorców, np. w Internecie. Warto tworzyć sytuacje, w których młodzi ludzie mogą przekonywać innych (także dorosłych, w tym urzędników publicznych) do działań, które sami uważają za słuszne. Ma to sens zwłaszcza w sytuacji, gdy mogą podjąć

działania i mieć swój udział w rozwiązaniu wybranego problemu lub zmianie jakiejś szkodliwej praktyki w szkole, w osiedlu czy w gminie.

Szczególnie cennym elementem edukacji obywatelskiej na wszystkich poziomach jest uczestnictwo w wyborach. Okres wyborów powszechnych (samorządowych, parlamentarnych, prezydenckich, do parlamentu UE) i kampanii wyborczych powinien być wykorzystywany do edukacji o kompetencjach odpowiednich instytucji, znaczenia aktu wyborczego i frekwencji wyborczej. Ważną szkołą demokracji są także wybory do klasowych lub szkolnych instytucji samorządu uczniowskiego.

Uczniowie powinni także mieć możliwość głosowania w sprawach dotyczących życia ich klasy i szkoły (czy jechać na wycieczkę, czy nie), a także – po odpowiednim wprowadzeniu i naświetleniu problemu – w sprawach lokalnych (np. temat aktualnej debaty w radzie gminy), ogólnopolskich („gorący temat” debaty publicznej), europejskich (np. kwestia rozważana w Parlamencie Europejskim) i ogólnoświatowych (np. kontrowersja na forum ONZ). Sam sposób głosowania – jawny przez podniesienie rąk lub tajny przez wrzucanie głosów do urny – musi być dostosowany do przedmiotu głosowania i wagi sprawy.

Skoro edukacja obywatelska ma przygotowywać do udziału w życiu publicznym, uczniowie powinni już w ramach zajęć i w trakcie realizacji projektów edukacyjnych planować i podejmować rzeczywiste działania. Mogą to być inicjatywy w klasie i szkole (np. założenie gazetki szkolnej), jak i przedsięwzięcia wykraczające poza ramy szkoły, związane z życiem społeczności lokalnej (uporządkowanie miejskiego parku, założenie dyskusyjnego klubu filmowego), czy szerszych społeczności (udział w kampanii na rzecz wysokiej frekwencji w wyborach lub w sprawie globalnego ocieplenia). Młodzi ludzie uczą się przy tym współ pracy, planowania własnego działania i odpowiedzialnego wywiązywania się z indywidualnych i zespołowych zadań. Dowiadują się także, jak w praktyce podejmuje się decyzje dotyczące szerszych społeczności, jakie przepisy prawne regulują daną dziedzinę życia, uczą się promowania swoich inicjatyw i szukania sojuszników.

Mogą to być zarówno samodzielne inicjatywy uczniów, jak i przedsięwzięcia, do których zachęci uczniów nauczyciel; działania jednorazowe (szkolna kampania informacyjna na temat praw ucznia) lub projekty dłuższe, trwające kilka tygodni lub miesięcy (wolontariat na rzecz bezdomnych zwierząt). Szkoła powinna stworzyć takie możliwości, by każdy uczeń choć raz do roku wziął udział w społecznym działaniu.

EDUKACYJNY PROJEKT UCZNIOWSKI

Ze względu na cele przedmiotu *wiedza i społeczeństwo*, na III etapie edukacyjnym około 20% treści nauczania określonych w podstawie programowej tego przedmiotu powinno być realizowanych w formie uczniowskiego projektu edukacyjnego, a na IV etapie edukacyjnym co najmniej 10%. Uczniowski projekt edukacyjny powinien mieć charakter zespołowy, choć poszczególne zadania mogą być wykonywane indywidualnie. Wskazane jest, by każdy uczeń uczestniczył w co najmniej jednym projekcie w każdym roku nauczania przedmiotu.

Realizując projekt, uczeń:

- zdobywa wiedzę i umiejętności związane z przedmiotem projektu;
- wybiera problem lub działanie, zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i założonymi celami projektu;
- poszukuje sposobów zbadania i rozwiązania problemu oraz skutecznego przeprowadzenia założonego w projekcie działania;
- organizuje własną pracę i współpracuje z innymi uczestnikami projektu;
- wytrwale i w przemyślany sposób dąży do realizacji zamierzonego celu;
- przygotowuje i przeprowadza publiczną prezentację efektów projektu (np. na forum klasy, szkoły, gminy).

Etapy realizacji uczniowskiego projektu edukacyjnego oraz zadania nauczyciela:

- wprowadzenie: nauczyciel przekazuje podstawy wiedzy na temat wybranego zagadnienia i pomaga uczniom zdobyć umiejętności umożliwiające przeprowadzenie projektu;

- wybór problemu i formy działania: nauczyciel przedstawia możliwe tematy projektów lub pomaga uczniom w zaproponowaniu własnego tematu;
- zaplanowanie pracy nad projektem i prezentacji końcowej: nauczyciel pomaga w stworzeniu planu działań i podziału zadań, w wyborze formy prezentacji końcowej, podaje kryteria oceniania;
- realizacja zaplanowanych działań: nauczyciel konsultuje i akceptuje realizację kolejnych etapów zadania;
- publiczna prezentacja efektów: nauczyciel stwarza możliwość publicznej prezentacji efektów projektu oraz ocenia go.

Tam, gdzie jest to uzasadnione merytorycznie, uczniowie powinni być zachęceni do projektów interdyscyplinarnych, wychodzących poza ramy wiedzy o społeczeństwie, które mogą być prowadzone we współpracy z nauczycielem historii, języka polskiego, geografii, a nawet biologii czy matematyki.

TECHNOLOGIE INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNE W NAUCZANIU WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

W nauczaniu *wiedzy o społeczeństwie* szczególną rolę może odegrać zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Korzystanie z Internetu umożliwia uczniom i nauczycielom szybki dostęp do informacji o życiu publicznym, uregulowań prawnych, wzorów druków i pism urzędowych, materiałów źródłowych, wiadomości o aktualnych wydarzeniach w Polsce i na świecie, a także prac publicystycznych i naukowych poszerzających wiedzę ucznia.

Internet to miejsce otwartej debaty – analizy i komentowania wydarzeń, działań i decyzji dotyczących życia publicznego. To także narzędzie rzeczywistego działania obywatelskiego (np. wysyłania listów w obronie prześladowanych), szukania sojuszników własnych inicjatyw, a nawet głosowania. Dlatego nauczyciel powinien zachęcać uczniów do uczestnictwa w społecznościach i dyskusjach internetowych. Sieć może stać się „naturalnym środowiskiem” dla skutecznej i atrakcyjnej dla młodych ludzi edukacji obywatelskiej, oczywiście pod warunkiem, że uczniowie zostaną przygotowani do krytycznej oceny wartości stron i wiarygodności dostępnych źródeł oraz świadomi zasad prawnych i etycznych związanych z korzystaniem z Internetu.

Uczniowie nie muszą przy tym pozostać biernymi odbiorcami tych przekazów – powinni także być zachęceni do samodzielnego tworzenia własnych tekstów, prezentacji multimedialnych, filmów, nagrań i innych wypowiedzi oraz zamieszczania ich w Internecie (np. w formie blogu, w serwisie społecznościowym, na stronie szkoły czy organizacji pozarządowej).

Podstawowe aplikacje komputerowe, takie jak edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych czy narzędzia do tworzenia prezentacji multimedialnych, czynią pracę z uczniami bardziej skuteczną, atrakcyjną i ułatwiają prezentację jej efektów.

OCENIANIE UCZNIÓW

Ocena służy klasyfikowaniu uczniów, ale także pełni rolę informacyjną i motywacyjną, dzięki czemu może wesprzeć proces nauczania. Ocenianie na *wiedzy o społeczeństwie* musi pozostawać w zgodzie z wewnątrzszkolnym systemem oceniania, jego zasadami i priorytetami. Ocena dotyczy wiedzy ucznia, jego obywatelskich umiejętności, uczestnictwa w zajęciach, a nawet pozalekcyjnej aktywności (np. w realizacji uczniowskich projektów). To od nauczyciela zależy, w jakim stopniu będzie uwzględniał poszczególne elementy w ostatecznej ocenie.

Zadaniem nauczyciela jest tworzyć warunki, w których uczniowie będą rozwijali postawy odpowiedzialności, zaangażowania czy otwartości. Nauczyciel powinien jednak unikać oceniania uczniów za wyrażane postawy i przekonania – uczniowie nie mogą być oceniani za swoje poglądy polityczne czy orientację ideową. Nauczyciel nie może jednak tolerować wypowiedzi i zachowań sprzecznych ze standardami praw człowieka, np. rasistowskich lub antysemickich. Musi jasno komunikować wartości towarzyszące wychowaniu obywatelskiemu – takie jak wolność, sprawiedliwość, równość, prawa człowieka, szacunek dla prawa, solidarność, tolerancja, patriotyzm.

Ze względu na rekomendowane powyżej metody pracy z uczniami, konieczne staje się zwrócenie szczególnej uwagi na sposób oceniania różnych form aktywności ucznia na lekcjach – wypowiedzi pisemnych i ustnych, udziału w dyskusji czy socjodramie, ich zaangażowania w projekty indywidualne i zespołowe itp. Ponieważ dla skuteczności nauczania ważny jest nie tylko stopień, jaki ostatecznie uzyska uczeń, ale także sam proces oceniania, przed przystąpieniem do wykonania zadania uczniowie powinni znać kryteria oceny i wiedzieć, jakie warunki ma spełniać ich praca i na co konkretnie nauczyciel będzie zwracał szczególną uwagę. Dodatkowo konstruowanie kryteriów oceny wspólne z uczniami może być elementem wspierającym proces nauczania. W nauczaniu *wiedzy o społeczeństwie*, zarówno w gimnazjum, jak i w szkołach ponadgimnazjalnych, szczególnie adekwatne jest uzupełnianie oceny sumującej, czyli wyrażonej stopniem i podsumowującej prace uczniów na koniec nauczania tematu lub działu oceną kształtującą. Ocena kształtująca powinna dawać uczniowi konkretną informację zwrotną: co zrobił dobrze, co powinien poprawić, w jaki sposób ma to zrobić i jak dalej ma się rozwijać. Taki sposób oceniania pomaga uczniowi się uczyć i lepiej zrozumieć, co naprawdę kryje się za wymaganiami szczegółowymi.